

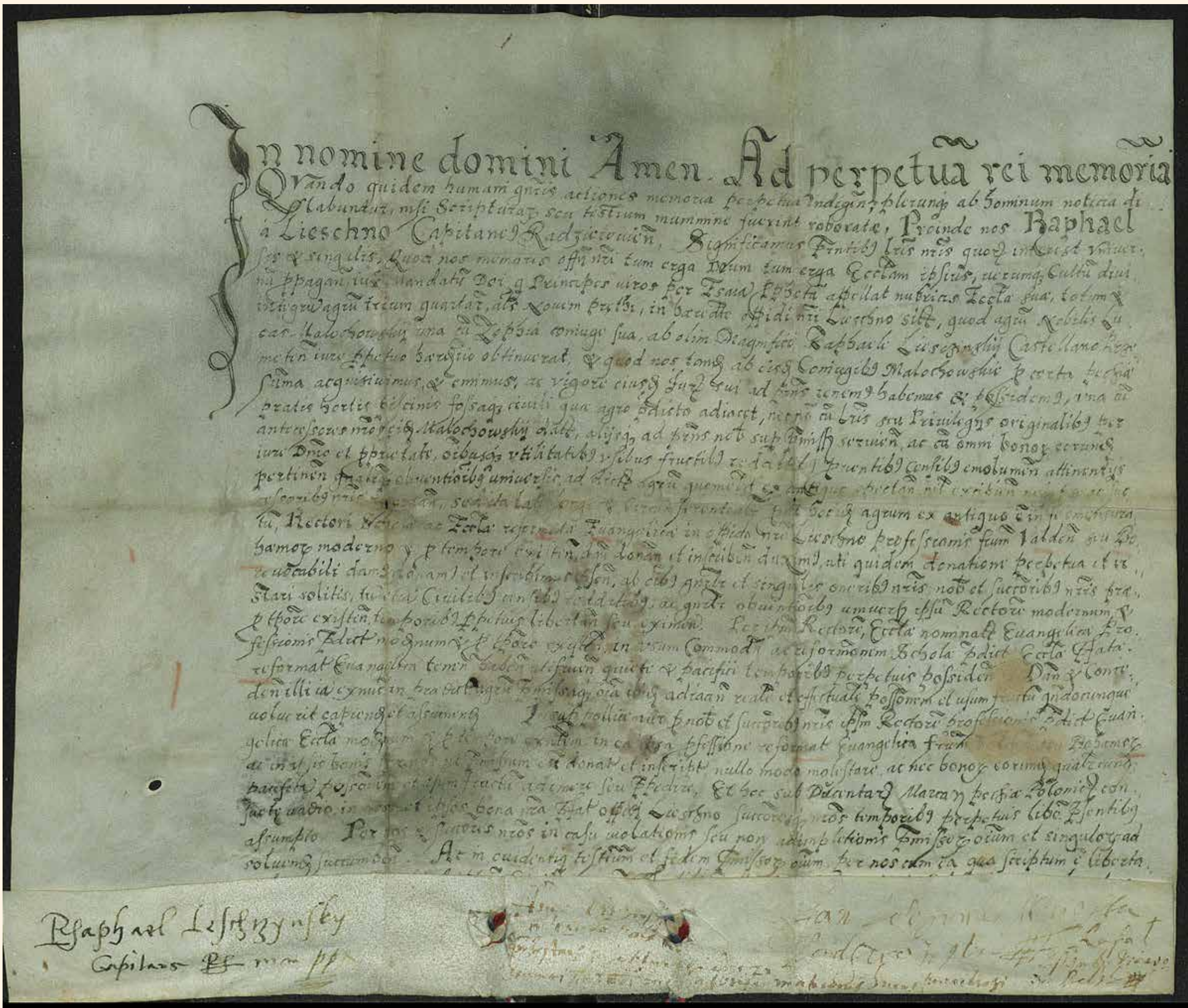
Dokumenty
z Archiwum Braci Czeskich
wpisane w 2015 roku
na Światową Listę
„Pamięć Świata”

J. A. Comenius
DIDACTICA OPERA
OMNIA .

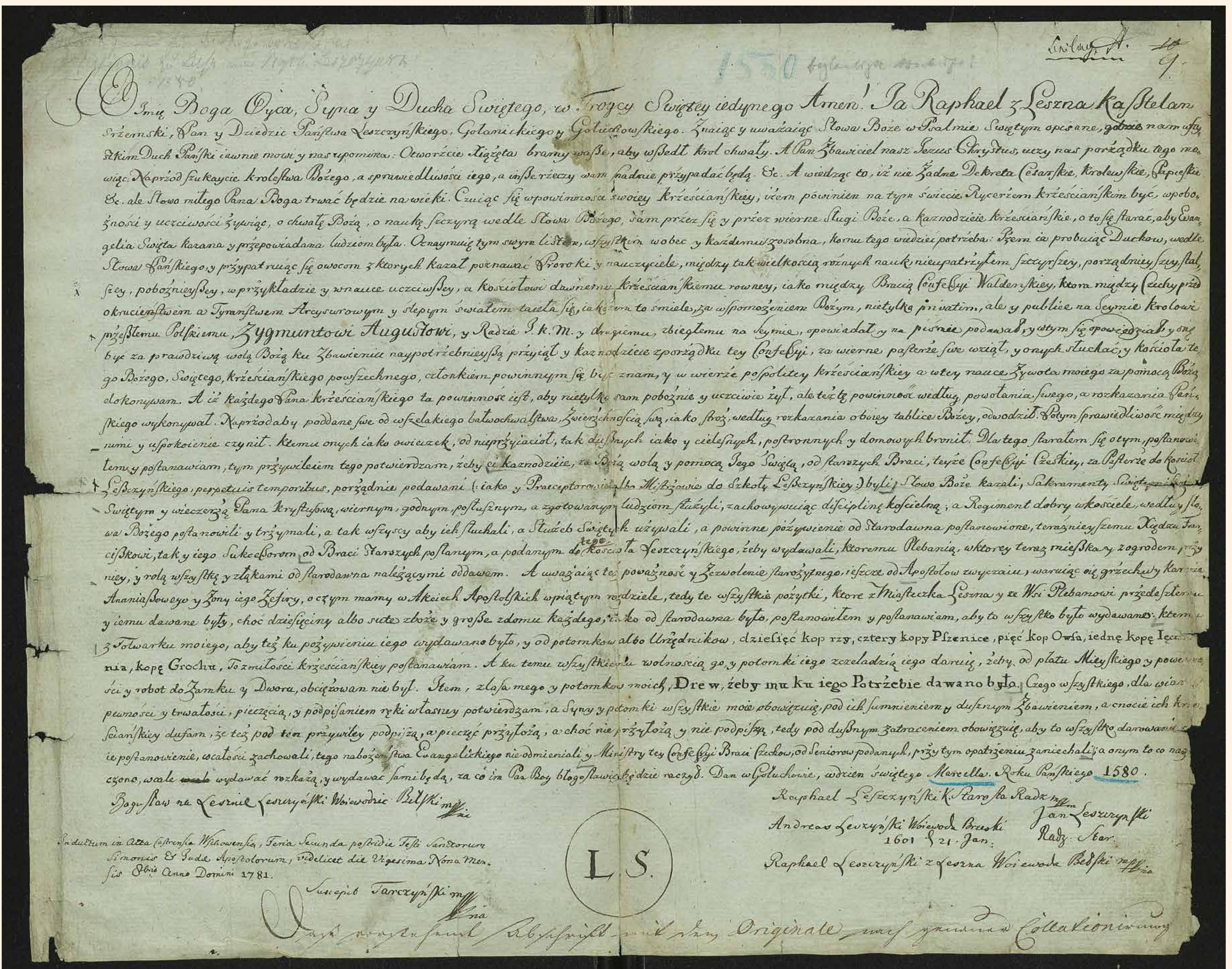
Ab Anno 1627 ad 1657.
continuata .

N. 1592.
28 Martij.

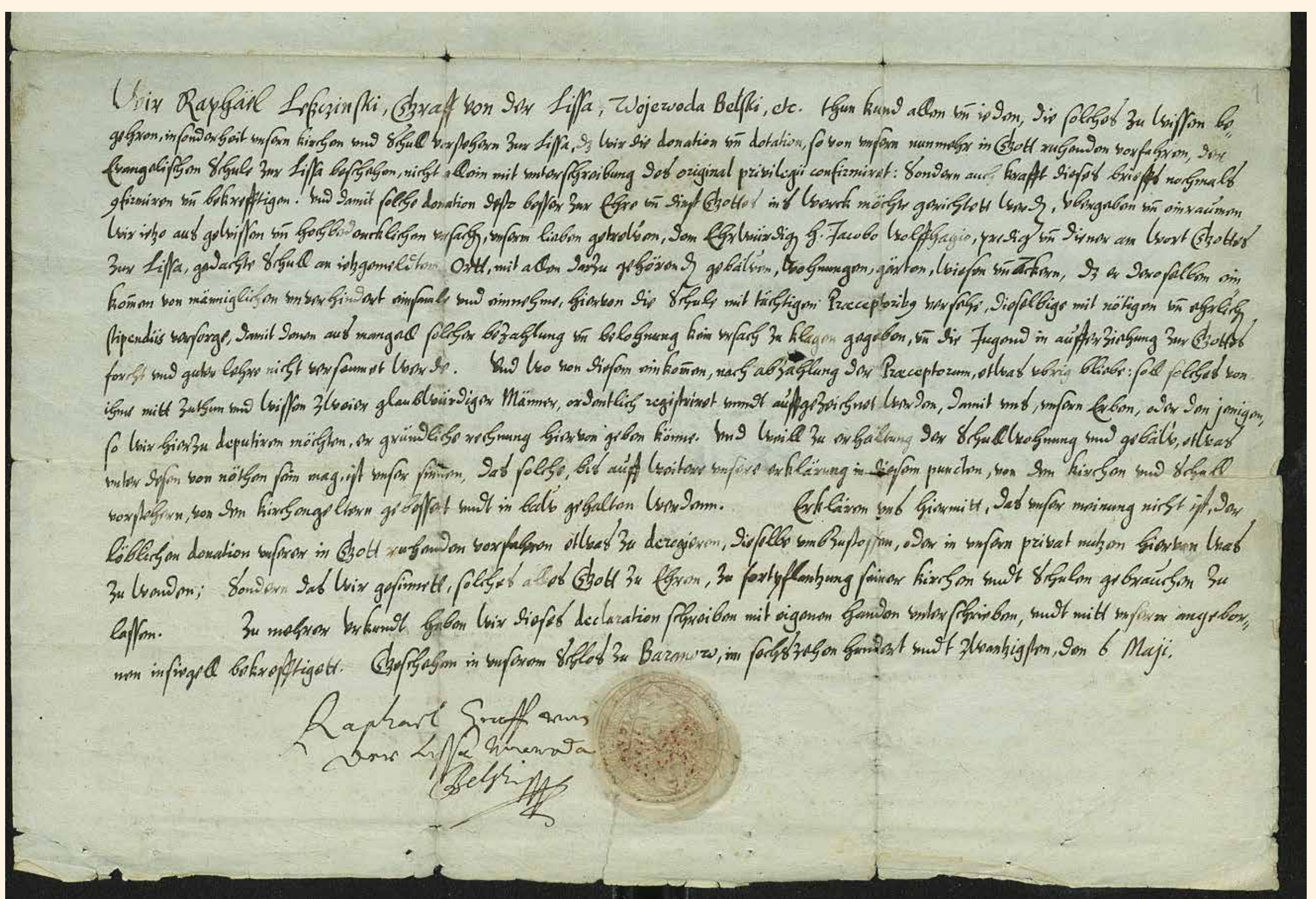
Crisp de pas-
delin .
D. Log . fec .

Rafał z Leszna, starosta radziejowski przekazał gminie braci czeskich i rektorowi szkoły w Lesznie 9 przętów ziemi, 1579 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Rafał Leszczyński, starosta radziejowski, wyznacza uposażenie dla kanonika gminy czeskiej w 1580 r., 16.1.1580 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Rafał Leszczyński, wojewoda belski powołuje na stanowisko rektora szkoły leszczyńskiej Jakuba Wolgę, 1620 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

4

Rafal Leszczyński na Lesznie Wojewoda Belski.

Oznajmuję, kćmi to wiedzieć należy. Że zycząc tego, aby chwala Boga, która tych twarzących stałecyżych czasach, a zwołując u nas w Polsce znaczne męstwo, movementum iu kichobnich wznieć mogła, y młodzi szlachetki prawniczych E. wangeblichu Nabozenstwa przystąpiła w bożym Bożym y wosły ie Swięty, tudzież y w naukach wyznolonych, na chwale Boga, wycieczona była. Przeto przyładowi przedtem miał Szkoła w Miasteczku moim dziedzicznym Lesznie, zdawna od Przesłona moich ku temu: lani zabrona, dla por iniquitatem temporis zmieszana, jako przed to dobra y Miasteczko pomianione, wyjęstym, more dostali, sie restaurowa: tem, y Przewidy uacze gozyci, y młodzi, za zdamim Braci starszych consepji Cesulicy, Secrecis naznaczym y naznaczym, y mianowicie Reverendos Cesaris Vicari, Joannem Polubinsky, za Rectora y Moderatorem pierwszego tej Szkoły, Michaelem Fleming za Compositora, Davidem Vrsinum, za Lecturam, et Joannem Decanum, za Cantora, teze Szkoły, podawan, którzy amicum, ze amicum nazwabim ofensam, y pomimoa swoicy doszy czynili, summomiu y Docetioi swoicy wicy mierz dojadajacy. A In za ud poyat prace te im micy wicane Salaria naznaczym amia trini. Napzed X. Rectorem na Rok zlotych Sopotu, Compositorem pomianionego podly ofobony, y amicy uacymicy, za nar jest y prywatnym Receptum, Syna mego y Pana Dorostaj, de proprio: mych pimecely mierzubajacy, incontinac bide, X. Wrymicy, który teze ma by Secretem u yubze, Syna mego y Pana Dorostaj, de proprio: y Sol moy wolny z Bona, z Cezlacia swoja, micy naznaczym na Rok 10 wadeciu zlotych z Szkolnych pimecely, P. Cantorom, So pice dicitur zlotych talce, a zedy ud to zamy, me omymie zachowyla, roducalom pimecely micy poyane. Napzed 10 am tyzicy z lotych za rna, bide.

Rafał Leszczyński, wojewoda bełski wyznacza skład osobowy nauczycieli szkoły w Lesznie i wysokość ich uposażenia, 1626 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

5

y lala do micy nalezace zlotych tmsie. Od X. Jakoba przechodząca zlotych 10 sziedziensot. Od Sztolgia Granowitkiego zlotych 1000. Od Pustkara, de wicidaciac zlotych. Za rok rozne micy wime pimecely pice dicitur zlotych, Od Bony micy na to Szkoła, naznaczone. Namiasmowim meowim B. cezanom Leszczyńskiom dobre osiadlom, lubi somcom w Najstnowi moicy, stancim pimecely tyebudy ezy, aby amiatom Ince, se po dicitur zlotych od Sta, do rok starszych Szkolnych za wiadomosci, Namiasmowim mego, y X. Marcinna Graniana, potencie Ince, se na S. Michal, a galonice, na S. Wrymicy, wladanali, S. Korymicy, Pana Rectora, y Collegium ie wicima, micy mianowicim upozobem, Salaria glaci si micy, A co nad to Salaria dostami, in dicitur zlotych albo roducalom, in: zych Szkolnych zotawacima. Na ronal poramimie, y lala do wicicy Ince, se zotawacima, y dicitur micy dicitur micy: tem. Kone, udle Part, by pol, wladani, chwale Bocy in hoc casu micy bide, chual de se. Na co rone, de, lesczy omicy y pomianione, rna, w lala, pol, wladani, pimecely micy, pimecely micy, wladani. Et Bonamonia, Redu, Panditico, MDCXXVI. Anticia, Arcesma, wicidaciac micy micy.

Rafal Leszczyński

1

BOGUSLAVUS COMES IN LESNO, PALATINUS BELSENSIS etc etc

Notum facimus universis et singulis, quorum scire interest; siquidem et ex acceptationibus, et assertionibus certis Scholae nostrae Praepositorum liquide constat, quod Salaria Docentibus Destinata partim Anno 1633, mense Novembri, discessu Rectoris A. Wegierski; partim Anno 1634 subsequente peste; partim tandem solutione ab Aula, ita sint interrupta; ut tandem Anno 1635, a Calendis Januariis usque ad S. Johannis festum Computando, semestralia (450 fl.) Salaria Rectori et Collegis Scholae non fuerint subministrata, atque sic in Illustri Dn. Antecessorum Nostrorum fundatione constitutus solutionis terminus interceptus, ac dicta Salaria anticipando tunc temporis non sint deposita: Unde Collegis Scholae summa fieret injuria, si Salaria sua pro futuris computare deberent laboribus, quae tamen pro iam praeteritis (ob dictam Anticipandi terminum quasi intercalatum) jure ipsi sunt computanda. Quocirca scienter et Volenter in Ill. Dn. Antecessorum fundatione illum anticipative solutionis terminum pro tempore ita permittimus, ut ad interim Salaria universis Scholae Nostrae Collegis ordinaria non Anticipative ut ante; sed postpositive, hoc est, non pro futuris, sed pro praeteritis laboribus et iam praeteritis Nostra ab Aula solvantur: donec melior modus corrigendi dictum errorem comissum inventus fuerit. In firmiorem hujus Voluntatis Nostrae fidem, Nostris Scholae Praepositis ad interim quoque hanc Attestationem scriptam merito dare, eam propria manu subscribere, ac sigillo roborare volumus. Actum in nostra Aede Leseniensi, Die XXVI Februarii, Anno M. DC. XXXIII.

Boguslavus Comes in Lesno

Bogusław Leszczyński wyznacza wysokość uposażenia dla rektorów i profesorów gimnazjum w Lesznie, 1638 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

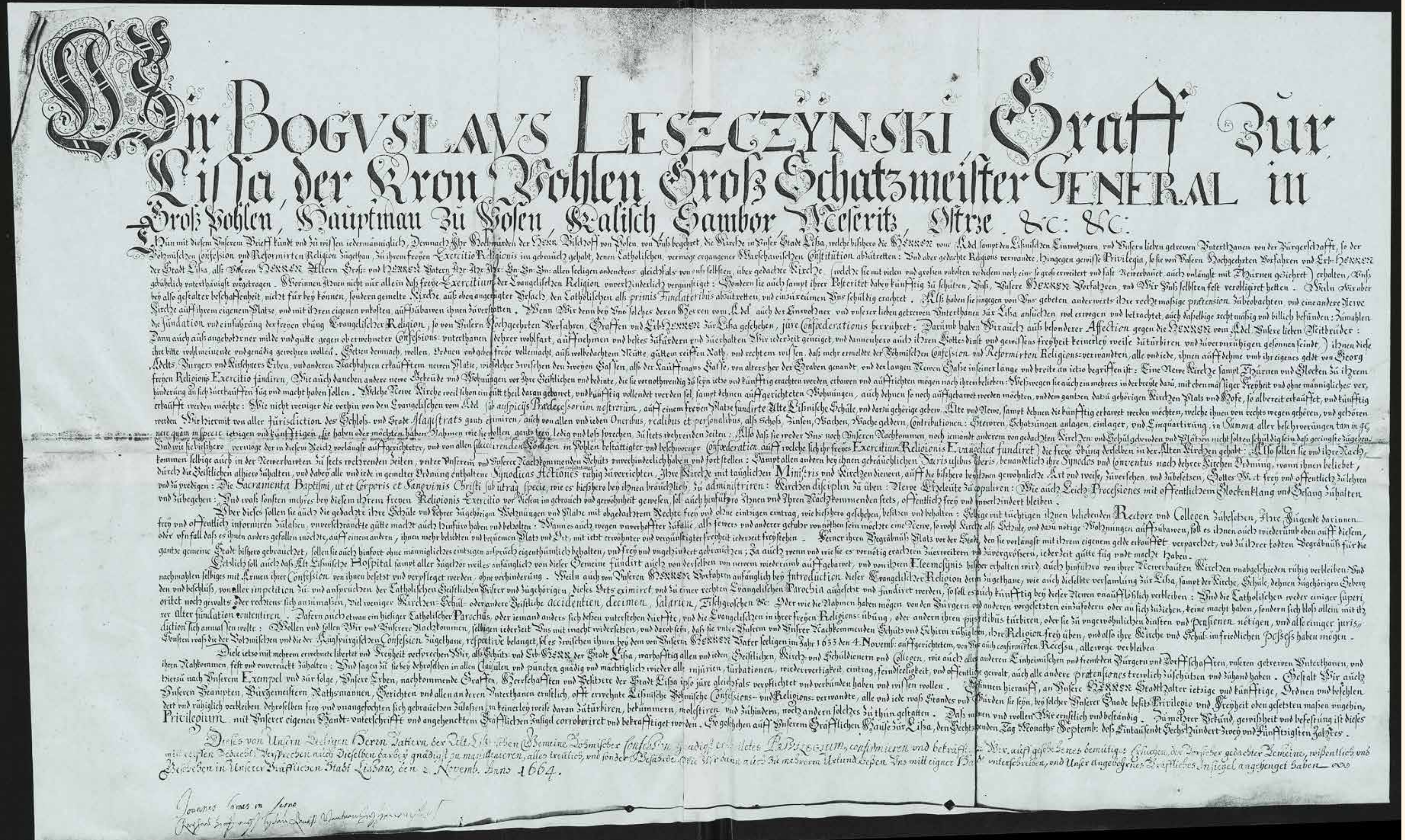

Bogusław Leszczyński, podskarbi koronny i starosta generalny Wielkopolski zezwala braciom czeskim na budowę nowego kościoła w związku z uchwałą Konstytucji Warszawskiej nakazującej zwrot innowiercom kościołów katolickich, 1652 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

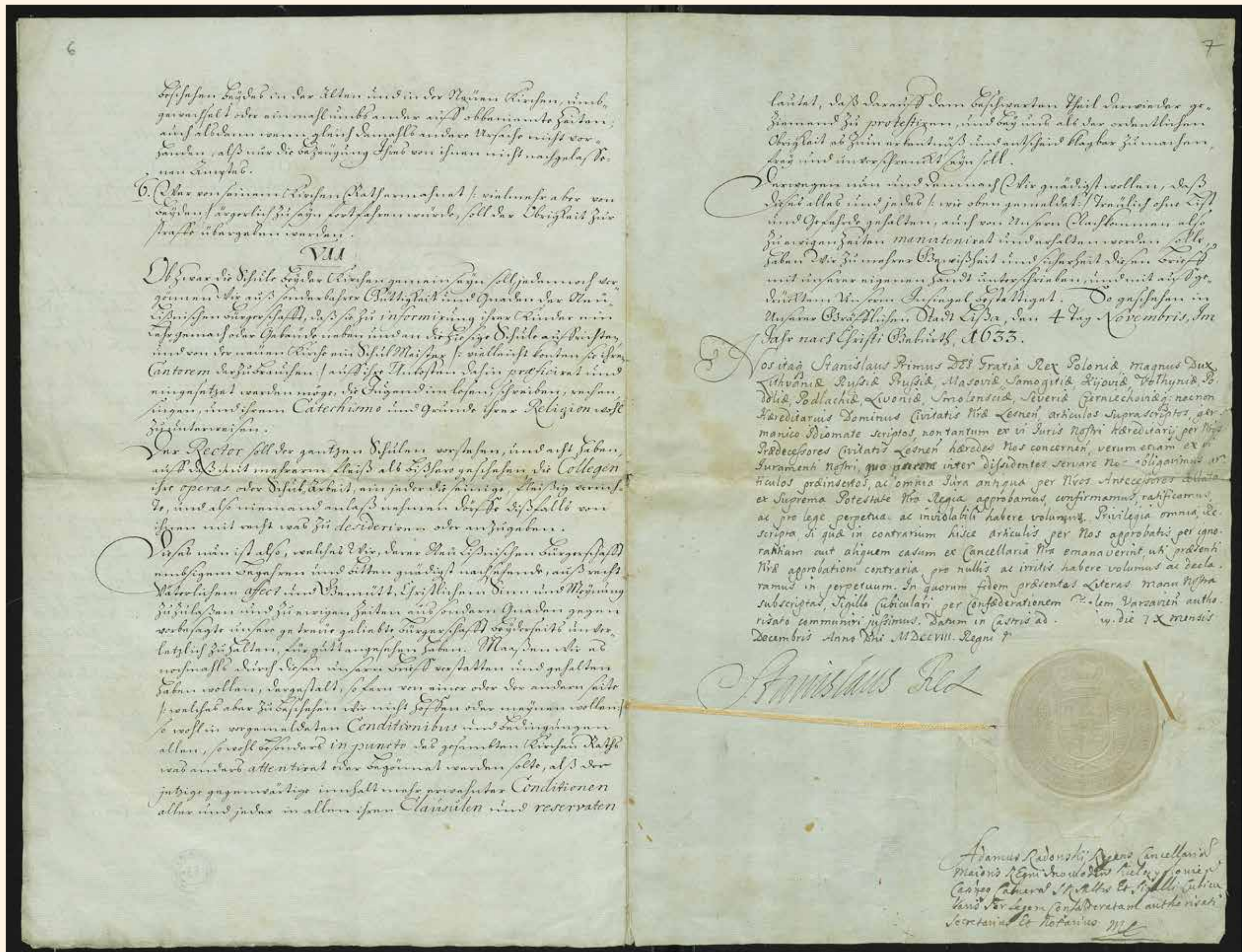
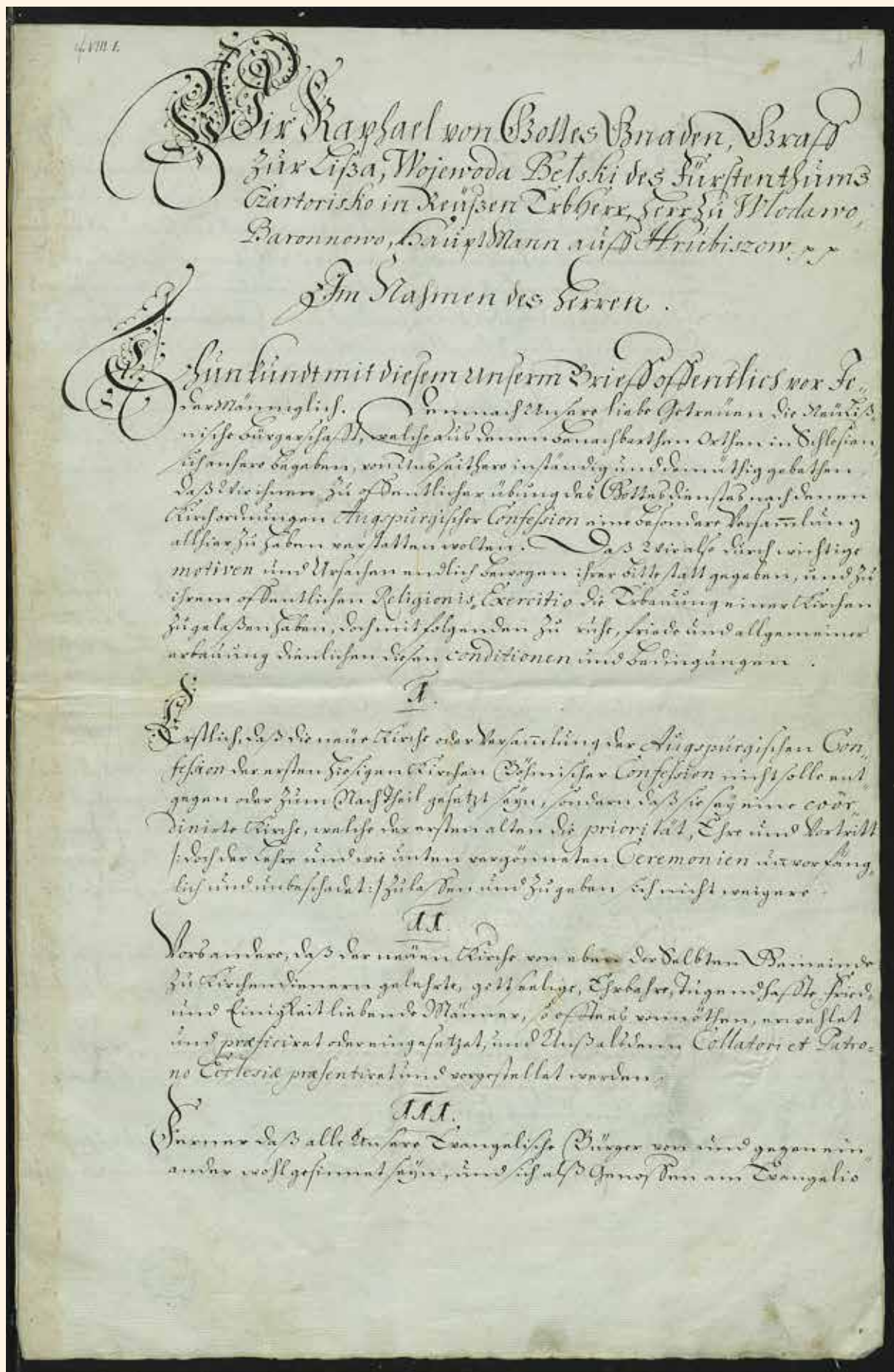
Portret Bogusława Leszczyńskiego, Biblioteka Narodowa w Warszawie

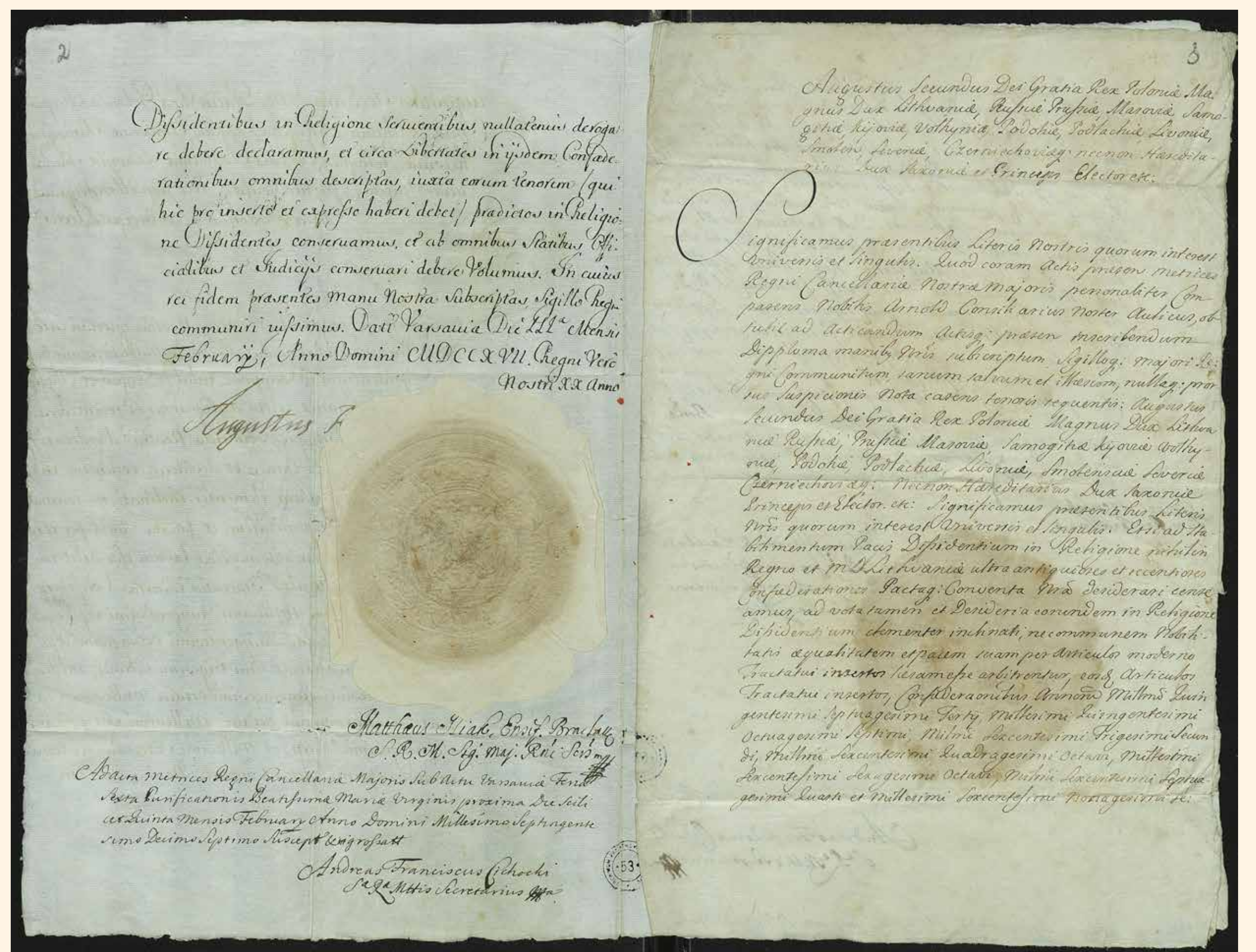
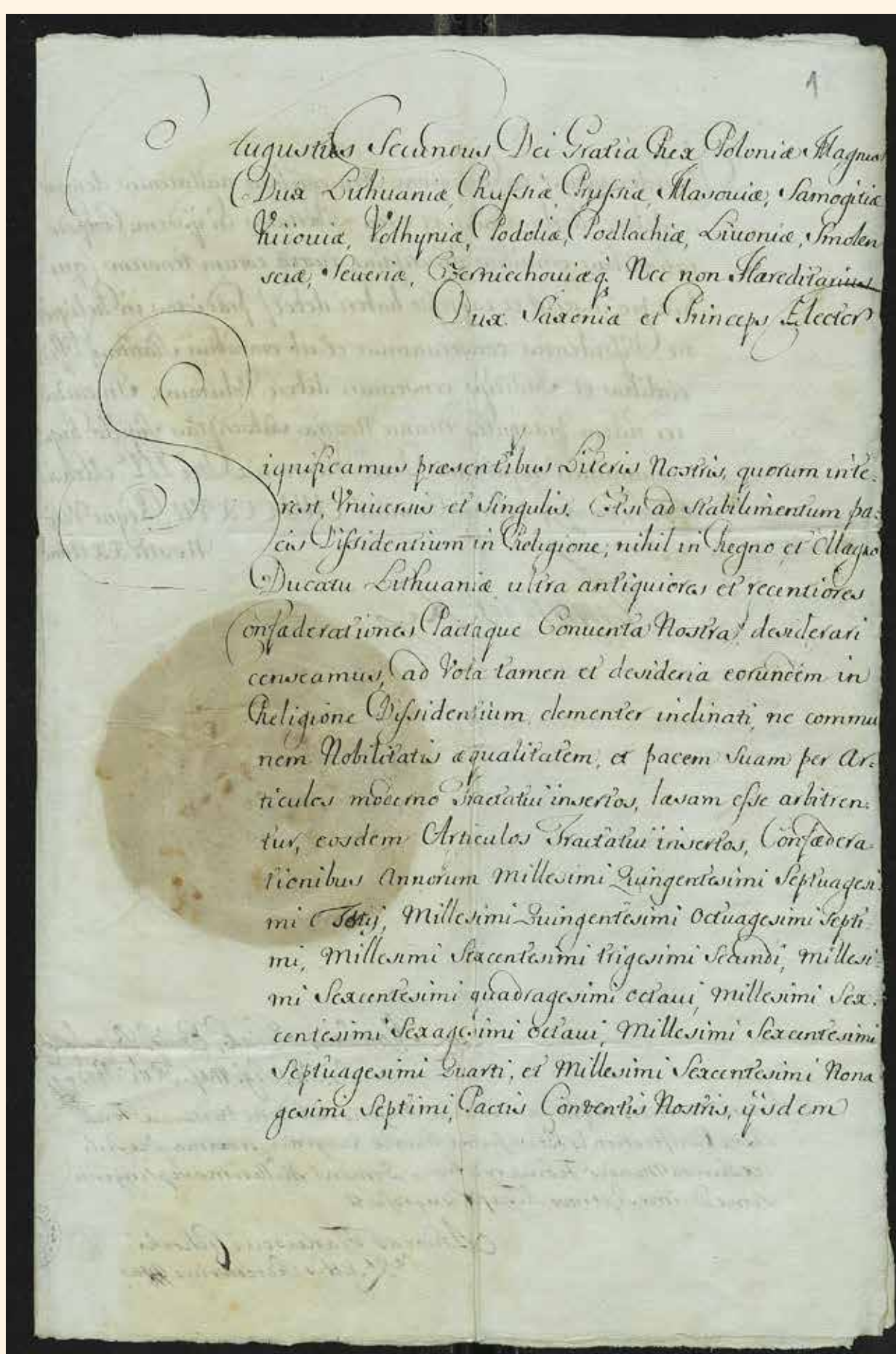
Jan Leszczyński, wojewoda poznański i starosta generalny Wielkopolski, Przeclaw Leszczyński, wojewoda dorpaccki i Rafał Leszczyński, starosta wschowski potwierdzają przywilej Bogusława Leszczyńskiego na budowę nowego kościoła w zamian za zwrot dotychczasowego katolikom, 1660 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

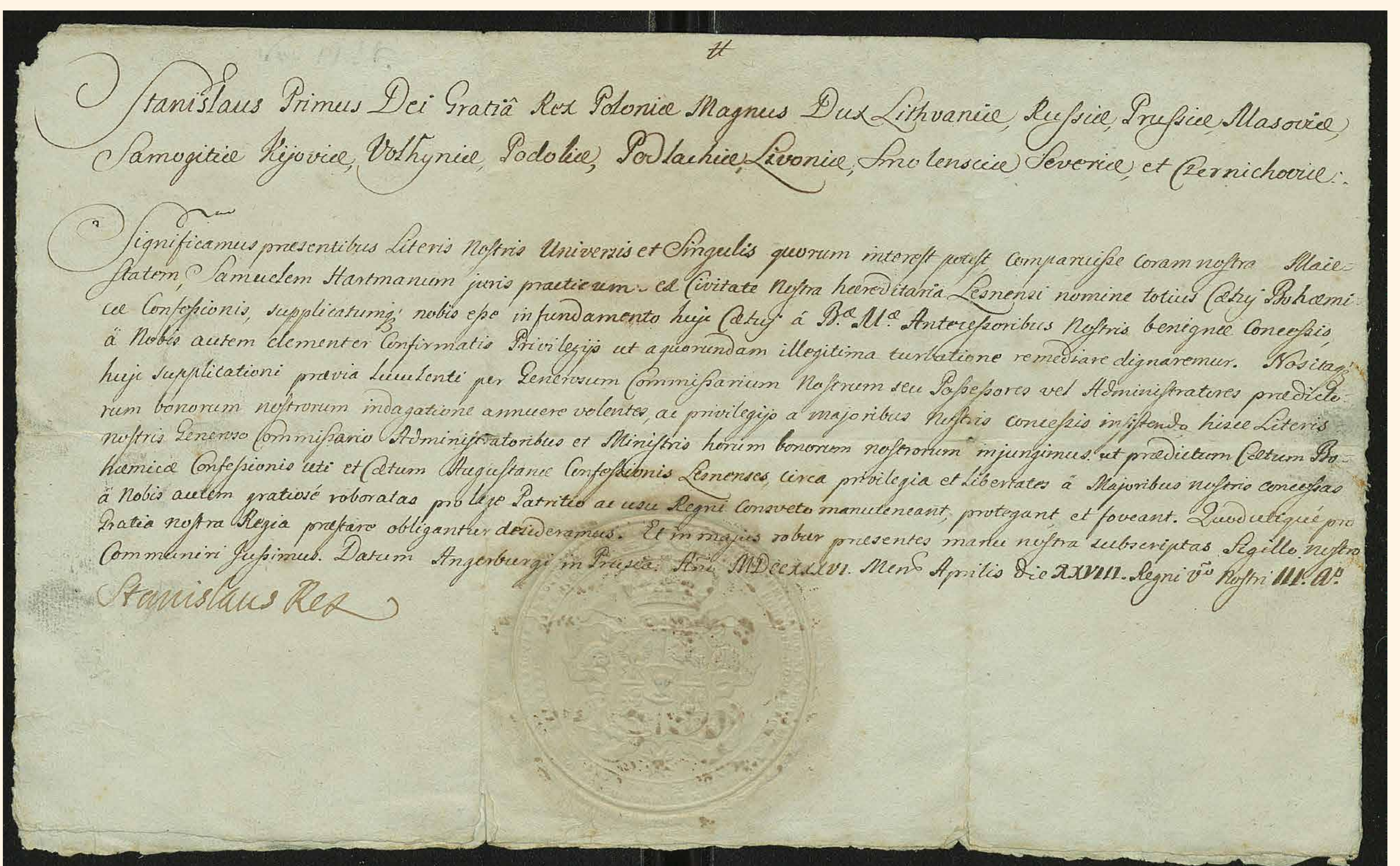
Przeclaw i Jan Leszczyński potwierdzają przywilej Bogusława Leszczyńskiego z 1652 r. dotyczący budowy nowego kościoła w zamian za zwrot obecnego katolikom, 1664 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

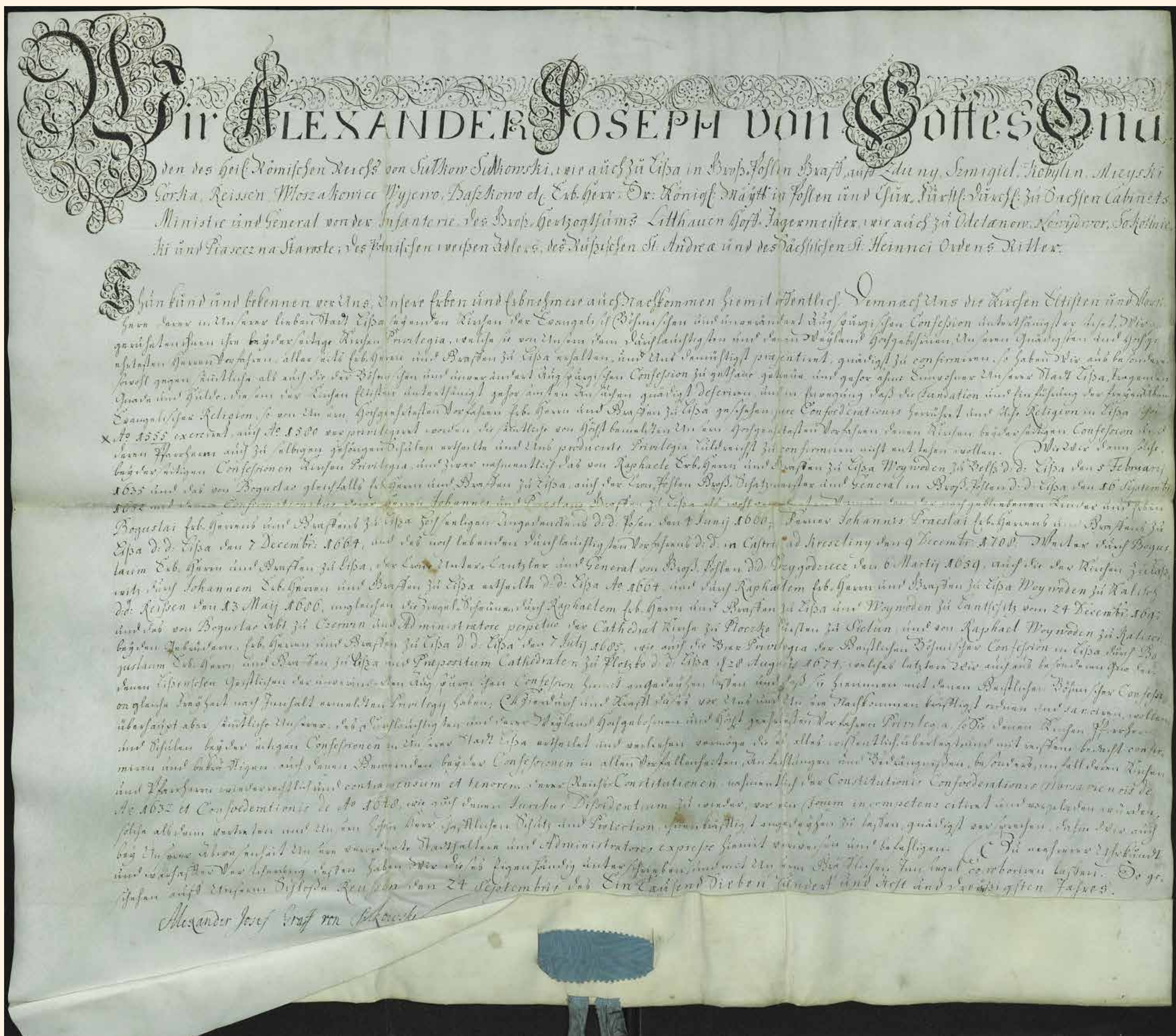
Stanisław I Leszczyński król Polski potwierdza przywilej Rafała Leszczyńskiego z 1633 r., dotyczący osiedlania się innowierców w Lesznie, 1708 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

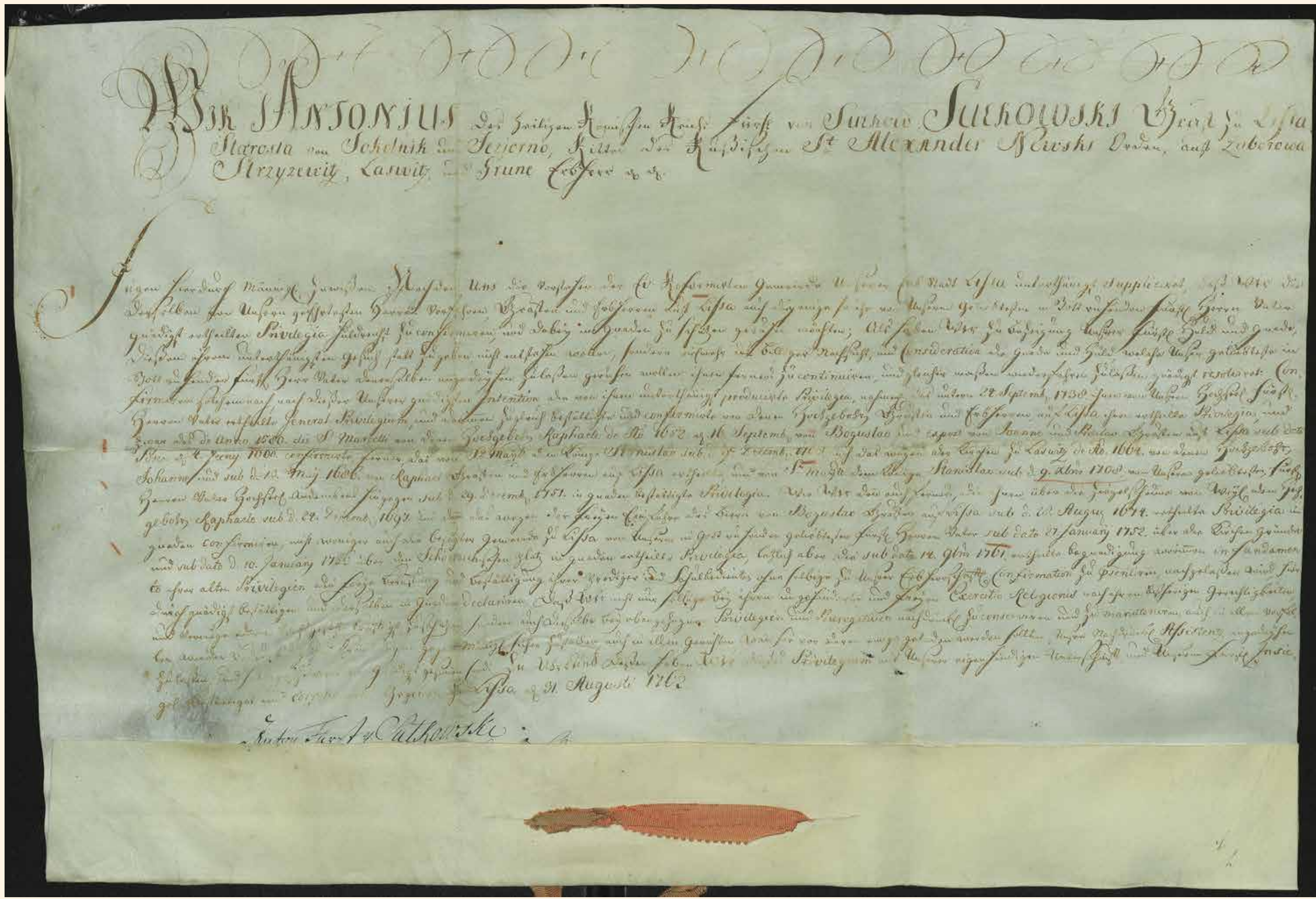
August II król Polski zapewnia dysydentom polskim w Koronie i Litwie wolność wyznania, 1717 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

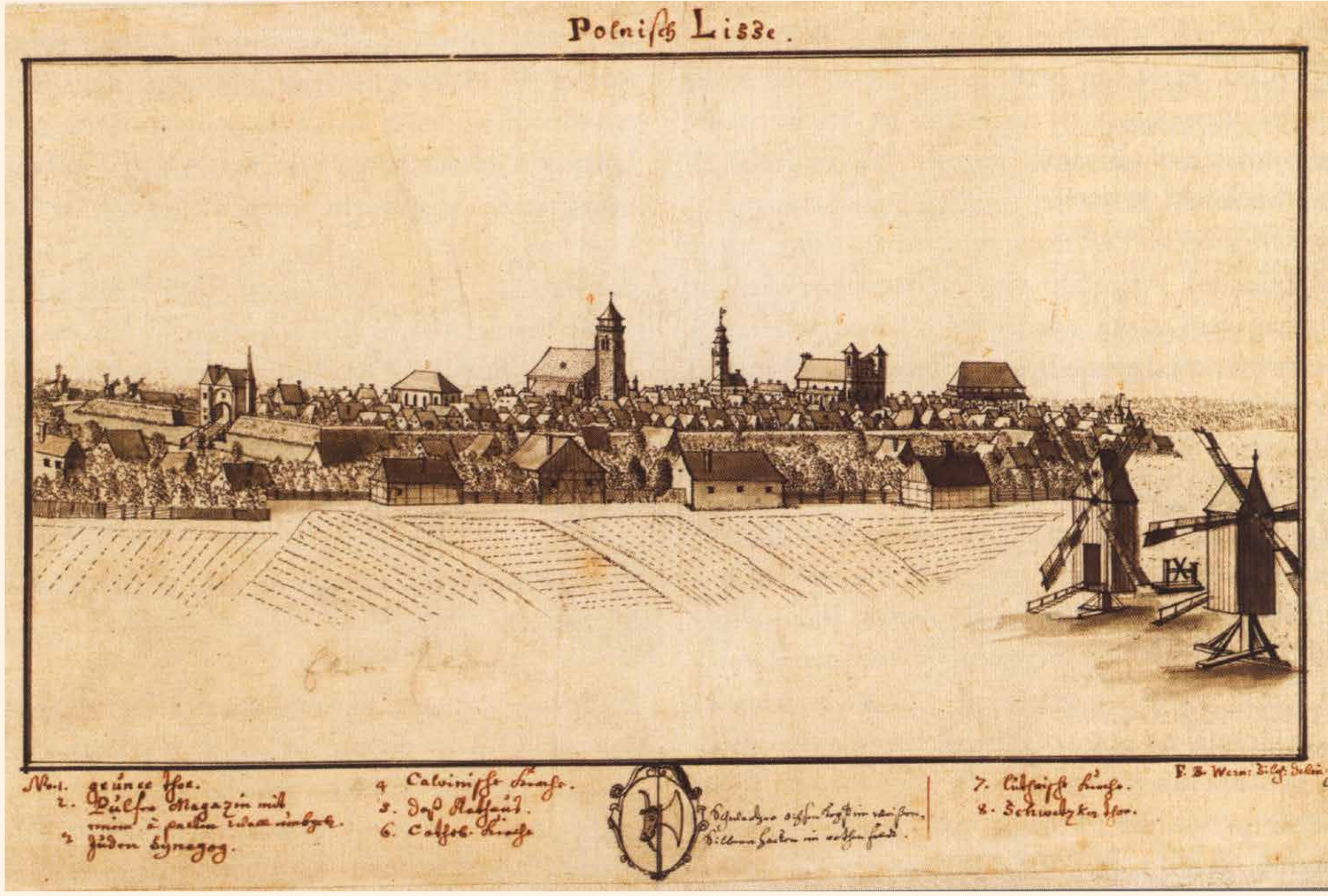
Stanisław I Leszczyński król Polski – na prośby adwokata Samuela Hartmana potwierdza wszelkie przywileje i wolności nadane przez jego poprzedników gminie braci czeskich, 1736, z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

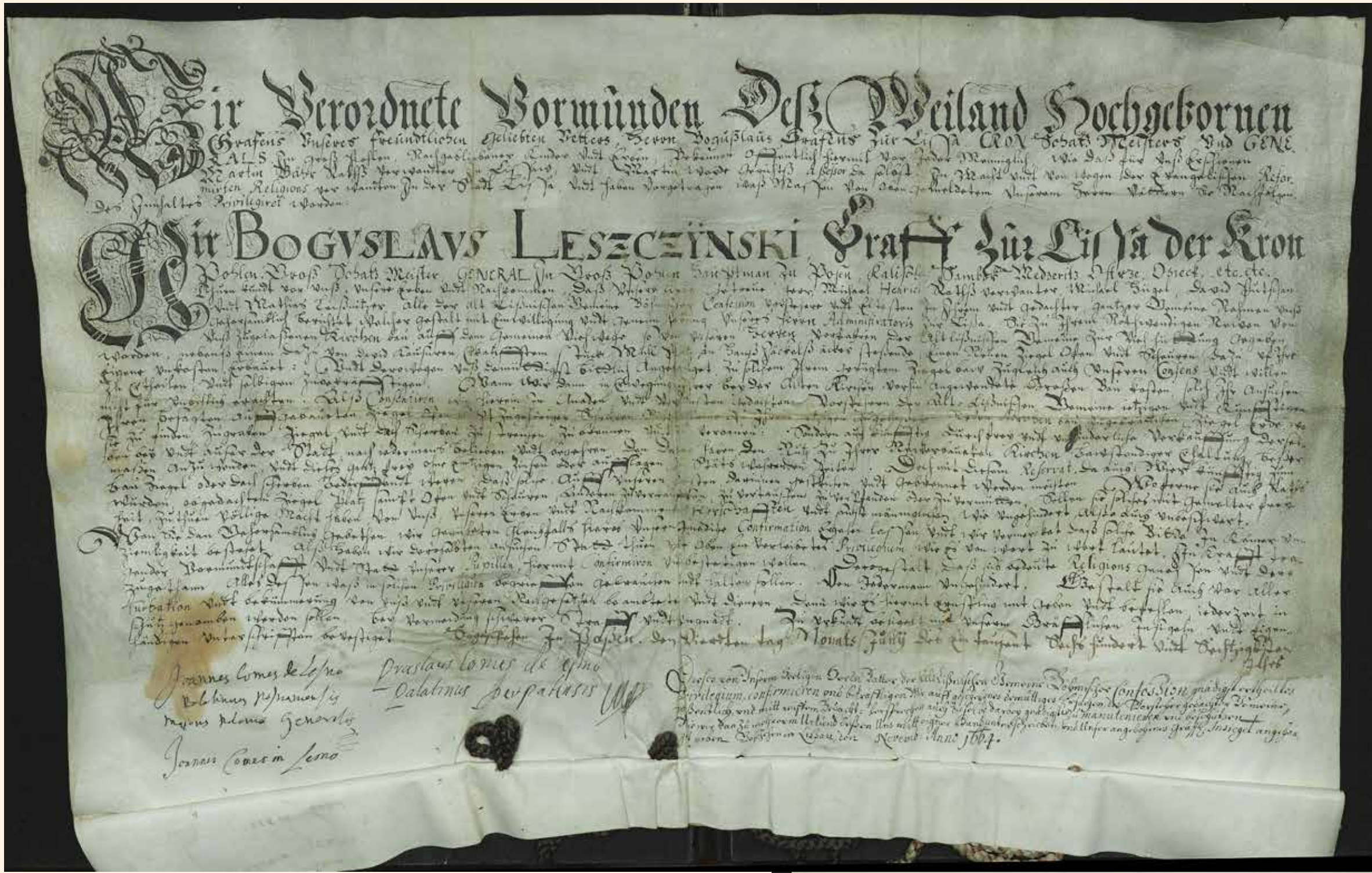
Aleksander Józef Sułkowski na Lesznie, właściciel Śmigła, Zdun i innych – powołując się na uprzednio udzielone przywileje – potwierdza wolność wyznania dla gminy braci czeskich i wyznania augsburskiego, 1738 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Antoni książę Sułkowski, hrabia na Lesznie, starosta sokolnicki, zatwierdza wszelkie nadania i przywileje gminy ewangelicko-reformowanej w Lesznie, 1762 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

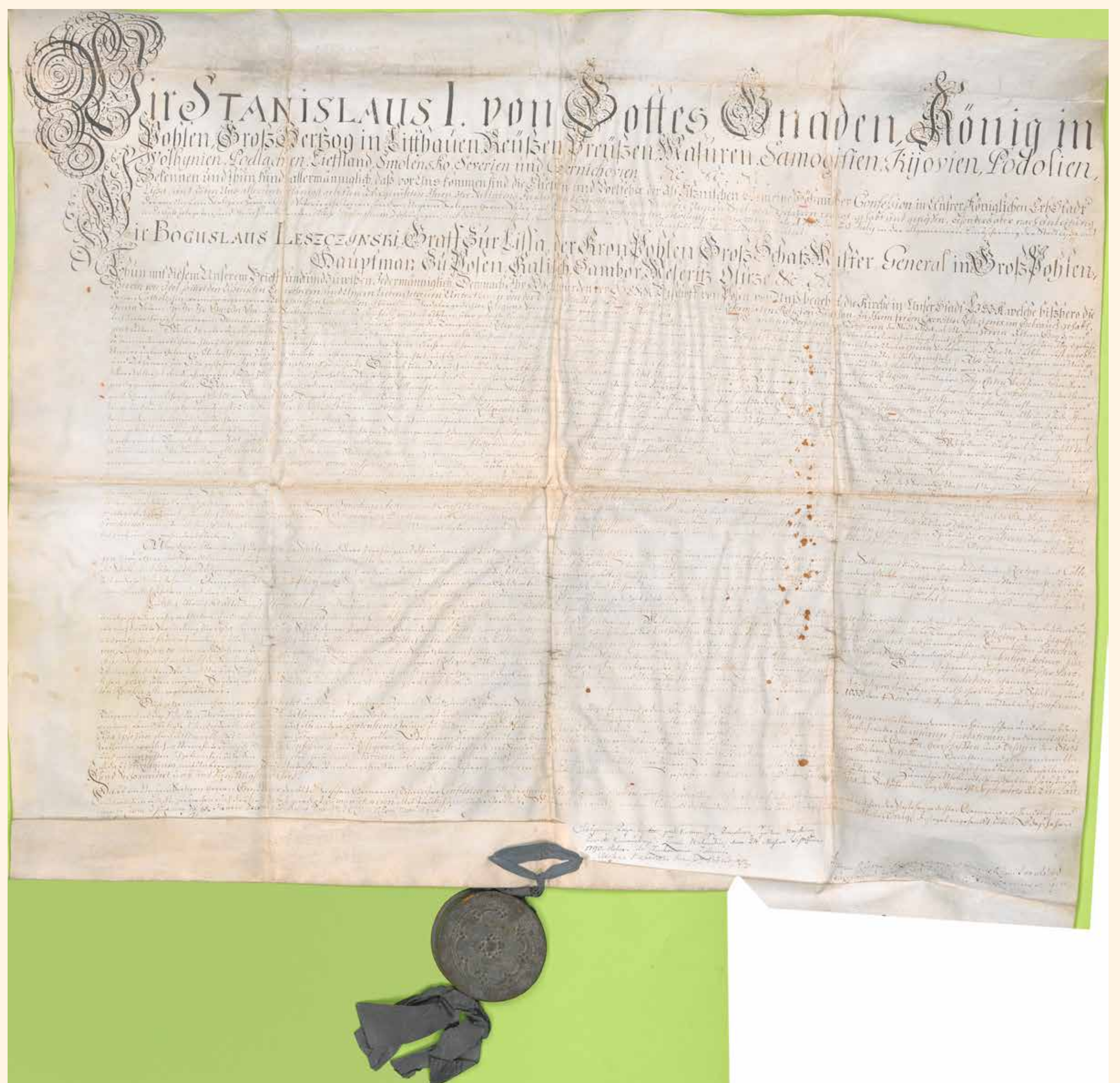
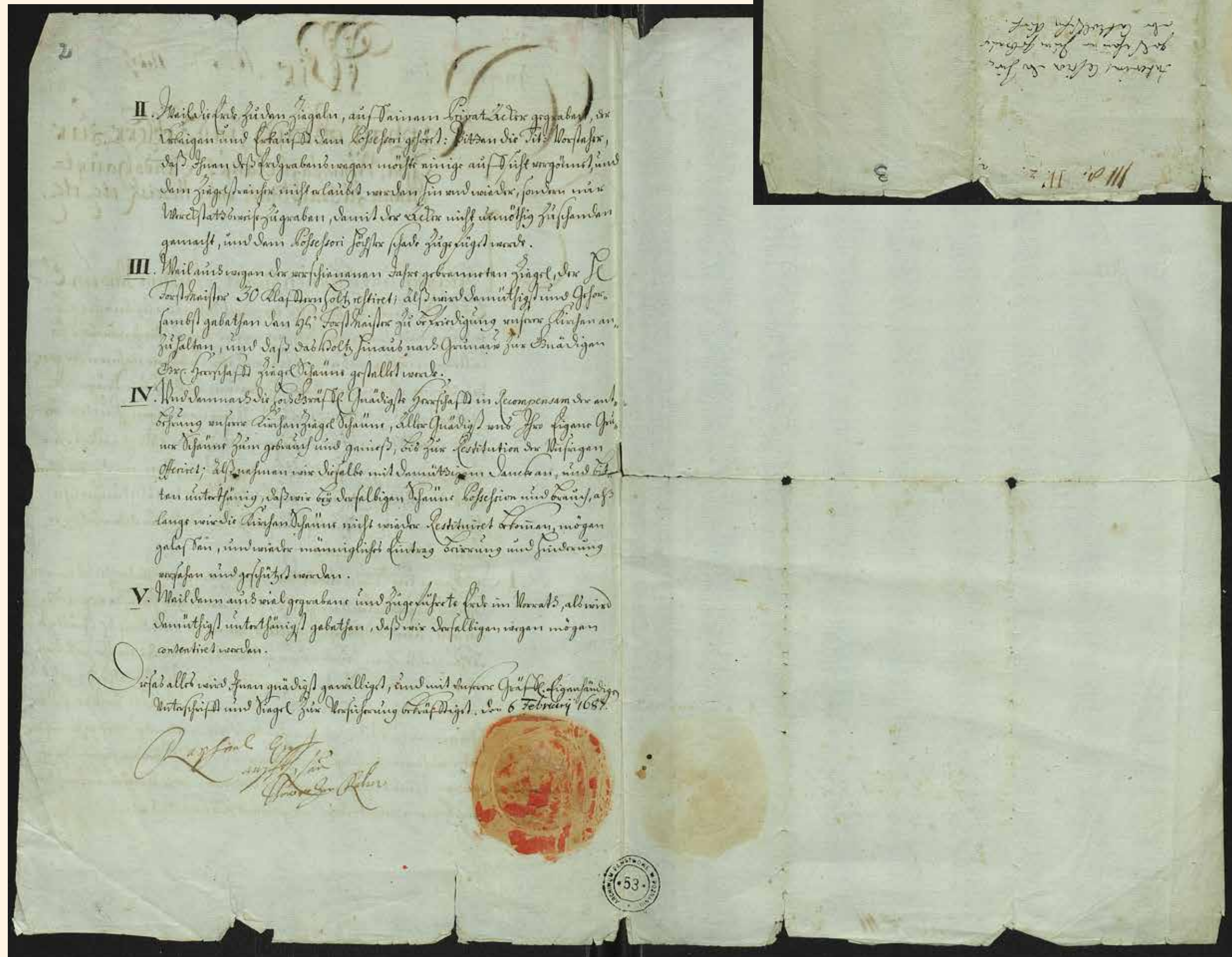
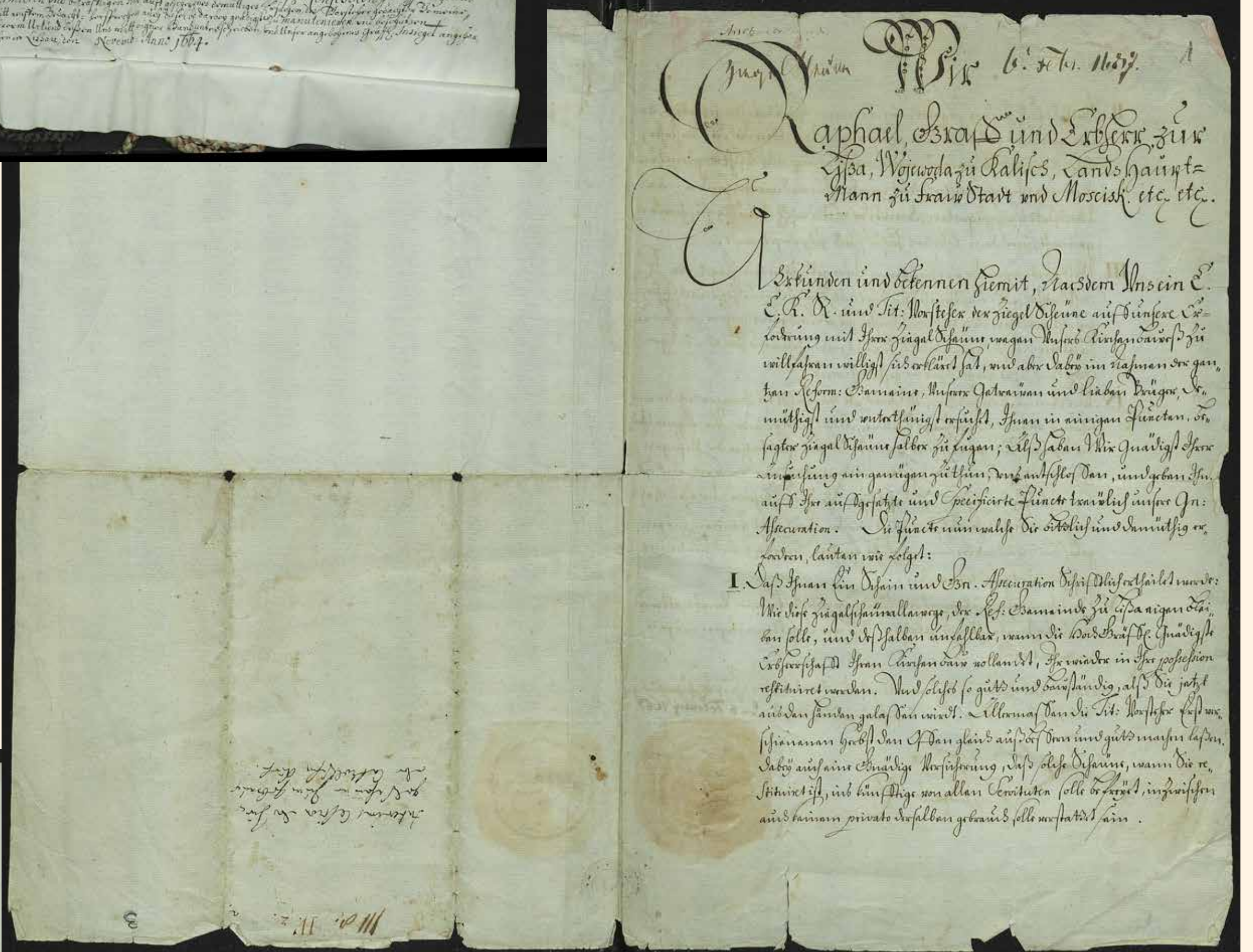

Panorama Leszna autorstwa Friedricha Bernharda Wernera, około 1734 r., Muzeum Narodowe w Poznaniu

Jan i Przeclaw Leszczyńscy potwierdzają przywilej nadany przez Bogusława braciom czeskim na budowę cegielni, 1664 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Rafał Leszczyński wojewoda kaliski i starosta wschowski wyznacza obowiązki cegielni w związku z budową kościoła dla gminy ewangelicko-reformowanej w Lesznie, 1687 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Stanisław I Leszczyński król Polski potwierdza przywilej Bogusława Leszczyńskiego z 1652 r., dotyczący zgody na pobudowanie nowego kościoła w Lesznie, 1708 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Wielki Synod w Lesznie d. 12 Lutego 1605 r.

1. O wyprawie do Wschowy.

2. O wyprawie do Wschowy.

3. O wyprawie do Wschowy.

4. O wyprawie do Wschowy.

5. O wyprawie do Wschowy.

6. O wyprawie do Wschowy.

7. O wyprawie do Wschowy.

8. O wyprawie do Wschowy.

9. O wyprawie do Wschowy.

10. O wyprawie do Wschowy.

2. O wyprawie do Wschowy.

1. O wyprawie do Wschowy.

2. O wyprawie do Wschowy.

3. O wyprawie do Wschowy.

4. O wyprawie do Wschowy.

5. O wyprawie do Wschowy.

6. O wyprawie do Wschowy.

7. O wyprawie do Wschowy.

8. O wyprawie do Wschowy.

9. O wyprawie do Wschowy.

10. O wyprawie do Wschowy.

Odpisy materiałów synodu w Lesznie, 12 lutego 1605 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

2. O wyprawie do Wschowy.

1. O wyprawie do Wschowy.

2. O wyprawie do Wschowy.

3. O wyprawie do Wschowy.

4. O wyprawie do Wschowy.

5. O wyprawie do Wschowy.

6. O wyprawie do Wschowy.

7. O wyprawie do Wschowy.

8. O wyprawie do Wschowy.

9. O wyprawie do Wschowy.

10. O wyprawie do Wschowy.

2. O wyprawie do Wschowy.

1. O wyprawie do Wschowy.

2. O wyprawie do Wschowy.

3. O wyprawie do Wschowy.

4. O wyprawie do Wschowy.

5. O wyprawie do Wschowy.

6. O wyprawie do Wschowy.

7. O wyprawie do Wschowy.

8. O wyprawie do Wschowy.

9. O wyprawie do Wschowy.

10. O wyprawie do Wschowy.

Sprawozdanie z przebiegu obrad synodu w Lesznie, 20.VI.1691, zwołanego z powodu odwołania z Leszna Jabłońskiego. Pisane przez seniora Zugehōra, z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Nota Synodu w Wschowie 1790 d. 1. Wschowa 1790

1. O wyprawie do Wschowy.

2. O wyprawie do Wschowy.

3. O wyprawie do Wschowy.

4. O wyprawie do Wschowy.

5. O wyprawie do Wschowy.

6. O wyprawie do Wschowy.

7. O wyprawie do Wschowy.

8. O wyprawie do Wschowy.

9. O wyprawie do Wschowy.

10. O wyprawie do Wschowy.

2. O wyprawie do Wschowy.

1. O wyprawie do Wschowy.

2. O wyprawie do Wschowy.

3. O wyprawie do Wschowy.

4. O wyprawie do Wschowy.

5. O wyprawie do Wschowy.

6. O wyprawie do Wschowy.

7. O wyprawie do Wschowy.

8. O wyprawie do Wschowy.

9. O wyprawie do Wschowy.

10. O wyprawie do Wschowy.

Kolegi w Urzędzie wydana 27 Febra 1792

1. O wyprawie do Wschowy.

2. O wyprawie do Wschowy.

3. O wyprawie do Wschowy.

4. O wyprawie do Wschowy.

5. O wyprawie do Wschowy.

6. O wyprawie do Wschowy.

7. O wyprawie do Wschowy.

8. O wyprawie do Wschowy.

9. O wyprawie do Wschowy.

10. O wyprawie do Wschowy.

2. O wyprawie do Wschowy.

1. O wyprawie do Wschowy.

2. O wyprawie do Wschowy.

3. O wyprawie do Wschowy.

4. O wyprawie do Wschowy.

5. O wyprawie do Wschowy.

6. O wyprawie do Wschowy.

7. O wyprawie do Wschowy.

8. O wyprawie do Wschowy.

9. O wyprawie do Wschowy.

10. O wyprawie do Wschowy.

Akta synodu zaczętego we Wschowie 1.IX.1790, a dokończonego w Lesznie 28.II.1792, z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

I. N. I. 72

W tej książce kładzie się szczególny nacisk na wiele osób, którzy w Jedności Braterskiej w Danu nad inną służbę w Stopniach wyższych, to jest bpa niektorzy biskupi, dwoje bpa i Paoni, a trzej Ministerowie a Pasterze Kurdu i bpa, z których niektorzy y 100 P. M. czerników przyjęli. Tego wyrobkiego Czar y micyca ile się wynaleśi mogło tu się o gnamuję.

Pradawna o tych P. Ludziach, z których część się poznawana przez Brata Jana Blahodawa już dawno pamięci, tak jako one w starą Księgę spisane były. A ktemu y to starą Księgę napisane należono:

- 1. Zgonem zitem stał się panigę roku 1550,
- 2. z niego 1550, a potem 1560 niektorzy rezezy przydatem, które niewiem by
- 3. gópie indziej napisane były, ale ja ich jako y drugich niemato od
- 4. nie jednego słychać, którzy już w Danu zawarli. Do kłha Starcow nieda-

3

„ w tymi Księgach umarto, z których byłem w dobowy „ znajomosci, którzy jednak do przegłtu Jednoty al- „ to sami wielom razem przytomnymi byli, albo bise „ którzy w Duwodu przed nim byli gnali. Tę o „ opamiętych jam wój od napisat, komuś fol- „ wiek to wieciec niegodzi, gazle mi bez powody „ mieć niegodzi, do stakich rzekach ma Księgę „ Wolności. Ja w tym razem milomu na prze- „ żazka być niechop. Sę też niektóre dia- „ dectwa b. Macieja Czerwenki, należten „ je tego starą Księgę napisane.

A. Dni 1407. 4

Tego roku powód Jednoty Służebney Nijzej stał się. A ci bpa mianowicie Czar y wybrani, y potwierdzeni:

- 1. Maciej z Kunwaldu w dronjowku y pi- ci ciniach był tego czaru. (wid. 1500 & 1507.)
- 2. Tuma z Czescauczy. (wid. 1518.)
- 3. Sławek z Angerowic od Kogetyna (wid. 1503.)

Niektorzy powiadają iż tego roku dat biskup Morawski Thas spak z Wyshkwa onego Jakuba, którego zwano Czulawa; z Szwabenic od Czescaucy był.

1571. 157

Umarł b. Paweł Fehrcatho rodem z Przerow, w Strawnicy 21 stycznia o godzinie 9, a jegoż dnia pogrzebion na kerchowic. Był dyakon, lecz pobogny, narozymy, Bogu wierny, pracowity. W kłha lat był unet z dziećmi, a zię do Strawnicy dostad, tu niewiele więcej roku był, a z umart.

Umarł b. Paweł z Kogetyna rodem z Polpce 1 dnia lutego. Ten był najdziej Pa- pieskim kłha lat, potem y kanonikiem. A gdy go Pan Bóg oświecił, opuścił Pasterstwo, przystat do słowa Bógiego, y był między kłherany niektorzy rok, a dostad się do Kozminka poddat, iż Braci w Jednotę, y był sprawcą blizu 20 lat, w Kozminku y w Czemniey.

Umarł b. Paweł Zaluski w Fryslaku pod Łukowem 19 lutego. Najdziej pogrzebion. 20 na przedym snadz 5 dni. Był dwoje dzieci go- rliwci. Był najdziej, potem y wliczył starzych w góskiej rady przydat 1557. Sprawca był w Proszowic, potem w Strawnicy. Niepobo- gnie żył był, a zię tak ogienit. Wyshkwa był ze wshgo, lecz zię pokutowat, znówu mu Wshg kapłanski przywraco. Był najdziej na kapłan- stwo 1553.

Umarł b. Jakub Prusak diacon w Proszowic 16 dnia Marca.

1571. 158

Tegoż roku umart b. Marcin Bydlon w La- cyncach, 26 kwietnia, stary dyakon.

Umarł też w Polpce b. Maciej Sobolha w Pakoici.

Umarł b. Piotr Cefas w Prusiech w Dzia- dowie 4 maja, trzejiego dnia pogrzebion wstly b. Machka, jednak 4 lata najdziej był. Stro- gen za wielkiego miżę, než ne od Hospodina przeto przerygnął żywot jego, doryc dziwnie y niespodzianie.

Tegoż roku w sobotę przed Bógim wstapie- niem 19 maja, umart w Polpce Brat Języ Filipenski rodem z Morawy z Mohelnice, zatuskei rady jeden cztowic pobogny, pracow- ty, uszyteczny. Najdziej był na kapłanstwo w Pol- pce w Kozminku roku 1555, a do rady przyjął 1569.

Tegoż roku umart b. Andrzej Chocozkwa w Halesowic 20 albo 22 maja, dwojnych obyczajow a niebardzo pobognych. Wiele lat u Braci był, a zię potem Hospodina kapłanskiego dostad roku 1562.

Tegoż roku umart w Temie nad Wstawo u b. Jakuba wielkiego diacon pobogny, imieniem Wła- ctaw Łucy 22 maja, o 7 godzinie. 1571.

1571. 159

Tegoż roku ujechał b. Jakub Maselnik, sky z Malerowic, tam sprawca bpa, niez- dzie snadz między przyjacit, do Maselnice, bo zię rodem był. Jireka Philipenskiego Brat radzony, cztowiek lakomy, a na pieniz, dzie bardzo łachawy, prawie ineptus homo fuit, regdeon na kapłanstwo 1562.

W tymże roku elotrowat się Andrzej ko- fant, bpa, bpa sprawca w Łahorowicach kłha lat, lekarzem się czynic y niewiast, a gdy z nim mowiono o tym co o nim słysiec tedy przal, a zię potem nie mogł zaprotec gószc Jotola była. Był przedtem też raz wygnany, o by tam był wiecnie zostal. Wyshkwa zię wshgo, na ostalek zię wshkwy pierze eloton. Teraz snadz się, zasie osywa ku pokucie, y poruczon jest Dr. Zachariaszowi ku poradzie.

Tegoż roku umart b. Michal Tham w Polpce, miemiec, cztowiek zapraw.

Wykaz duchownych – braci czeskich działających w Polsce 1467-1571 (wybór), z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

58 *Wzrosty i siła... 1819*

Rector & Caepus.

Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	1. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	1. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	2. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	2. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	3. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	3. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	4. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	4. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	5. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	5. Fort.

Professor Caepus.

Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	1. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	1. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	2. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	2. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	3. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	3. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	4. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	4. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	5. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	5. Fort.

Professor Weide. (Dognung)

Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	1. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	1. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	2. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	2. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	3. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	3. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	4. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	4. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	5. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	5. Fort.

Extra ordinarii.

Przebieg	Przebieg
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	1. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	2. Fort.

59 *Wzrosty i siła... 1819*

Professor Jaroszewicz.

Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	1. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	1. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	2. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	2. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	3. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	3. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	4. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	4. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	5. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	5. Fort.

Professor Friedrich.

Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	1. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	1. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	2. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	2. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	3. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	3. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	4. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	4. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	5. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	5. Fort.

Lektor Wasichke (Lektor)

Przebieg	Przebieg	Przebieg	Przebieg
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	1. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	1. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	2. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	2. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	3. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	3. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	4. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	4. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	5. Fort.	Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	5. Fort.

Extra ordinarii.

Przebieg	Przebieg
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	1. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	2. Fort.

Pastor Soyau.

Przebieg	Przebieg
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	1. Fort.
Lectur. nunc. Mithel. Sont. 8-9. Dinstag. 9-10.	2. Fort.

Plan zajęć grona profesorskiego, 1819 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

55. Geschichte, interessante und rührende, des Prinzen Erzd. u. nebst einer kurzen Erzählung von den Velebs Inseln u. ihren Bewohnern, a. d. Engl. 1792. IV-VI.

56. Grimm, Joh. Carl Phil., Entwurf der Geschichte der Preuss. Brandenb. Staaten. 1796. I-IV.

57. Hartung, Aug., Brandenburgische Geschichte, für heranwachsende Söhne u. Töchter. 18 Bdn. 1793. II-IV.

58. Heeren, A. H. L., kleine historische Schriften. 1r Thl. 1803. I. II.

59. Heinel, Dr. Eduard, Geschichte Preussens, für das Volk u. die Jugend. 2te Ausg. 1832. I-IV.

60. Heinsius, Dr. Theob., J. W. v. Archenholz Geschichte des siebenjähr. Krieges, für die Jugend bearbeitet. 1823. I-IV.

61. Hempel, C. F., Geschichte der Reformation, für den Bürger u. Landmann. 2te Ausg. 1817. I-III.

62. 63. Heß, Joh. Jak., Lehre, Thaten u. Schicksale unseres Herrn. 1te u. 2te Hälfte. 3te Ausg. 1817. I. II.

64. 65. Jacobi, Dr. J. A., deutsches Volk. 2r u. 3r Thl. 1826-7. I. II.

66-68. Ferrer, Dr. Georg Ludw., Erzählungen aus d. Geschichte der europ. Völker, von Carl d. Gr. bis auf unsere Zeiten. 3 Bde. 1827. II-IV.

69. 70. — — — Deutschlands berühmte Männer, histor. Gemälde zur Ermunterung u. Bildung der reiferen Jugend. 2 Thle. 1827. I-V.

71. 72. Lesebuch, historisches, für das mittl. u. ältere Knabenalter. 1r Theil: alte Welt. 2r Theil: Mittelalter. 1831. II-V.

73. 74. Meierotto, Joh. Hein. Ludw., über Sitten und Lebensart der Römer in verschiedenen Zeiten der Republik, 3te Ausg. 1814. I. II.

75. Meigebauer, der alte Kettelbeck, ein Unterhaltungsbuch für die Jugend, zur Beförderung wahrer Vaterlandsliebe. 2 Bdn. 1824. I-VI.

76. 77. Riemeyer, Crist., deutscher Plutarch (die Geschichte merkwl. Deutschen). I-III. 1te u. 2te Abth.: älteste Zeit und Mittelalter. 3te Abth.: Mittelalter. 1822, 23.

78. 79. — — — Das Buch der Tugenden, in Beispielen aus der neuern und neuesten Geschichte. 2 Bde. 1825-27. I-VI.

80. Deleben, Ernst Friedr. v., die franz. Revolution, oder Geschichte alles dessen, was sich von 1789 bis 1815 in Frankreich zugezogen hat. 1830. I-IV.

81. Petiscus, A. H., Menschenwerth, in Beispielen aus der Gesch. u. dem tägl. Leben. 1826. I-VI.

82-85. Pöllitz, Carl. Heinr. Ludw., die Weltgesch. für gebildete Leser u. Studierende. 4 Bde. 4te Ausg. 1824. I-III.

86-88. Rauchnick, Dr., allgemeine Hauschronik der Deutschen, ausführl. Erzähl. d. Begebenheiten, Thaten u. Schicksale des deutschen Volks. 3 Abth. 1828-29. I-III.

89. 90. Reinhold, Carolina, die merkwl. Begebenheiten aus der allgem. Gesch., belehrend u. unterhaltend für das kindl. Alter dargestellt. 2 Bdn. 1830. IV-VI.

91-95. Noekroch, Dr. Heinr., Erzählungen aus der ältern und mittlern Geschichte. 3 Bde. in 5 Abthell. 1829. I-VI. (1r Bdn., 1te Abth. fehlt.)

96. 97. Schiller, Friedr. v., Geschichte des dreißigjährigen Krieges. 2 Thle. 1802. I-III.

98. — — — Der Abfall der vereinigten Niederlande. I-III.

99. Schloffer, Ludw., historischer Jugendfreund, oder Darstellungen aus dem Leben merkwürdiger Personen. 18 Bdn. 1832. I-VI.

Fragment regulaminu biblioteki uczniowskiej gimnazjum w Lesznie, 1829 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

1. Książki wydane przez... w Białymostku... w Siedlcach... w Lublinie... w Warszawie...

2. Książki wydane przez... w Białymostku... w Siedlcach... w Lublinie... w Warszawie...

3. Książki wydane przez... w Białymostku... w Siedlcach... w Lublinie... w Warszawie...

4. Książki wydane przez... w Białymostku... w Siedlcach... w Lublinie... w Warszawie...

5. Książki wydane przez... w Białymostku... w Siedlcach... w Lublinie... w Warszawie...

6. Książki wydane przez... w Białymostku... w Siedlcach... w Lublinie... w Warszawie...

7. Książki wydane przez... w Białymostku... w Siedlcach... w Lublinie... w Warszawie...

8. Książki wydane przez... w Białymostku... w Siedlcach... w Lublinie... w Warszawie...

9. Książki wydane przez... w Białymostku... w Siedlcach... w Lublinie... w Warszawie...

10. Książki wydane przez... w Białymostku... w Siedlcach... w Lublinie... w Warszawie...

Fragmenty katalogu biblioteki uczniowskiej, 1832 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Handwritten text in Polish, likely a list or register of church collections from 1716-1722. The text is dense and written in a cursive script.

Handwritten text in Polish, likely a list or register of church collections from 1716-1722. The text is dense and written in a cursive script.

Zestawienia i rejestry kolekty polskiej, 1716-1722 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Handwritten letter in Latin, dated 1660. The text discusses church matters and mentions 'Superintendentes, Ministri et Seniores Ecclesiarum'.

Handwritten letter in Latin, dated 1680. The text discusses church matters and mentions 'prosentia huius Auctoritatis'.

Handwritten letter in Latin, dated 1696. The text discusses church matters and mentions 'Quam Benjamin Gabriel'.

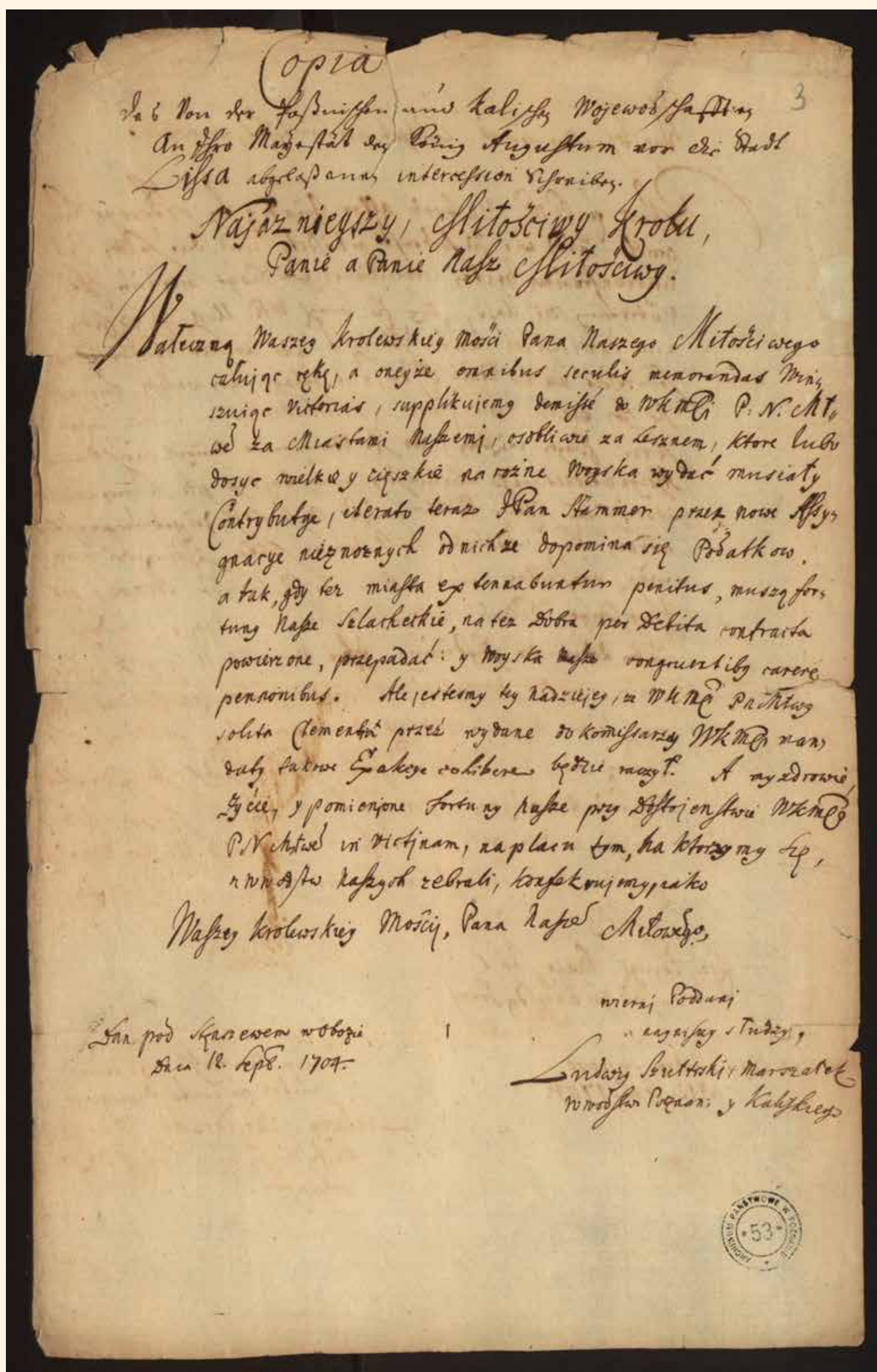
Korespondencja seniorów w sprawie kolekty, głównie angielskiej, po którą jeździł Petroselin (1660-1696), z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Handwritten letter in Latin, dated 1708. The text is addressed to 'Viri plurimum Reverendi, Doctissimi, Spectatissimi, Fratres in Christo dilectissimi'.

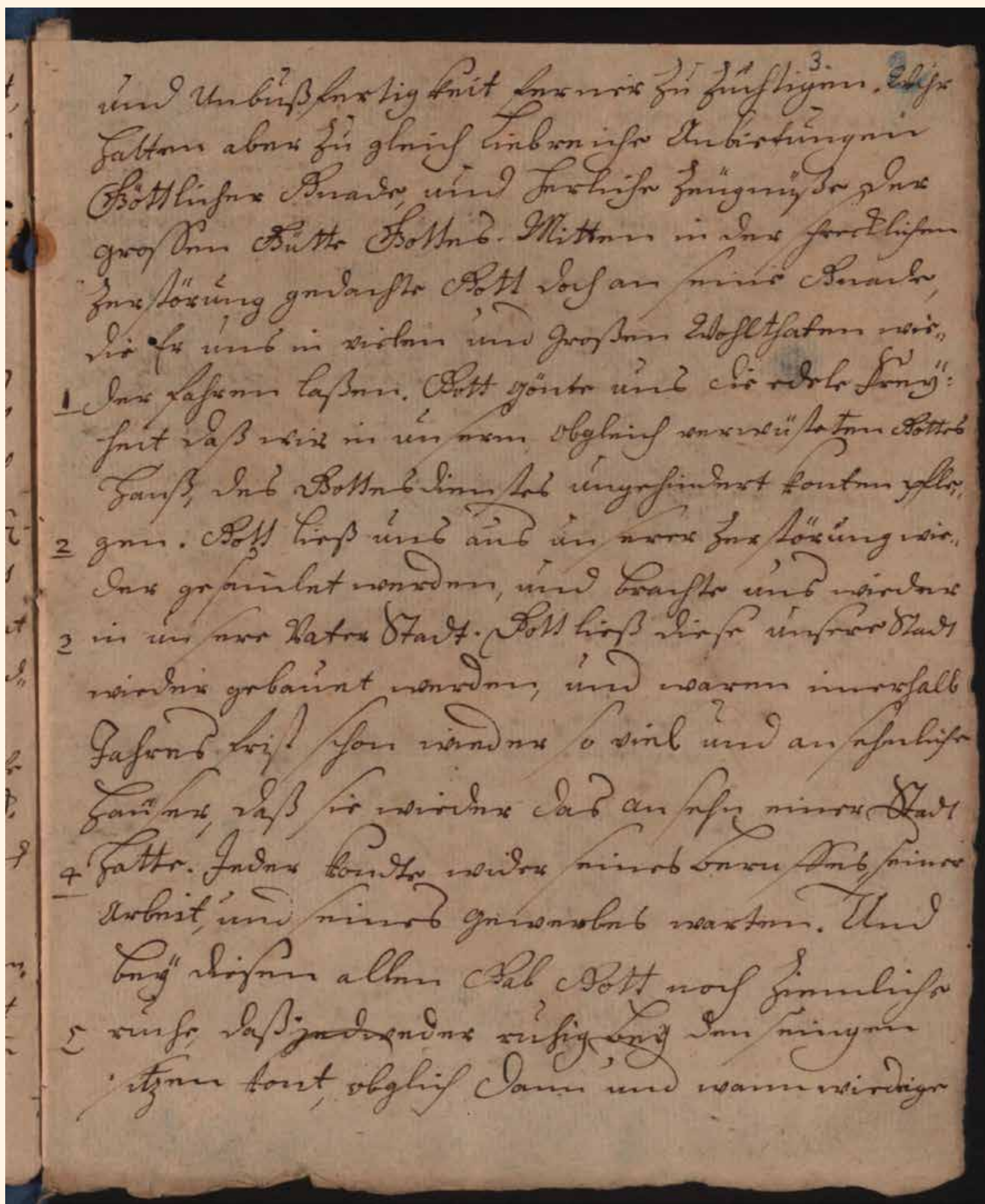
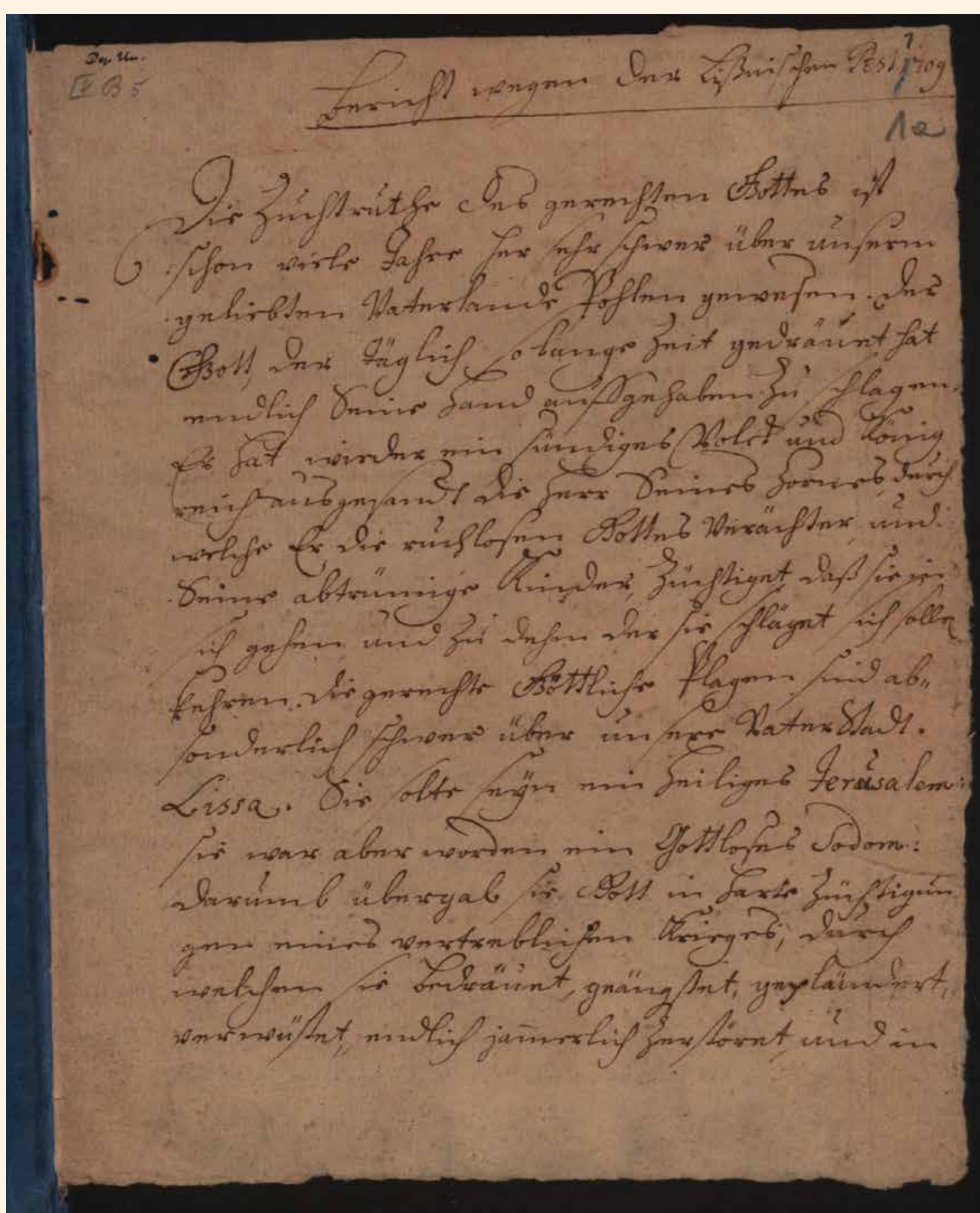
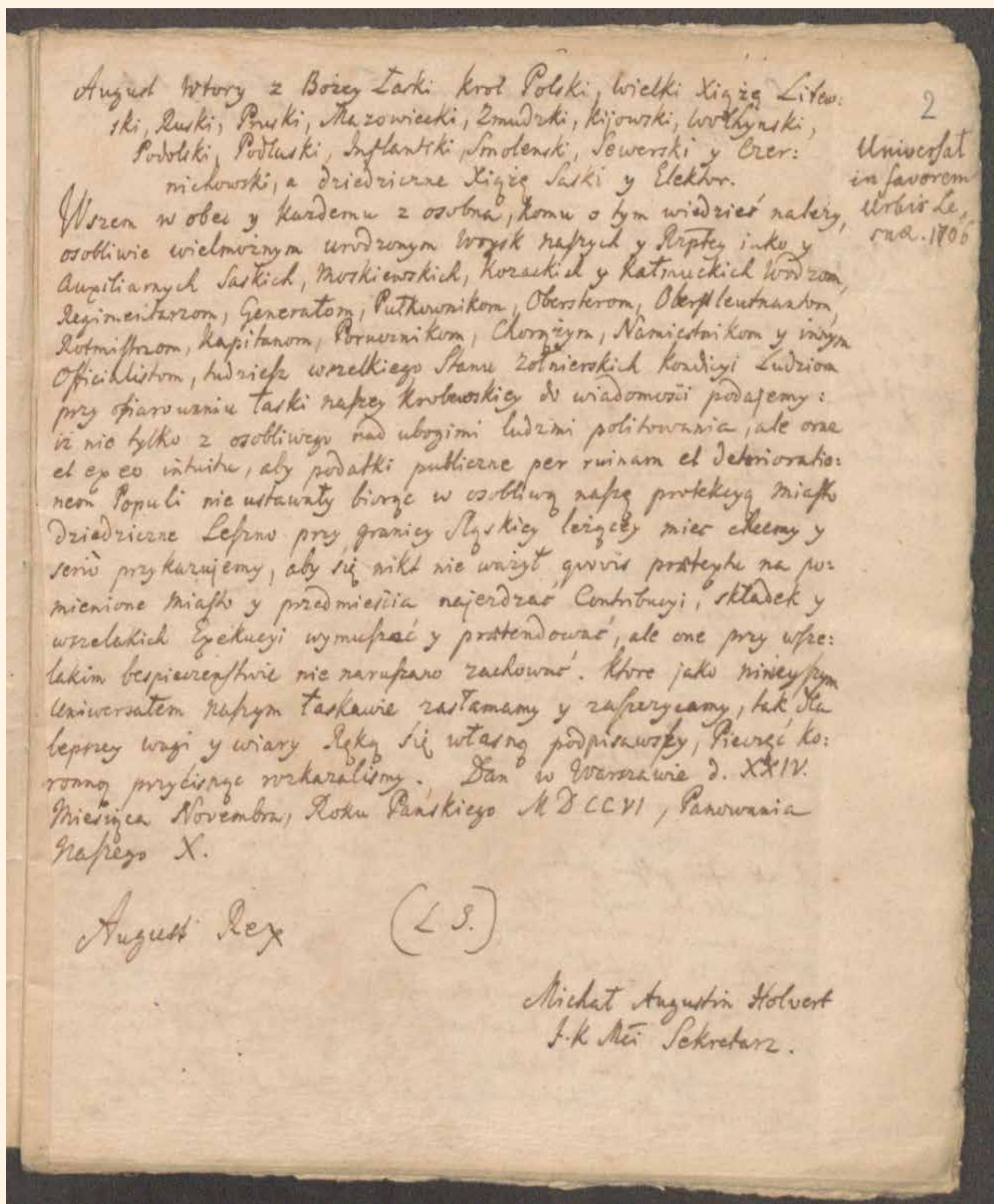
Handwritten letter in Latin, dated 1708. The text is addressed to 'Viri plurimum Reverendi, Doctissimi, Spectatissimi, Fratres in Christo dilectissimi'.

Handwritten letter in Latin, dated 1708. The text is addressed to 'Viri Reverendi, Doctissimi, Spectatissimi, Fratres in Christo dilectissimi'.

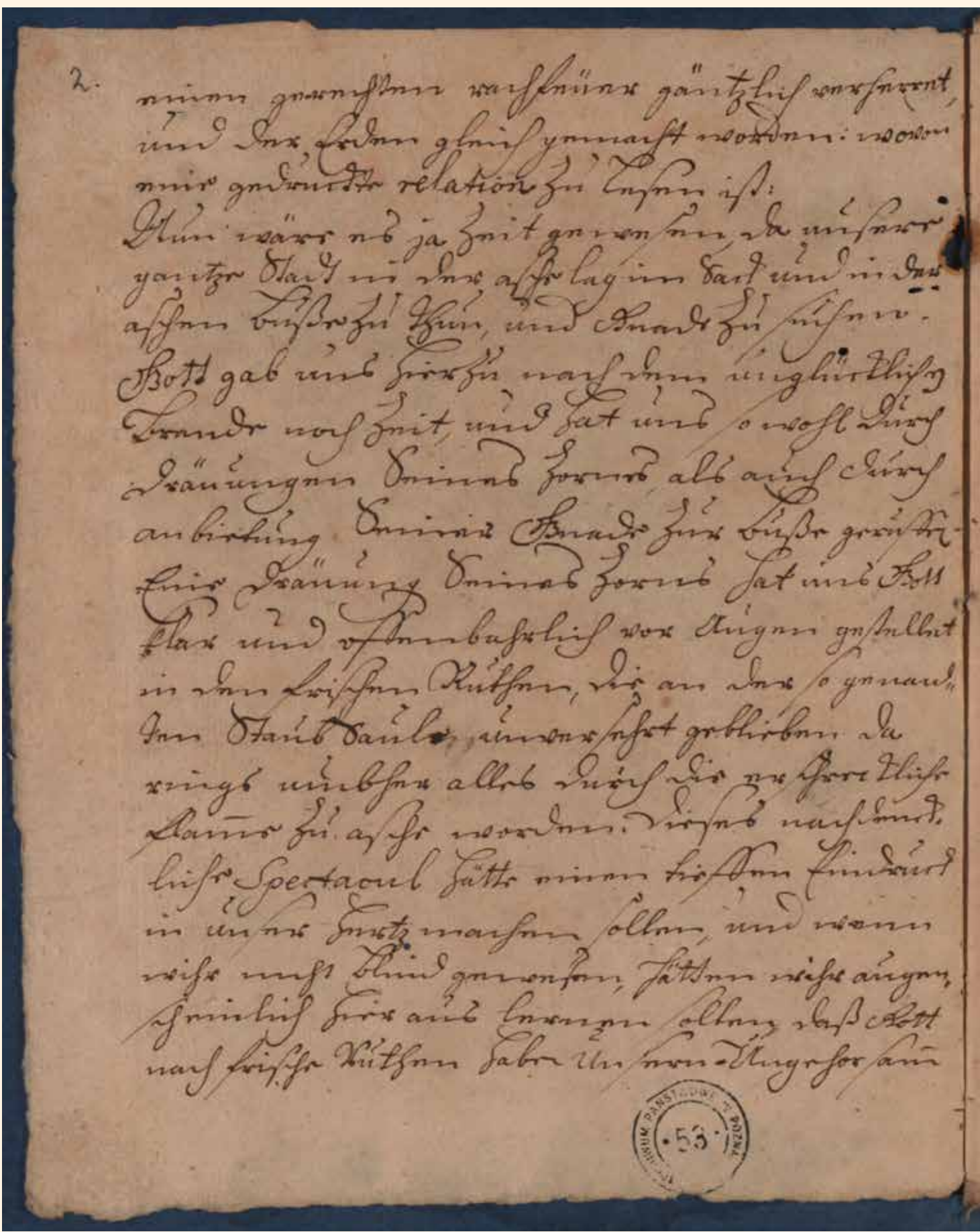
Pismo członków Kościoła i Akademii w Genewie do Jednoty Braci Czeskich w Lesznie, maj 1708 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Kopia pisma do króla w sprawie pomocy dla Leszna, 12 września 1704 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

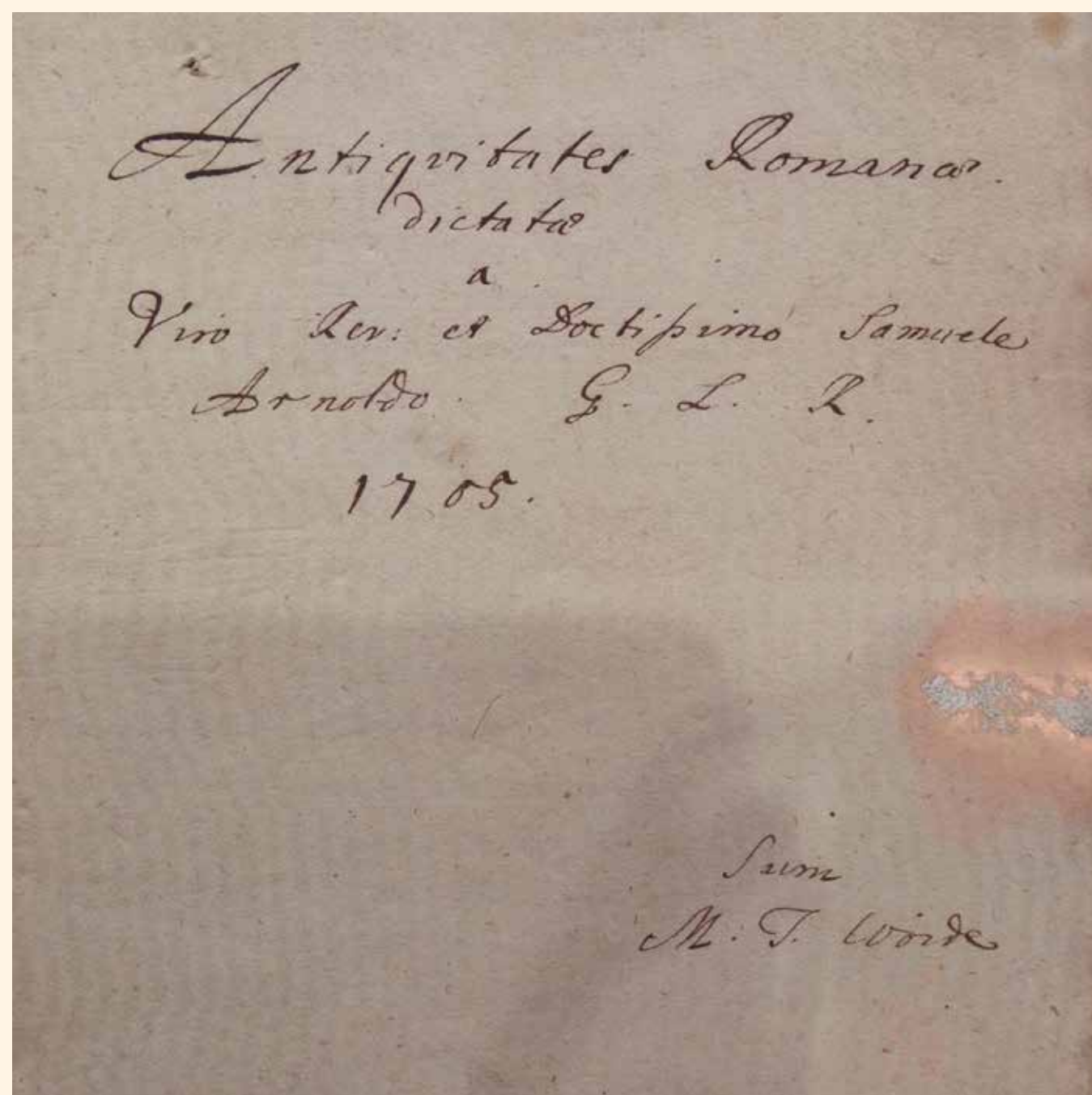

Pismo króla Augusta II biorące w ochronę miasto Leszno, Warszawa 24 listopada 1706 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

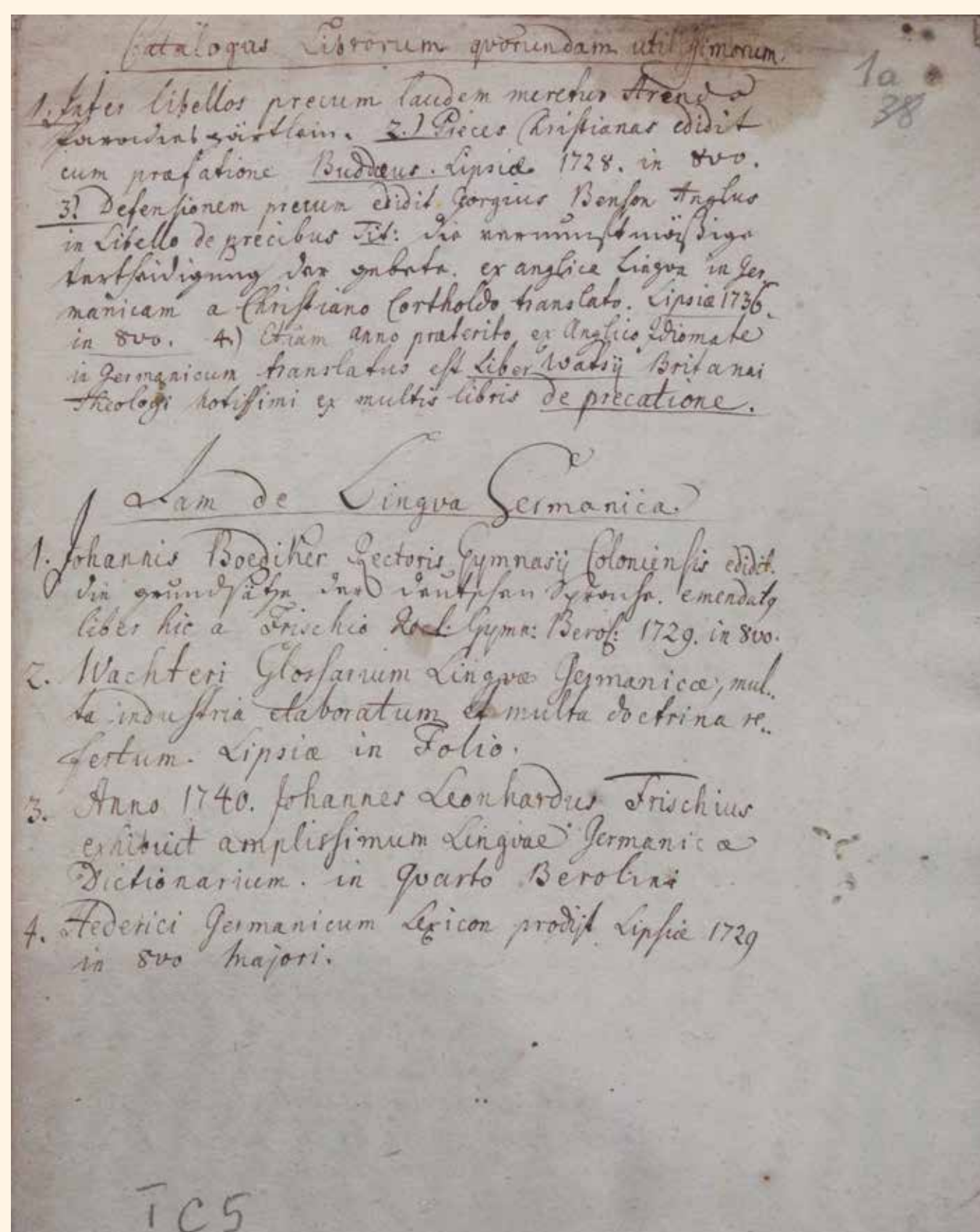
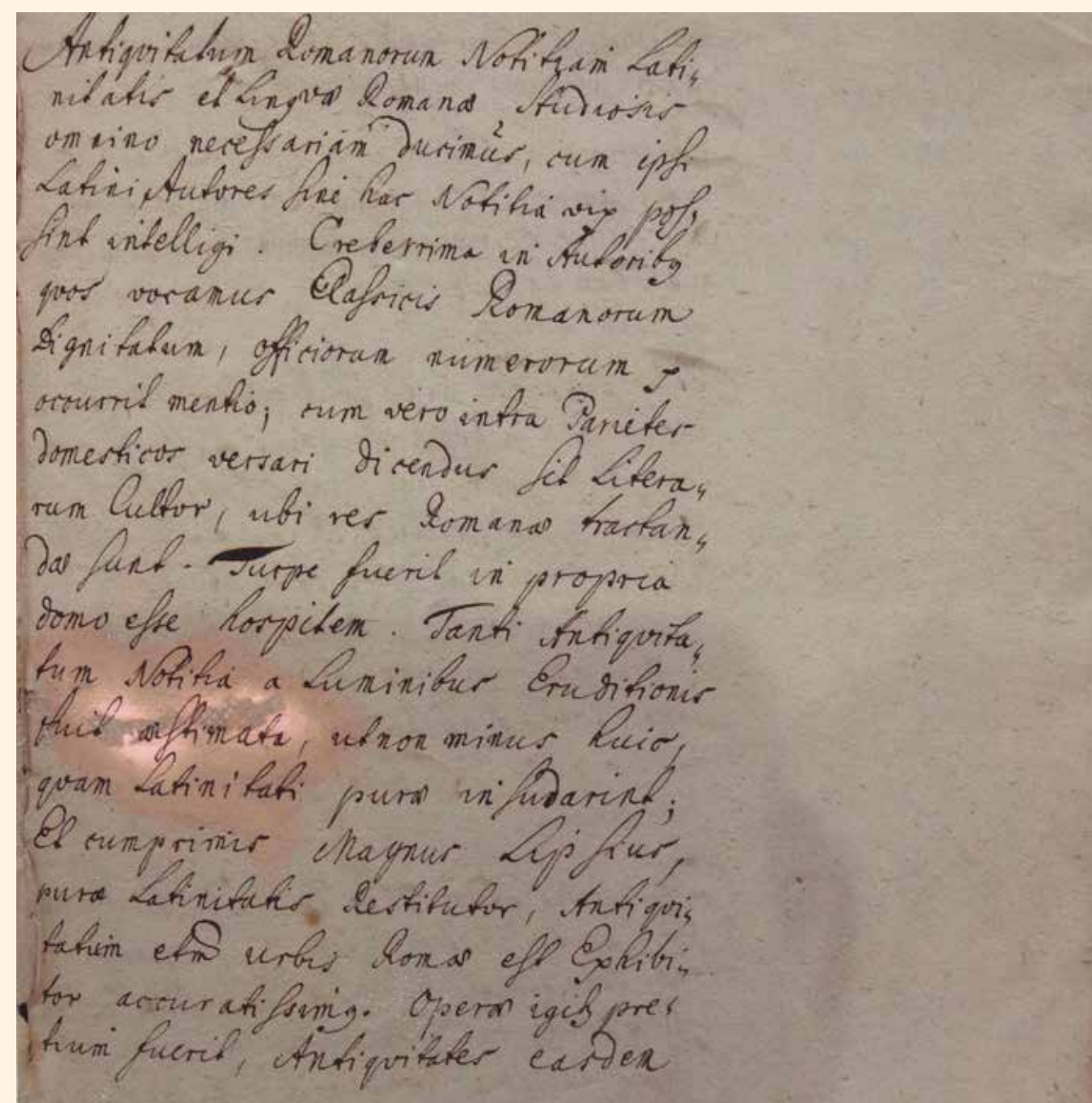

Opis zniszczenia Leszna spowodowanego przez dżumę w 1709 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

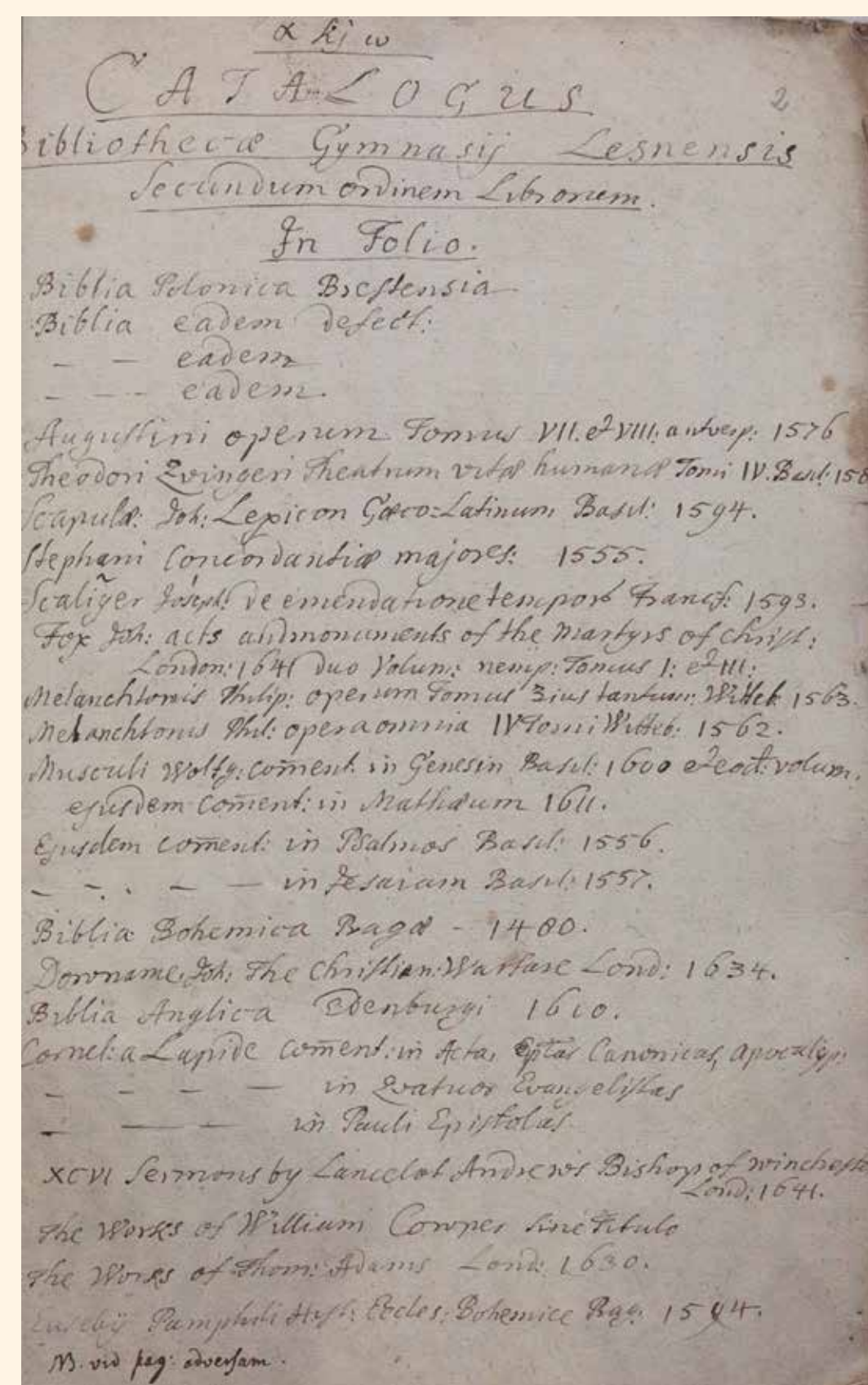

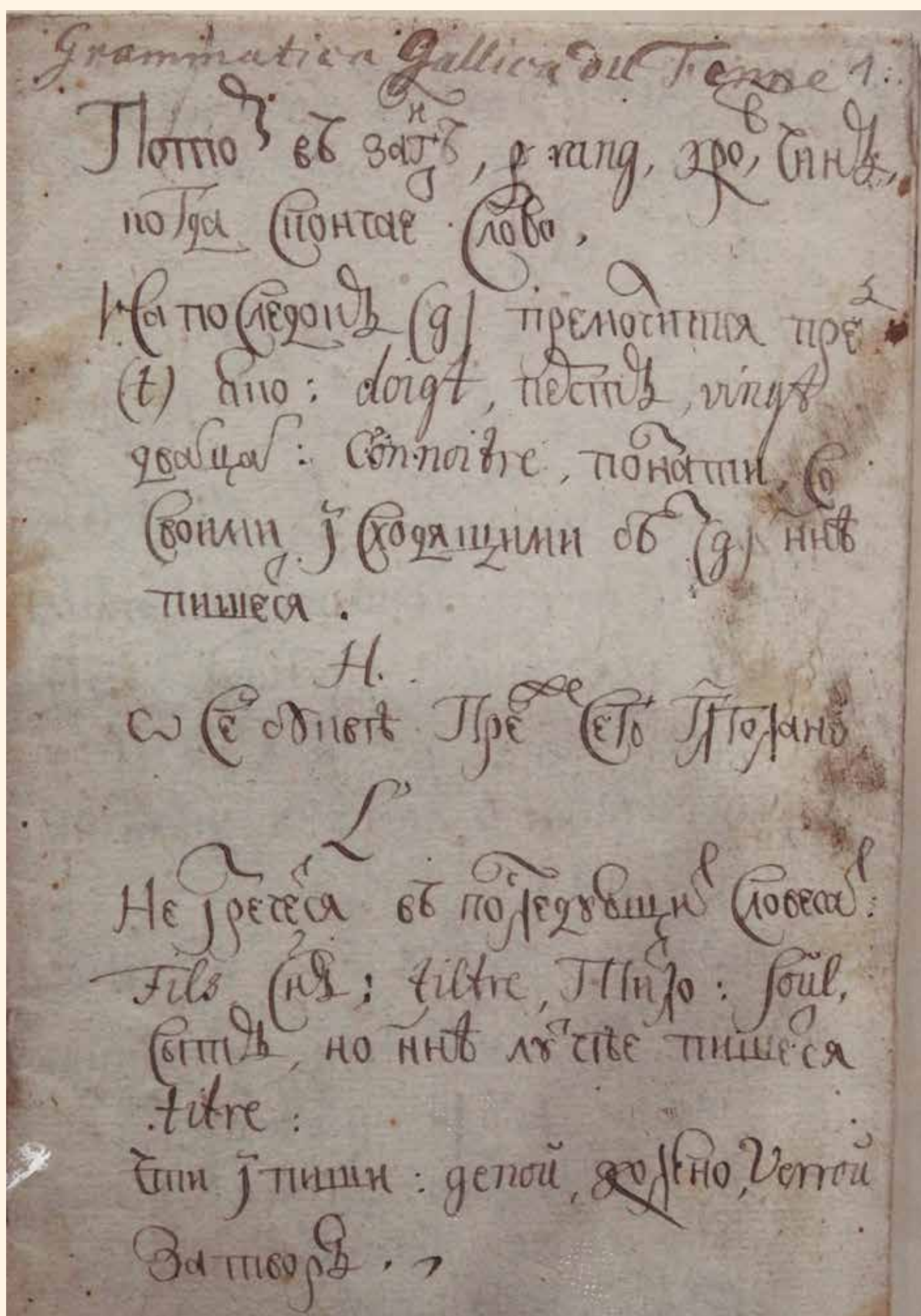
„Antiquitates Romanae didactae a Samuele Arnoldo, XVIII w.” (fragment), z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

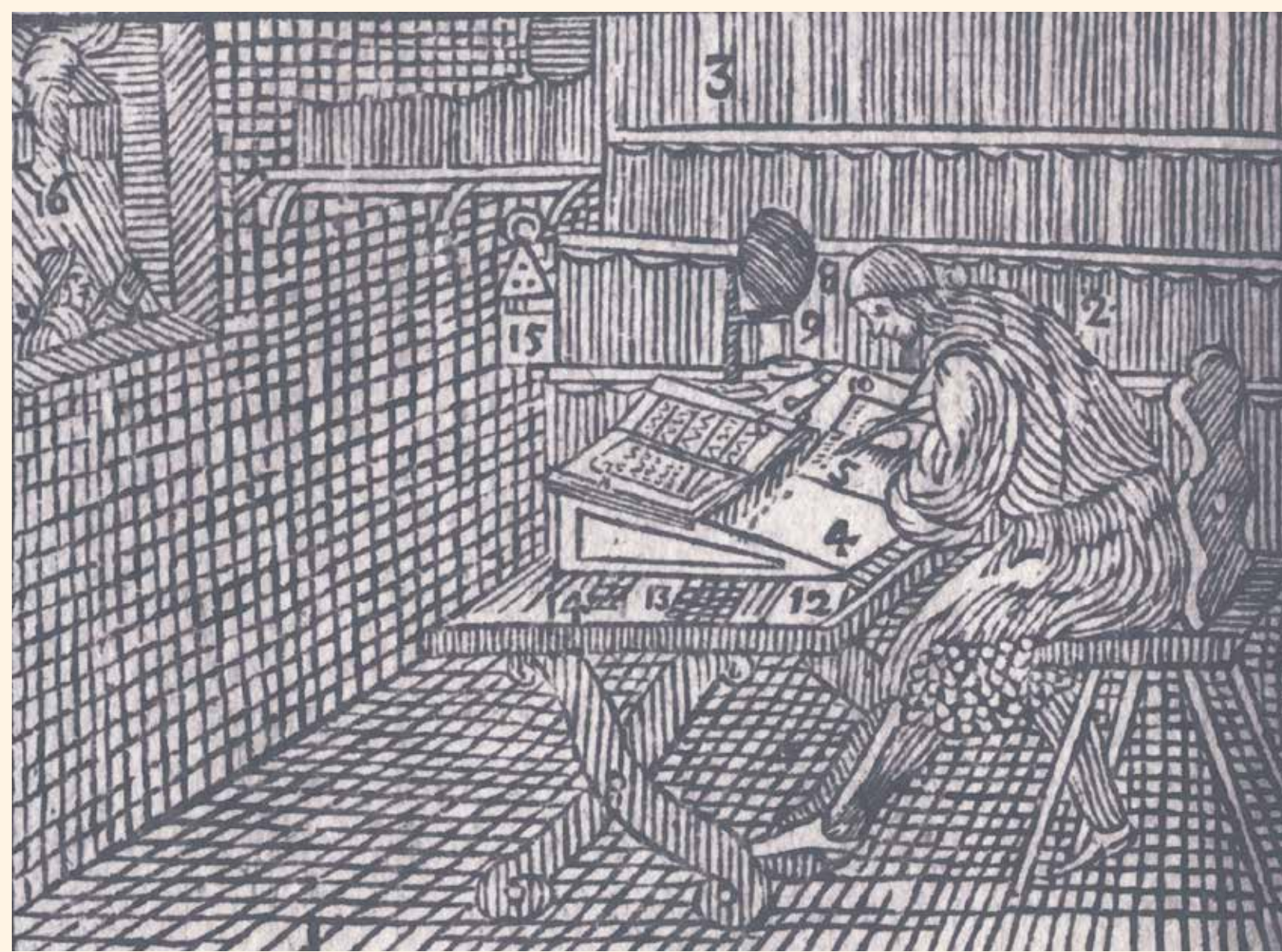
Fragment katalogu książek będących w użyciu w gimnazjum, XVIII w., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

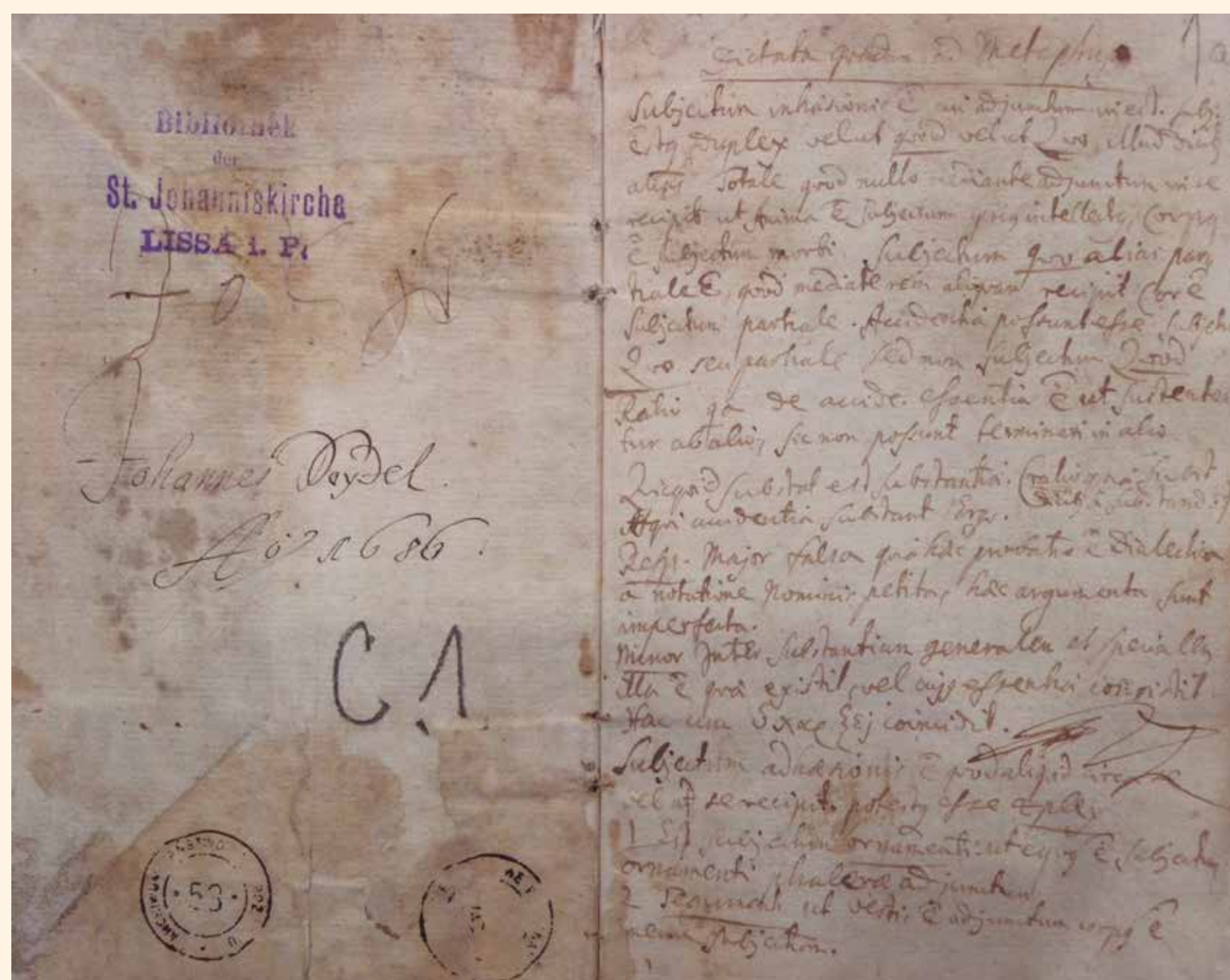
Wykaz książek znajdujących się w bibliotece gimnazjum w Lesznie z XVII w. (fragment), z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

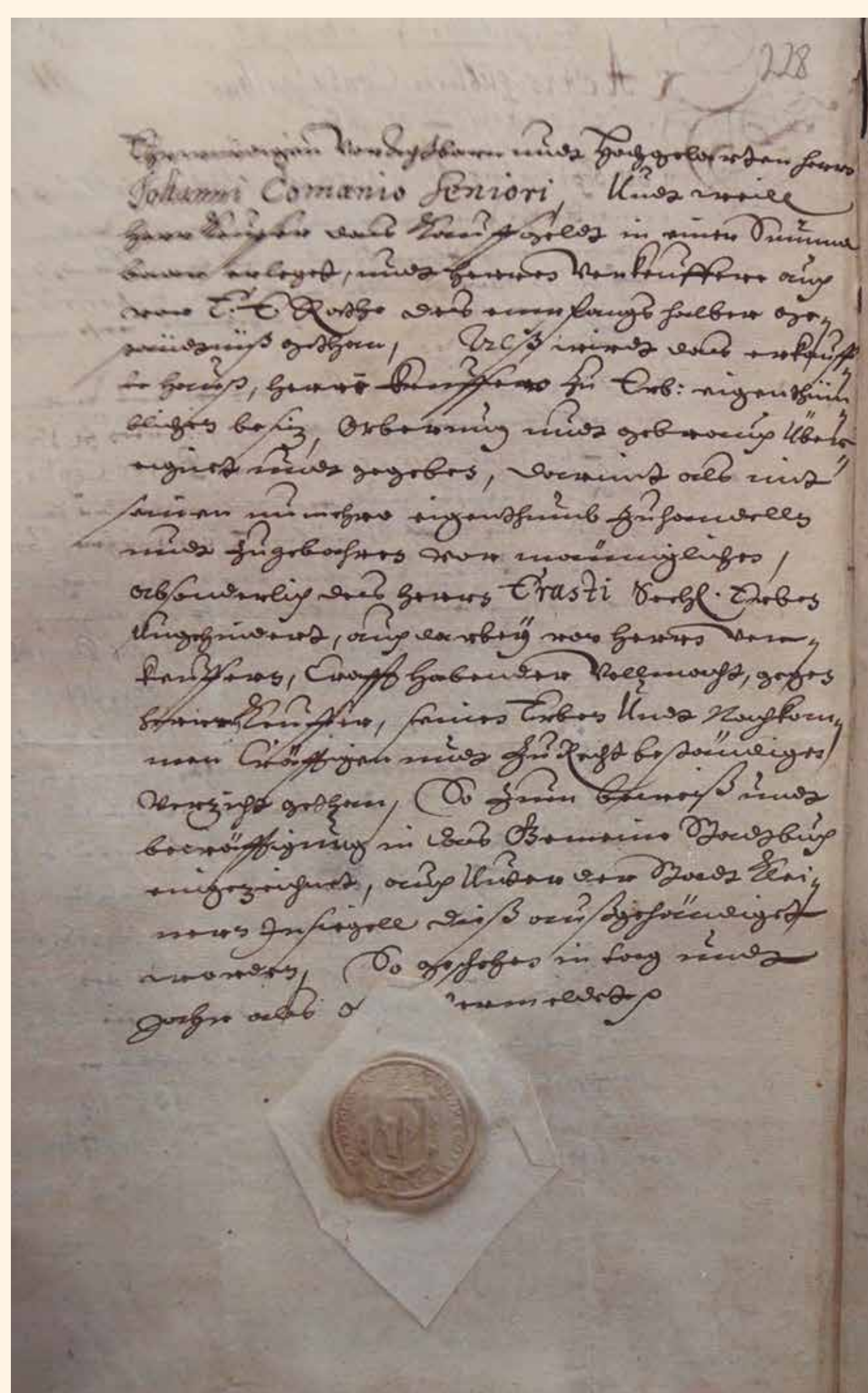
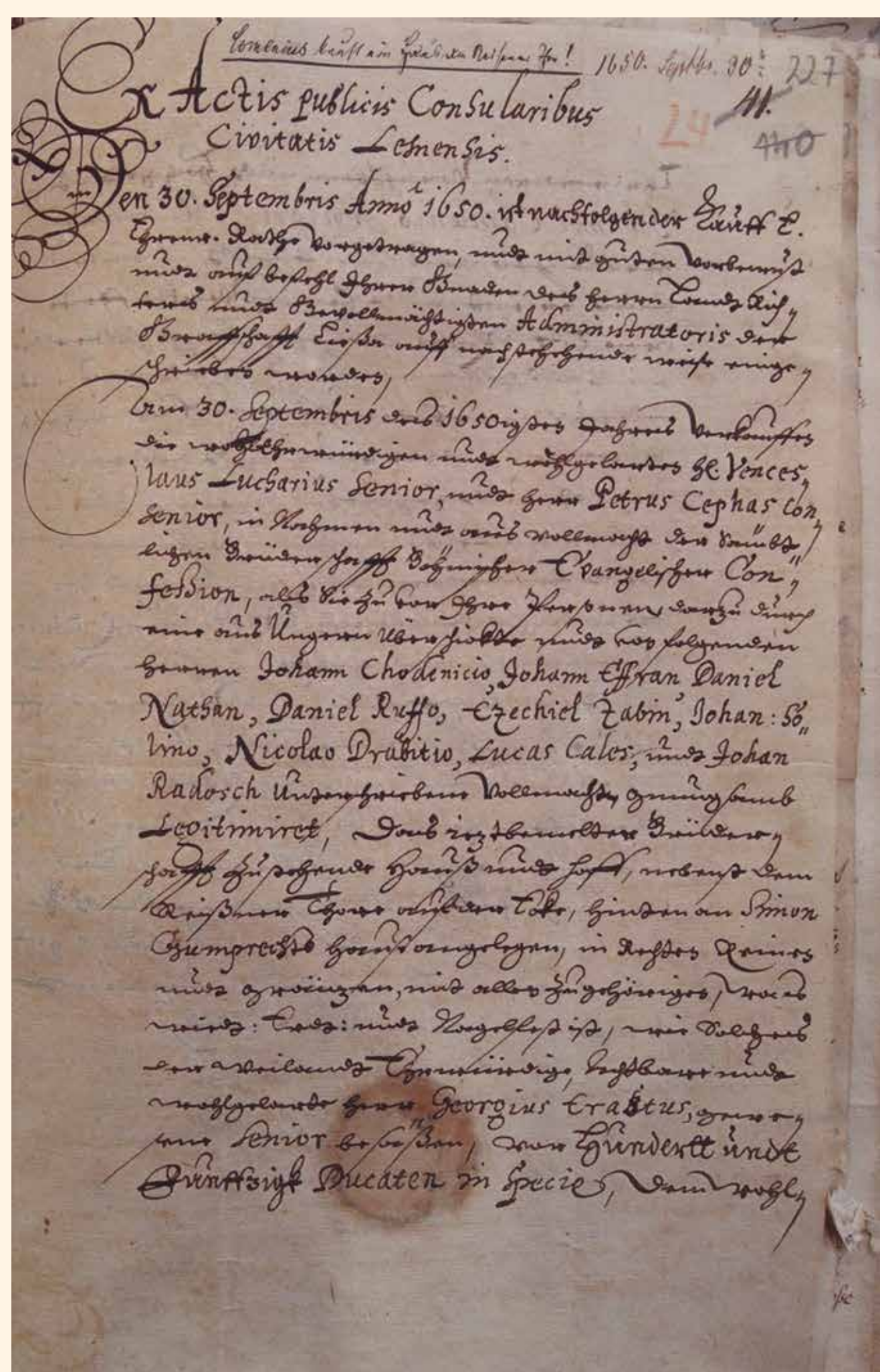
Gramatyka i rozmówki języka rosyjskiego XVIII w. (fragment), z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

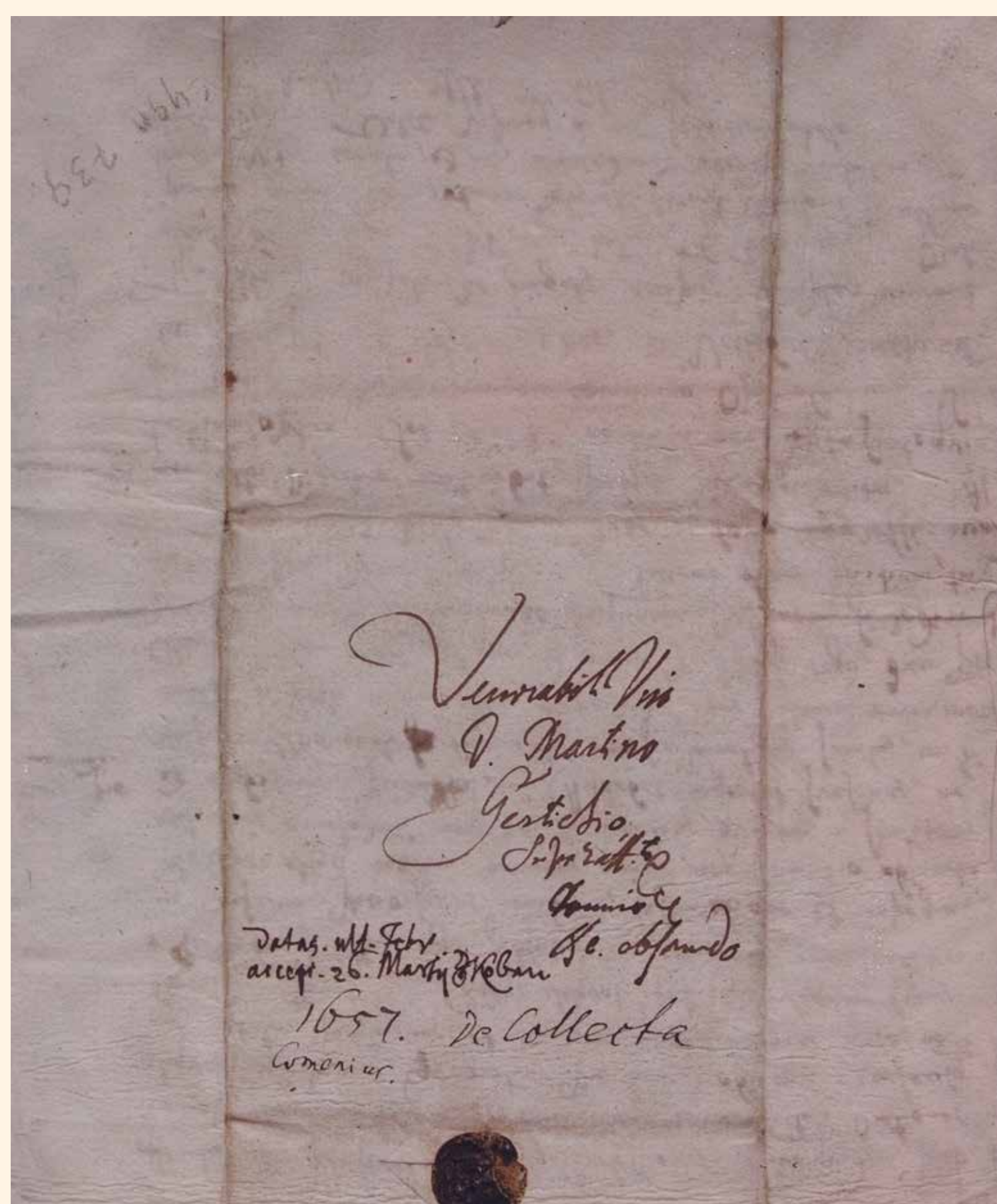
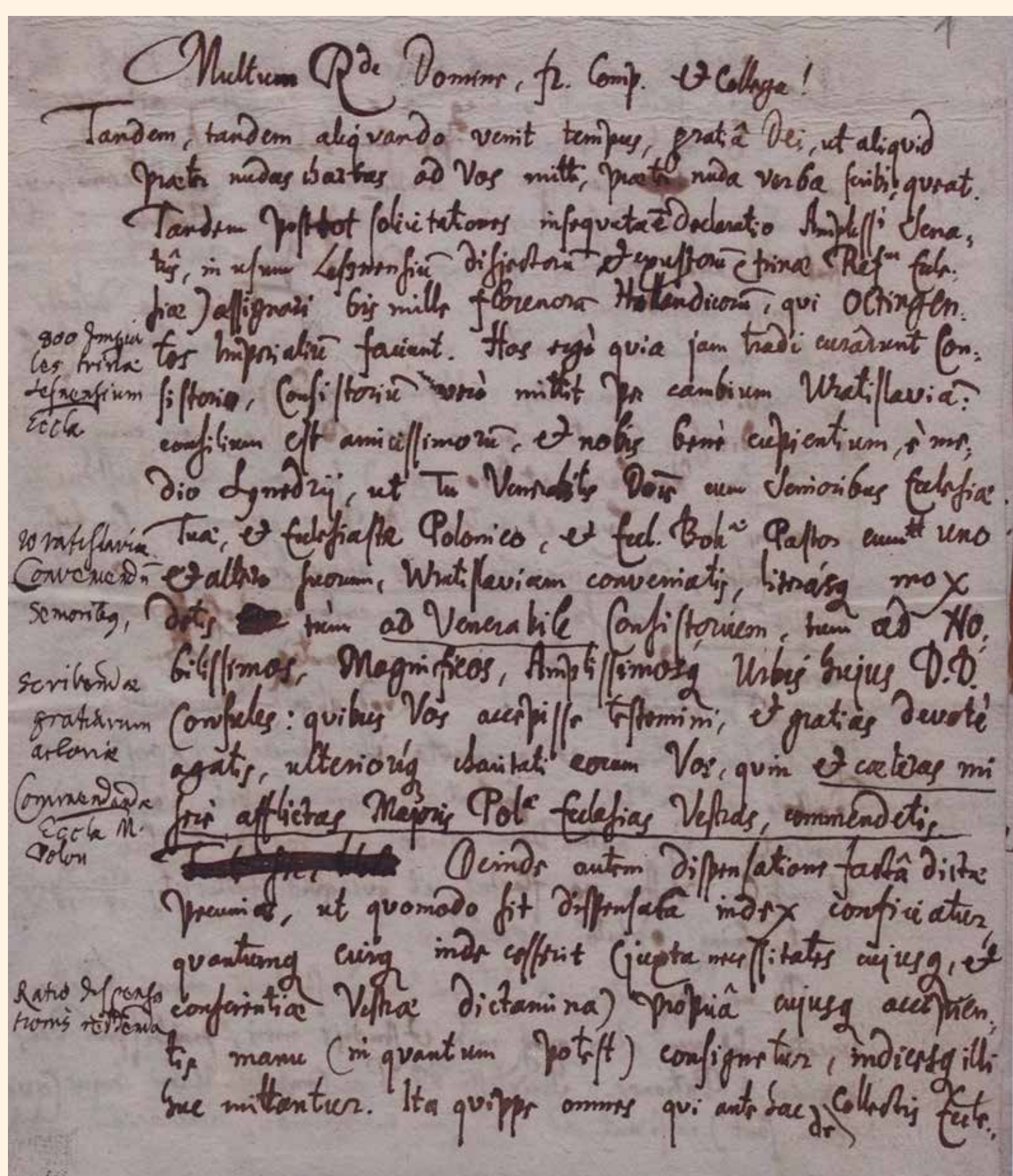
Gramatyka i rozmówki języka rosyjskiego XVIII w. (fragment), z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

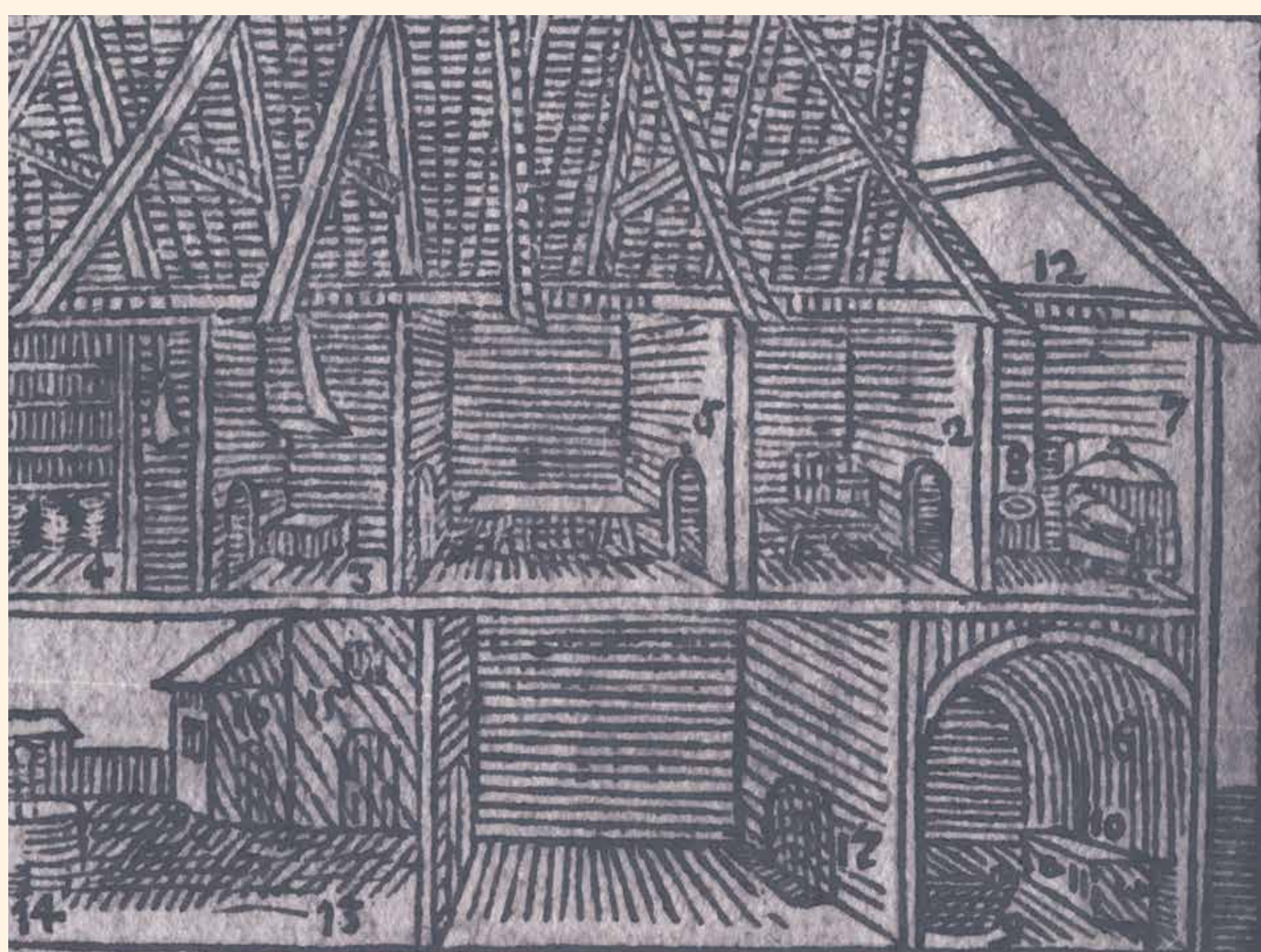
„Nauka o logice” Johanna Seydeta, 1686 r. (fragment), z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Zaświadczenie o kupnie domu przez Jana Aмоса Komeńskiego – ekstrakt z ksiąg radzieckich miasta Leszna, 1650 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Jan Amos Komeński – pismo w sprawie kolekty z 1657 r. (fragment), z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Wnętrze domu – Reprodukacja wg drzeworytu z Orbis sensualium pictus Jana Aмоса Komeńskiego, z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Miedzioryt Davida Loggana do wydania dzieł zebranych J. A. Komeńskiego, Jan Amos Komeński Opera Didactica omnia ..., Amsterdamm 1657 r.

Andr. Wengierskius Slavici Reformat.
Lith. p. 118

VII. Lesnensis (Schola) a Raphaele Comite de Lesso, Capitaneo Radziejovicensi (qui cum primo Palatino fuisse Pretoris Curvianensis, alio deponito hoc officio, Astellanus postea Promensis creatus est.) fundata: et reorganizada: ab Andrea Comite de Lesso, Palatino Curvianensi, Praefatus: anno 1624 renovata: denique in Gymnasium formata a Raphaele Comite de Lesso Palatino Bressonensi An. 1624. redacta fuit. Sic igitur efflorescenti Schola huius Lesnensis Rectores potissimum isti praefuerunt. 1. David Graeborius, post Scholae Silesiensis Rector. 2. Joh. Gierking Ecclesiae Germanicae Pastor. 3. Georgius Waldax. 4. Michael Adlerus Silesiensis. 5. Andreas Fabricius Hungarus V. D. M. 6. Joh. Musonius Eccl. Pol. Pastor. 7. Georgius Marlius, Silesiensis post Medicinae D. et Professor Eloquentiae in Gymnasio Bethaniensi. 8. Michael Aschenbornerus, Bethaniensis Silesius, V. D. M. et Poeta L. C. 9. Joh. Rybinus, Pastor Eccl. Polonicae. 10. Andreas Wengierskius, Pastor Eccl. Pol. 11. Michael Henrici, Bolestina Silesius. 12. Joh. Amos Comenius, Moraviae. 13. Sebastianus Macer, Bohemiae 1642.

Inter hanc Descriptionem Wengierskius, ex carminibus antiquis Lessae impressis, et Divisio Unitatis, sequentia patet.

An. 1635. Rector, Michael Henrici
Conrector, Sebastianus Macer

Rector Joh. Amos Comenius
Conrector Sebastianus Macer

1642-1648. Rector Joh. Amos Comenius 1675
Conrector Sebastianus Macer

Prorector Daniel Marckius Aug. Conf.
Conrector Benjamin Ursinus.

Wykaz rektorów gimnazjum w Lesznie (fragment z nazwiskiem Jana Aмоса Komeńskiego), z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Senat der Pforten und Schulbr.
unter dem Rathe unterm Pforten
in der Pforten so von der von
dem Sen. H. Leaver Tisch und
H. Leaver Tisch in der Pforten
erachtet wurde.

Druck der Pforten der Stadt Lesna
unter dem Rathe unterm Pforten
in der Pforten so von der von
dem Sen. H. Leaver Tisch und
H. Leaver Tisch in der Pforten
erachtet wurde.

1. Peter Henrici 1555.
2. Georgius Waldax 1579.
3. Joh. Gierking in der Pforten
4. Michael Adlerus in der Pforten
5. Andreas Fabricius in der Pforten
6. Joh. Musonius in der Pforten
7. Georgius Marlius in der Pforten
8. Michael Aschenbornerus in der Pforten
9. Joh. Rybinus in der Pforten
10. Andreas Wengierskius in der Pforten
11. Michael Henrici in der Pforten
12. Joh. Amos Comenius in der Pforten
13. Sebastianus Macer in der Pforten

Wykaz kaznodziei i dyrektorów gimnazjum w Lesznie w latach 1555-1720 (fragment), sporządzony przez seniora Opitza na podstawie ksiąg kościelnych, XVIII w., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

1555-1718.

Die reformirte Schule zu Lesna ist fundirt worden
1555. unter dem Regirung des Rathsbraten J. Raphaelis
11. Graffen von der Leyden

Gymnasium reformirte worden 1624. unter dem Regirung
J. Raphaelis V. Graffen von der Leyden, welche die
Gymnasium mit privilegii entstanden.

Rectores sind gewesen

1. David Knoblochius Silesius, der formirte Rector zu Glogau
geworden.

Johann Gierking, der formirte Rector des Thormis Gymnasij
zu Glogau

George Waldax

Michael Adlerus von Glogau.

Andreas Fabricius Hungarus, V. D. M.

Johann Musonius, Rector Polonius

Georgius Marlius, Silesiensis postea Med. Doctor
Bethaniensis et Prof. Elog.

Michael Aschenbornerus, V. D. M. et Poeta Laureatus
von Bethan.

Johann Rybinus, Pastor Polon. et Poeta. der die Pforten
David in der Pforten unter gesezt, wie die jetzt polonier
wont.

Michael Henrici Conrector.

David Ursinus Conductor

Joh. Decanus Cantor.

(Ex Privilegio Leopoldi kais. 1629)

Wykaz rektorów gimnazjum oraz personelu nauczycielskiego od 1555 roku, (fragment), z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

17. w woli 1699

Byłten. Józ. w Głównicy 1699.

Opul. J. Brigg. 1699.

w kurcowie. 1661.

Leon. 1664.

montag e. 1695.

Pf. Sauer. Samuel. Altmann. 1656. de. 10.

Mar. 1671. schied. Mar. Sorkis, re ob
indigentem prysidire mu salkus, uery
nie zstana w stan ad acquirendum vicia

Borovius 1694 w Lesznie przyjechał.
defidentur w matly proffere.

- Comenius amsterd. 1657. w. 16. 7. Mar.
der Rectorat zu Lesznie wird proffert. 1666.

- Char. Danf. 1647

Joh. Chodowicki w Koscak. 1651.

- Chodowicki. J. L. w Ostrowcu. 1646.
mitte de Rur do Pa. Elbica 1647. in mar.
loca. J. L. Chodowicki. Koscak. 1647. in mar.
a 1651. w. 16. 7. Mar.
Chodow. secundum primis amari. 1650. y postea any
w Sierostawie, jako pater X. Hippentk. y
Paris Matke jego s'ignt kosy.

- X. Chodowicki umart w Koscak. 2. 20. 1651.
w powiatku. 1. 1651. ab Hippentk. 16. Mar.
1657. J. Chodow. w Koscak. 1651.

J. Chodowicki. w Borow. 1669

J. Chodowicki. w Ostrowcu 1669.

- Cephas. Dan. Eyoblin. 1651.

Comen. w Sierostawie umart. 1643.

Gyrtellus J. L. Leon. w Koscak. 1632.

Gyrtellus Cantor Leon. 1661.

- Paul. Caspi w Chodowice dan. 1701.

Wykaz duchownych i nauczycieli należących do Jednoty braci czeskich, XVII w. (fragment), z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

407

An Reformirte Schule zu Lesna ist fundirt
1555. unter dem Regirung des Rathsbraten J. Raphaelis
11. Graffen von der Leyden, zu nimm. Gymnasio reformirte
worden 1624. unter dem Regirung J. Raphaelis
11. Graffen von der Leyden, welche die
Gymnasium mit privilegii entstanden.

Rectores sind gewesen

I David Knoblochig Silesig der formirte Rector
zu Glogau worden.

II Johan Gierking der formirte Rector des Thormis
Gymnasij zu Glogau

III George Waldax

IV Michael Adlerig von Glogau

V And. Fabricig Hungarus V. D. M.

VI Johan Musonig Rector Polonig

7 Georgig Marliq Silesiensis postea Medicinal
Doctor Bethaniensis et Prof. Eloquentias.

8 Michael Aschenbornerus V. D. M. et Poeta
laurentig von Bethan.

9 Johan Rybinus Pastor Polon. et Poeta. der
die Pforten David in der Pforten. Verse gesezt,
wie die jetzt polonier wonten.

Michael Henrici Conrector. David Ursing
Conductor. Joh. Decanus Cantor. Ex Privilegio
Schola Lesni: 1626.

10 Andreas Wengierskius Pastor Polon.

11 Michael Henrici Bolestina Silesi.

12 Johannes Amos Comenius Senior Bohem.

13 Sebastianus Macer
Daniel Marckius August. Conf. Pro Rector
Benjamin Ursinus Con Rector.

14 Edm. Samuel Hartmann w. 1653. in mar.
Joh. Decanus Cantor. Joh. Decanus Cantor. in mar.
gub. Sierostawie. Glogau w. 1653.

Zestawienie seniorów, ministrów i rektorów szkoły w Lesznie z okresu XVI w. – poł. XVIII w. (fragment), z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Panorama Leszna – widok miasta z 1757 r., wg drzeworytu Paraviciniego, z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

CANDIDIS omnium Ordinum LECTORIBUS SALUTEM.

Varia Genus humanum premunt mala: Terra maledictionis ferax, Caelum horrendo tonitru fulmine, omnia rerum Elementa in miseri Interitum hominis conspirare videntur: col uti innotuit Bonitate testimonio. Ite DEUS expertem esse hanc voluerit, quod Paganis ipsis proponit Jure Apostolus: tam gravis et tamen incubuit Nominis ira, ut quod Propheta ait, percurtatur Castigatione crudeli; fugitiva additus est via Caini. Frustra querit regnum, nisi in illo Sabbatino, qui adhuc Populo DEI est reliquus. Hinc acerba undique de misera condicione querela. Nec vero opus fingulorum audire querulas voces, anasij; pedoris innoterent: communior audientur suspiria: sicq; communiiter attendimus dolorum causas, primum sece sibi vendicant locum ingentes humanarum rerum Conspirationes: quod agnovit Clarissimus COMENIUS, hoc nomine commendandus, in sua Paenesia, seu Excelsatino Universali, ex Scriptis Eius haecenus ineditis Cura Joannis Francisci Buddii, PP. Hal. recentissime publici Juris factis: in Tractatu isto passim, speciatim Cap. V. §. 12. Istas malorum plurimorum esse principium, vel deplorandus Patrie docere potest Status. Verum non Patrie solum istud fatum: alia isdem turbis obnoxia sunt Regna, nec est ullum, quod Confusionum sit expertus: cum, si earum investigandae sint Cause, inventantur in ipsis Regnorum & Rerumpublicarum Constitutionibus: Sicq; Regna quavis hostem in sinu fovent. Ibi enim querenda autem malorum principia, ubi remedium sumenda sunt initia: acrius coherere videntur conessione, ut si in verum omnia redigant Ordinem, in quovum manu positum est cuncta miscere; cumq; a nullo id alio fieri possit, nisi a summis principibus, penes quos rerum omnium est Arbitrium: id summorum eorum est officium. Nullarumq; rerum gestarum major est Gloria, quam si summa animis eorum adhaerere horet (semper regula, quae cum summo in terris Imperio ipsa tradita est, ordinata scilicet Republice Administratio. Si juxta eam Regnorum instituta gubernatio, facile innumerarum minorum Confusionum: quod vero suscipi deq; habeatur unica ista felicitis regiminis ratio, quid mirum si omnia confuso agantur tumultu. Id vero cum primis dolendum, quod Confusionem iste videntur inevitabile; cum enim in ipsa Imperiorum Constitutione sint querenda, istorum examinanda erunt forma: at vero Monarchia suam quereat laesam Majestatem, ad servilem se trahi Inquisitionem, abjecto sibi examini, si in Regium Jus inquirere privatus ausit. Sed saluum hic est cuiq; sciendi jus, quidni de sua sibi gratuletur liberet felicitate Liber Populus. Et ingens seculi est error, quod agnoscat corruptum rerum humanarum Statum, nullam tamen Status Summos, seu Imperia, egere putet Reformationem; Equidem periculosum est in Monarchico Regimine id errorem nominare, erroris tamen arguet Experimenta, & infelix Regnorum Confusio. Quae si expromenda omnia verba paucissimis, quodamq; compendio, dicimus: Confusionem omnium esse Originem confusa Imperantium Parentumq; Jura, quae ex una parte sibi quantum excoluntur, ex altera vero nimis depriimuntur: ut in illa Confusio Jura, & Libertates, ut in hoc genere exercitissimum Virocum pat. Salustius & Miltonus Angliis; illic libello: Clarius Regi Regni ad Caelum, in quo Caroli I. Angliae Regis: hic Defensione Populi, quae Populi defendit Causam: quibus Scriptis & Populi & Regum Jura magno utriq; defenduntur ingenio. Illa ergo loco suo relinquimus, & ulterius cupimus Scrutatio altiorum communitatis investigationem. Non injuria tamen admittimus, eo nimis Republicam pati detrimenti, quo magis Populi Jus innotetum servatur: quod quidem per vim auferri potest, & Populus sub servile mitti jugum; semper tamen retinet Juris sui postulationem libertatem. Nec sane Imperiorum Scopus esse potest, misera Subditorum Servitium, licet in sece iam Imperio Monarchici Regiminis Scopus statatur. Libertatis Conservatorem Regnorum Constitutionem primam quavis esse, meridiano Sole patet clarior. Nec devictis Libertatem proflus adimendam esse, censuræ Lacedaemonii, & initio Atheniensis: qui in captas Civitates nullum sibi vendicabant Imperium, tantum eas Republica uti volebant ad suam accommodatam: Lacedaemonii quidem sub Primorum Potentia, Atheniensis sub Arbitrio Populi, ut magnum observat Grotius, J. R. & P. Lib. III, C. 15 §. 8. Nec initio istum abiolata fuit Regum Potestas, sed sensim artibus variis ad summum istud crevit fastigium. Ita Germaniae & Galliae Veteres Reges, ut nota Tacitus, precario tantum uti sunt Jure regnandi, & Autoritate suadendi, non jubendi Potestate. Crevit inde ubiq; Imperantium Potentia non obitura tamen in absolutam etiam Imperii sunt Indicia, eam non proflus fuisse illimitatam. Eo major semper fuit Populi Servitium, quo major ejus barbaries: videmus tamen Barbaras etiam, quas vocamus Nationes Jura sui servasse quodam vestigia. De Saborum Rege narratur, fuisse avarissimum, libertatem Potestate certe usi sunt Imperio: tamen leges certa quodam forma latas mutare, illis velas erat, & ad multarum rerum observatorem obligabantur. Videmus ergo hinc quidem extolli immensum Imperantium Potestatem: illius vero ubiq; apparere vindicandae Populi Libertatis Testimonia: usq; felicissimum Regimen collucet in amica Jantium utrorumq; configuratione, sic Regimen censens esse confusissimum, si eodem Jura vel miscetur, vel minuitur, indeq; devolvenda esse Confusionem Scelerum. Haec in consulo Regnorum Statu spectandas exhibebit Oratio Inauguralis, quae Redire Scholasticæ Muni auspiciabitur, SAMUEL ARNOLD, Verbi Dromi apud Cetum Reformat. Leschenf Minister, ad quam audientiam Joannes, Generosus, Nobilissimus D. D. D. PATRONOS: Plurimum Reverendos, Excellentissimos, Clarissimos, THEOLOGOS, ICTOS, MEDICOS, PHILOSOPHOS, Amplissimos, Consulatissimos, Spectatissimos, Republicae Leschenf. PRESIDES, CONSULES, JUDICES, CIVES, Nobilissimos etiam Lycæi Leschenf. JUPENTAM, & quosque sunt Literarum FAULTORES, ad d. 25. Sept. hor. IX. antem. in Auditorium Majus, ea qua par est observantia invit

JOACHIM GÜLICH, Unitatis FF. per Majorem Poloniam & Prussia Senior, Ecclesie Leschenf Ordinarius. Locus A. O. R. CIDDCII.

Zaproszenie na inaugurację roku szkolnego na dzień 25 IX 1702 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

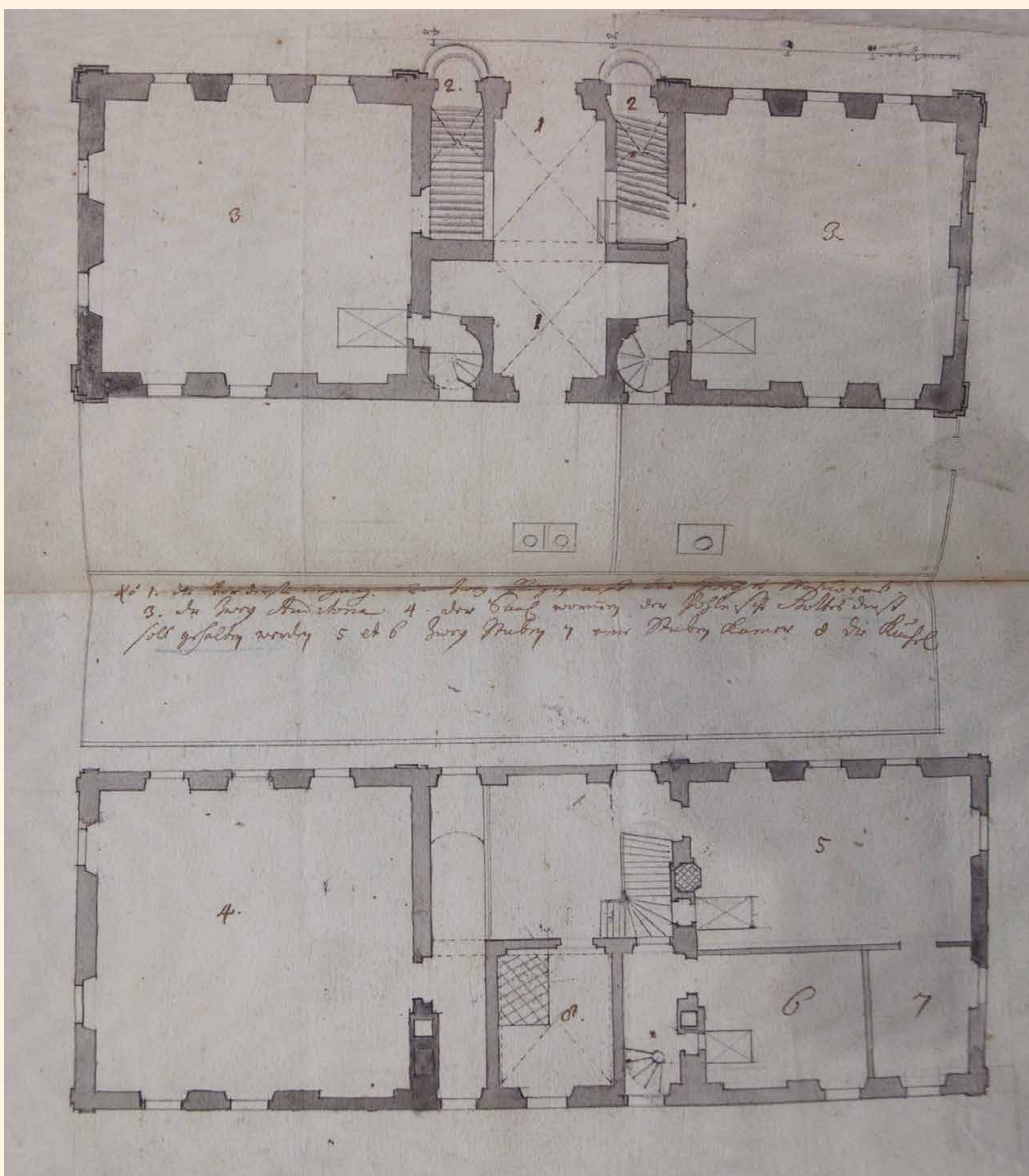
DISSERTATIO IN CULCEN
De eo
Utrum in Bruta animantia cada ratio
Sub Presidio
Tui
Praenobilissimi, Excellentissimi, Amplissimi
et Dignissimi Domini
Domini Magistri Georgii Okenfelde Dehramen
Rectoris quod Badische Scholae meritisissimi,
Polyhistoris celeberrimi, Praeceptoris mei
eterna memris Religione Colendi
Ad diem 16 Augusti
Ann. Ch. DCCLXXII
Optimorum ac Eruditorum Opponentum
Judicio et Censura submitti
Aucto et Respondens
Christianus Henricus Loosel.
Guravia Altesig.

Strona tytułowa pracy dysertacyjnej napisana przez Christiana Henryka Isaaka, ucznia gimnazjum w Lesznie, 1732 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

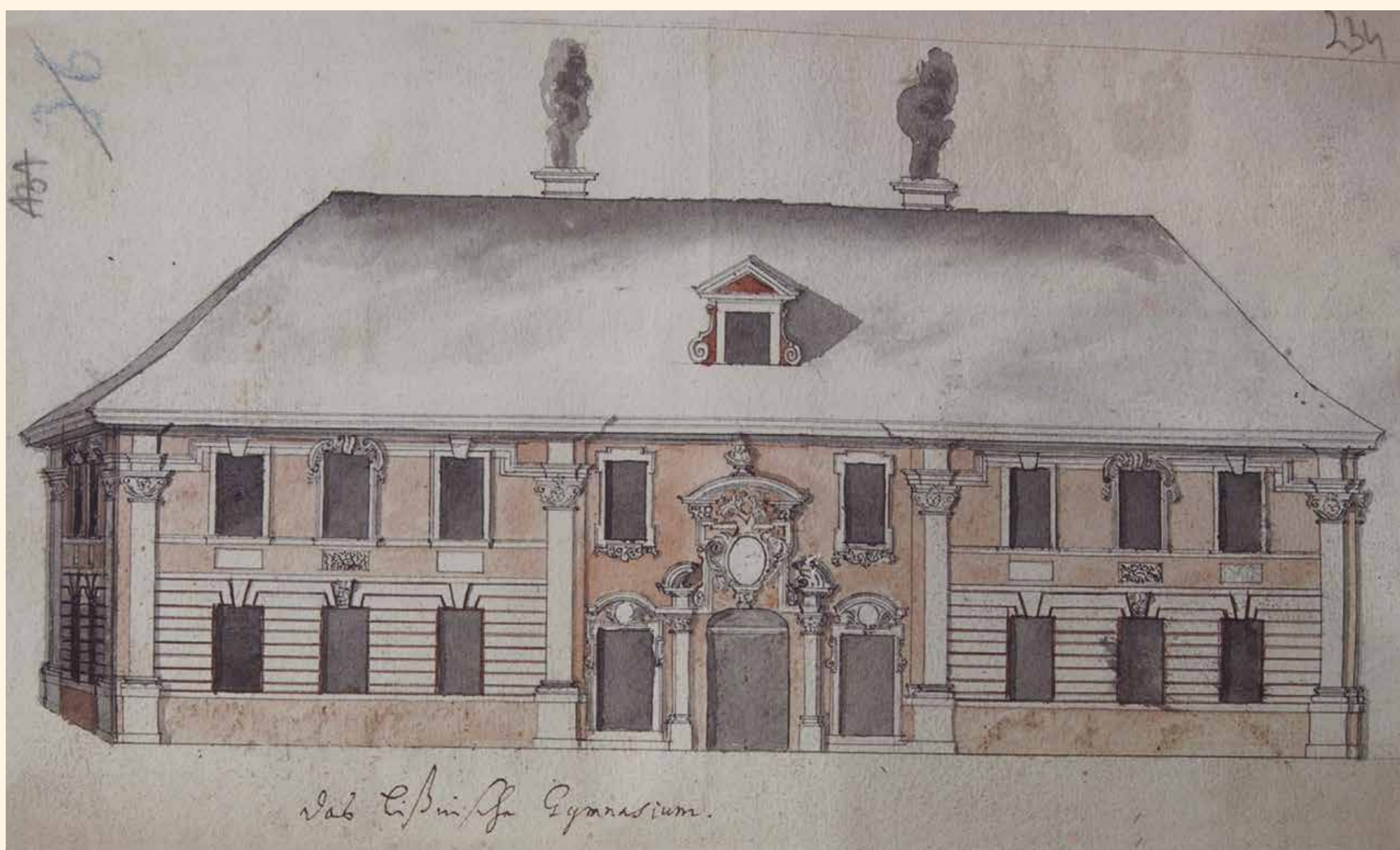
Ao 1647 Jan 15 Octob. ist Duch Martin Die
Jell, Dichter und Schrifharde in Liba, für wurd befragt, und
wagte sich dem Johann Baptist, daß du die Seiores Uni
tatis in der Unität annahmst, also und daruff sagte, daß du zwar, all
Vater, du in unser Jugend vorföhr, auf die Academas auf, aber du
ganz verhalten siehst, daruff sagte, und von dem was ich dir
haben würde, abfordere. Daraus abt die Seiores in der
Ordnung anstands, über die grade sacras, was ich täglich anstanden wird
coherere, auf welcher weise nach möglichkeit befordere: daß was zur Unit
tatis auf die Unität ein Condition befragen nicht, du darinnen nicht
finden werden. Daruff habe ich die Seiores also erklaret, daß du
willig und bereit sein, zu sanden, daß so lange die Vater in
sein wird, die über unser, daß Vater wußt und will, nicht wird über
vornehmen, daß ich die auf die Vater, welcher die verhalten auf die
allin, werden will, über die weisheit du magst dich nicht erklaren
wollen: Sonst nicht laß ich auf die Seiores, daß was unterhandelt,
sonst die, daß ich magst auf auf die Unität, du nicht Condition von
circa nicht, welche du befragen über die, daß du nicht allein nicht
finden, werden auf willig das habe ich, und über die Vater befragen
bezüglich sein wollen. Daruff, da die Unität in unser, in unser, in unser, in unser,
da die die Johannes uog studierte, die die Vater nicht erklaren,

Umowa z Panem Mar,
cimn Seidlem,
Arony Syna jigo.

Umowa władz Jednoty braci czeskich z mieszczaninem Marcinem Seidlem w sprawie kształcenia jego syna w leszczyńskim gimnazjum, 1647 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

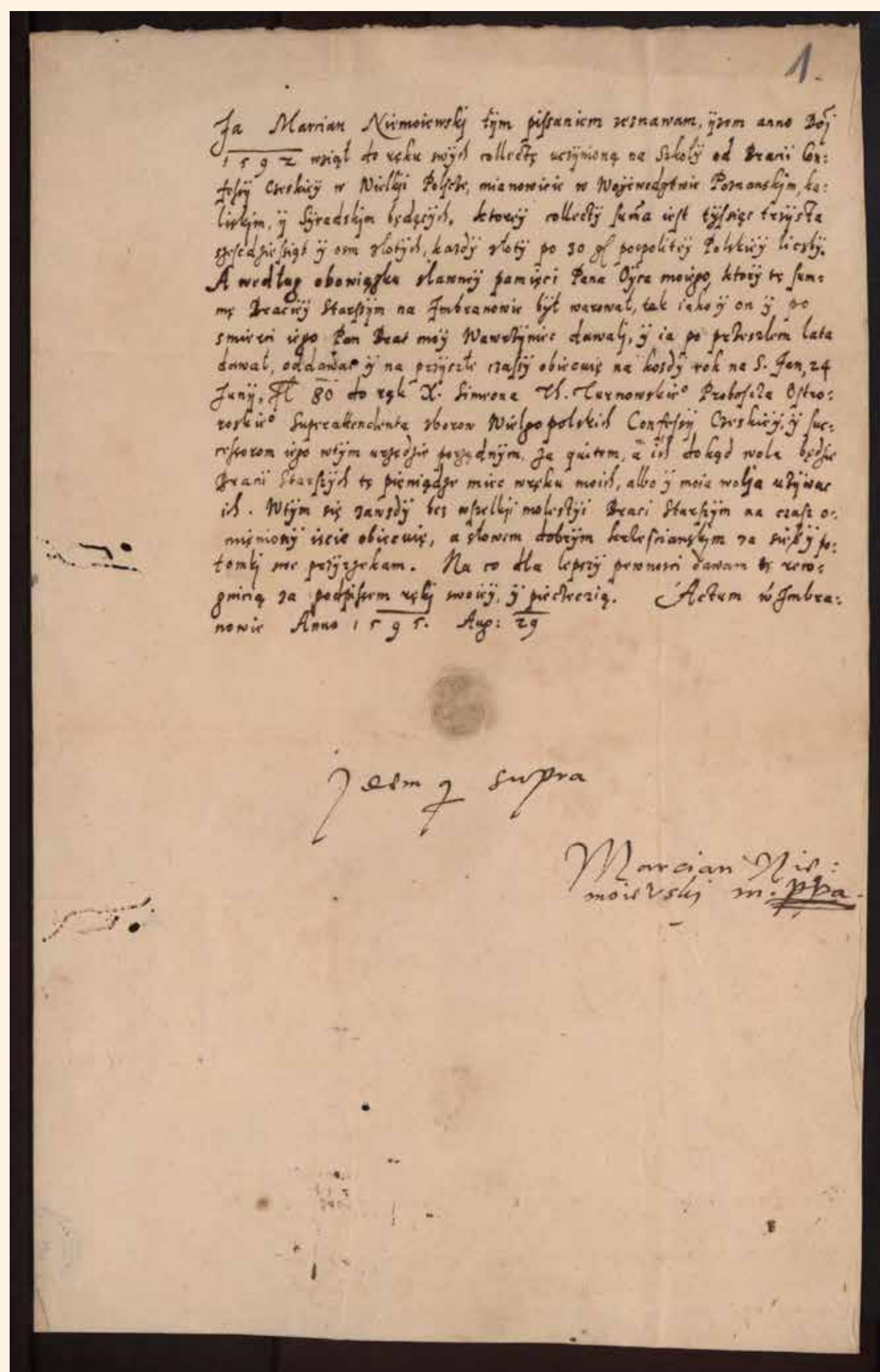

Widok budynku gimnazjalnego oraz plan rozmieszczenia sal około 1712 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

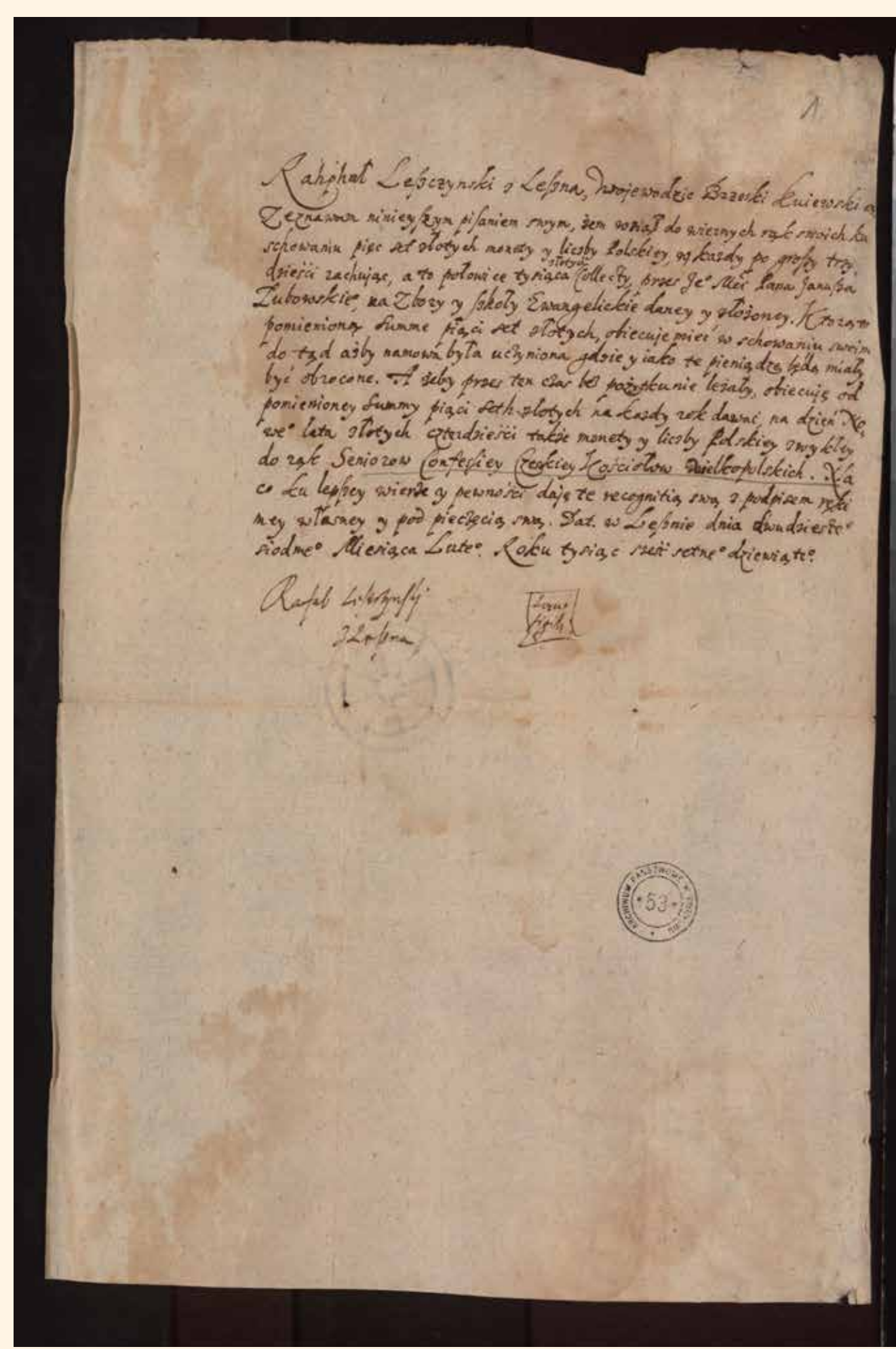

Wnętrze klasy szkolnej. Reprodukacja wg drzeworytu z *Orbis sensualium pictus* Jana Amosa Komeńskiego, z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

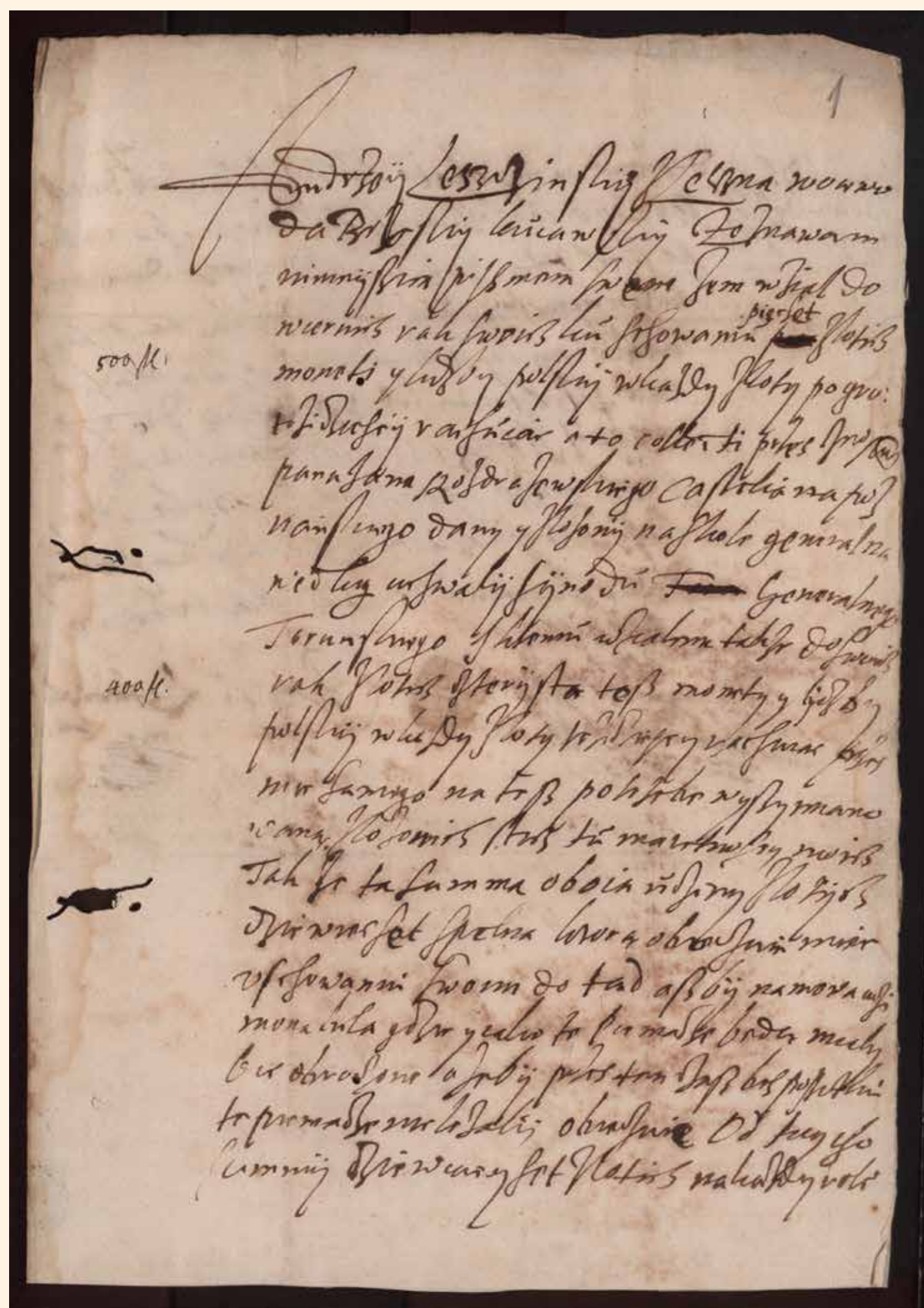

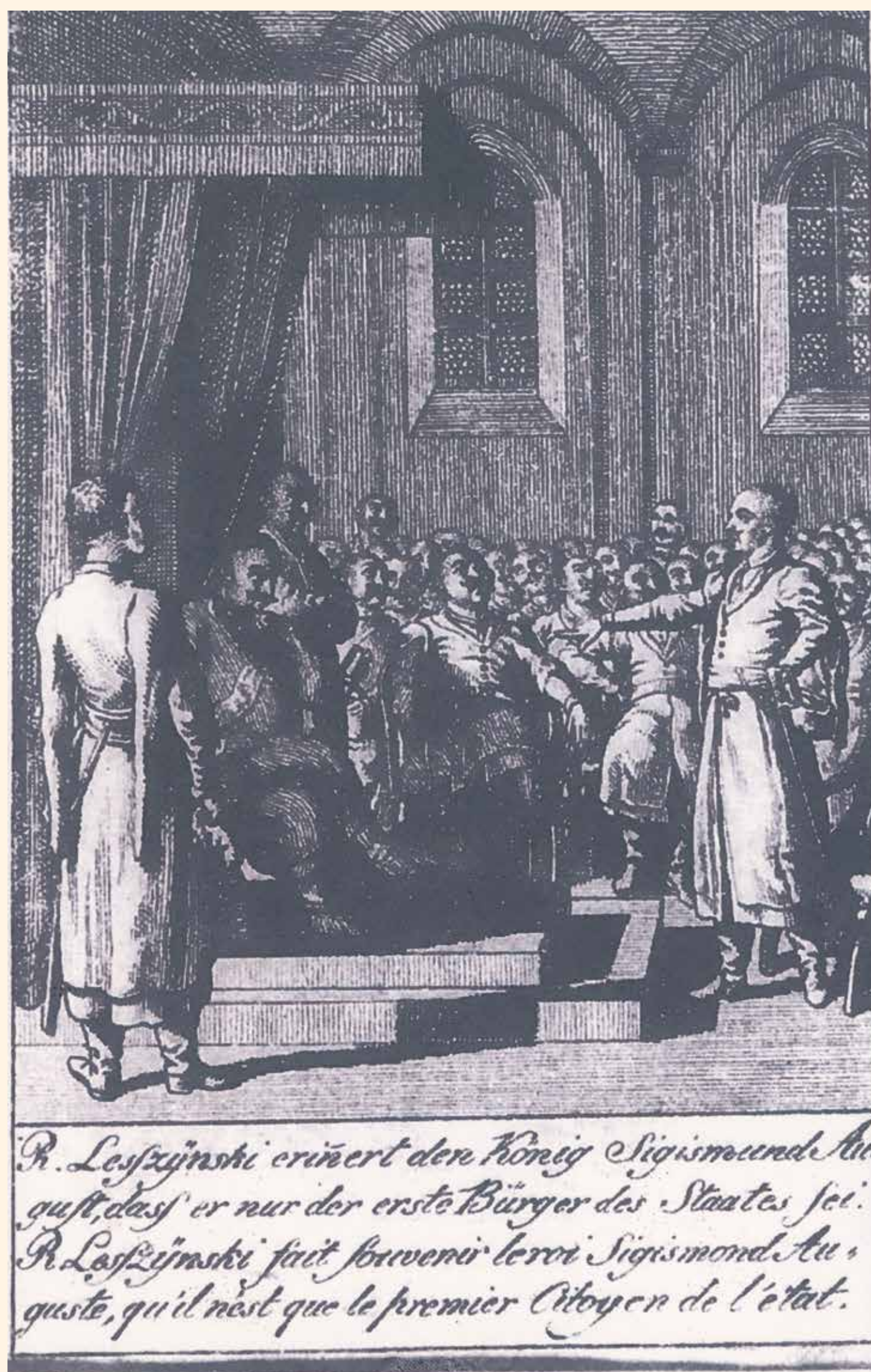
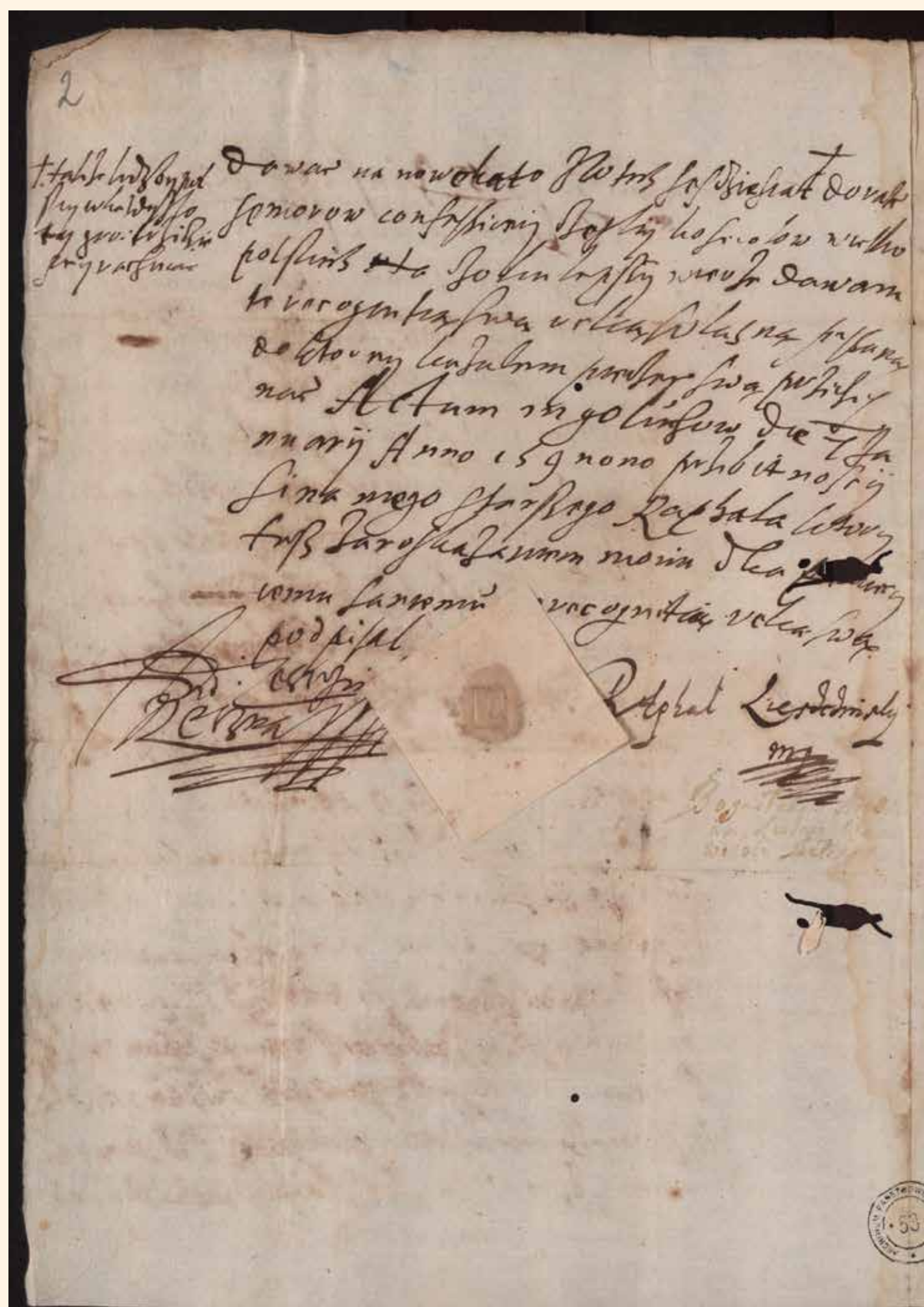
Marcjan Niemojewski zabezpiecza na swych dobrach 1368 złotych zebranych w kolekcie na rzecz szkół braci czeskich w Wielkopolsce, 1595 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Rafał Leszczyński wojewoda brzeski poświadcza, że otrzymał 500 złotych kolekty przeznaczonej na budowę szkoły, w celu przechowania do czasu rozpoczęcia jej budowy, Leszno 27 lutego 1609 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Zeznania Andrzeja i Rafała Leszczyńskich o przyjęciu w depozyt 900 złotych zebranych w kolekcie na cele szkoły leszczyńskiej, 1599 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

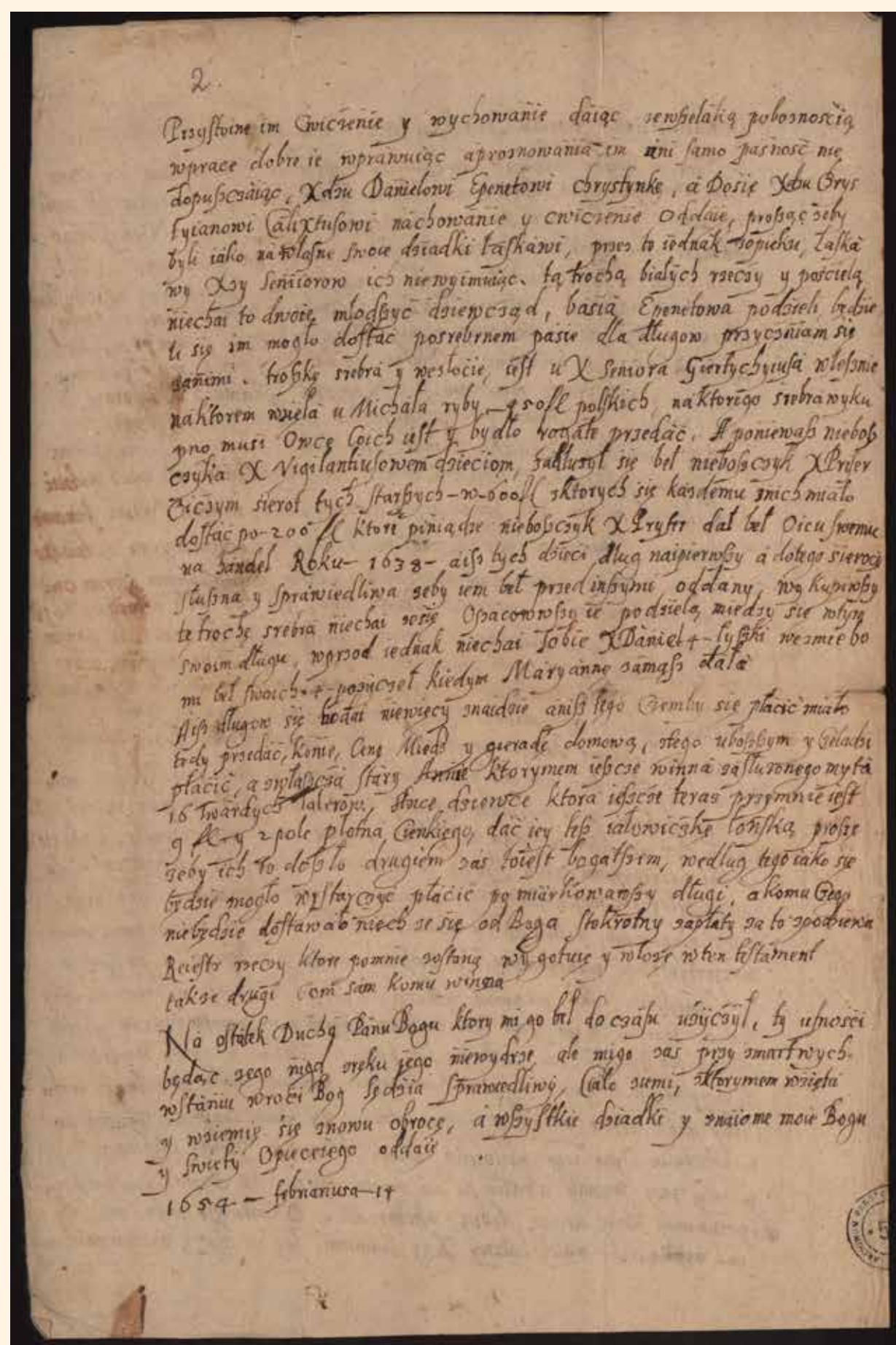
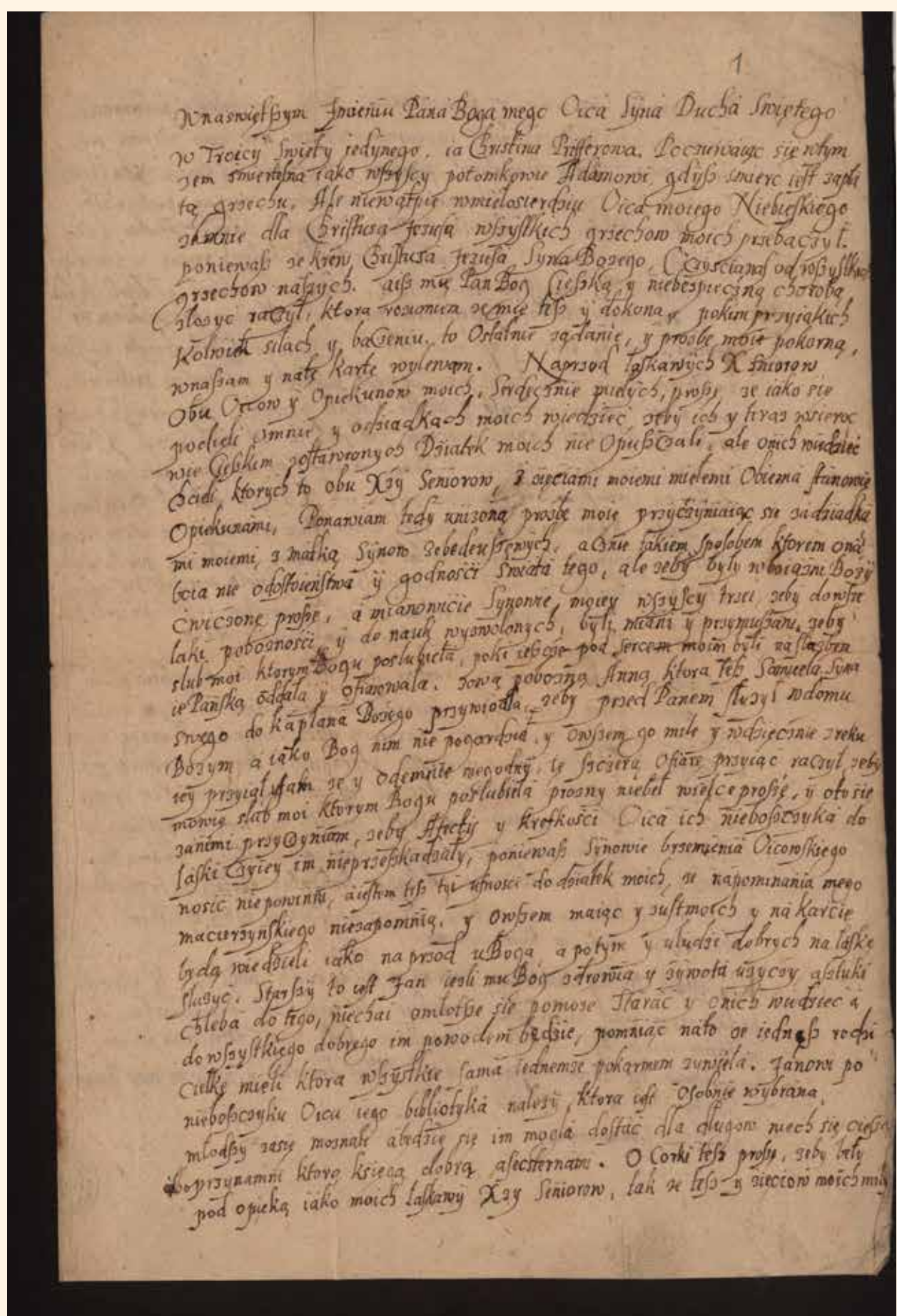
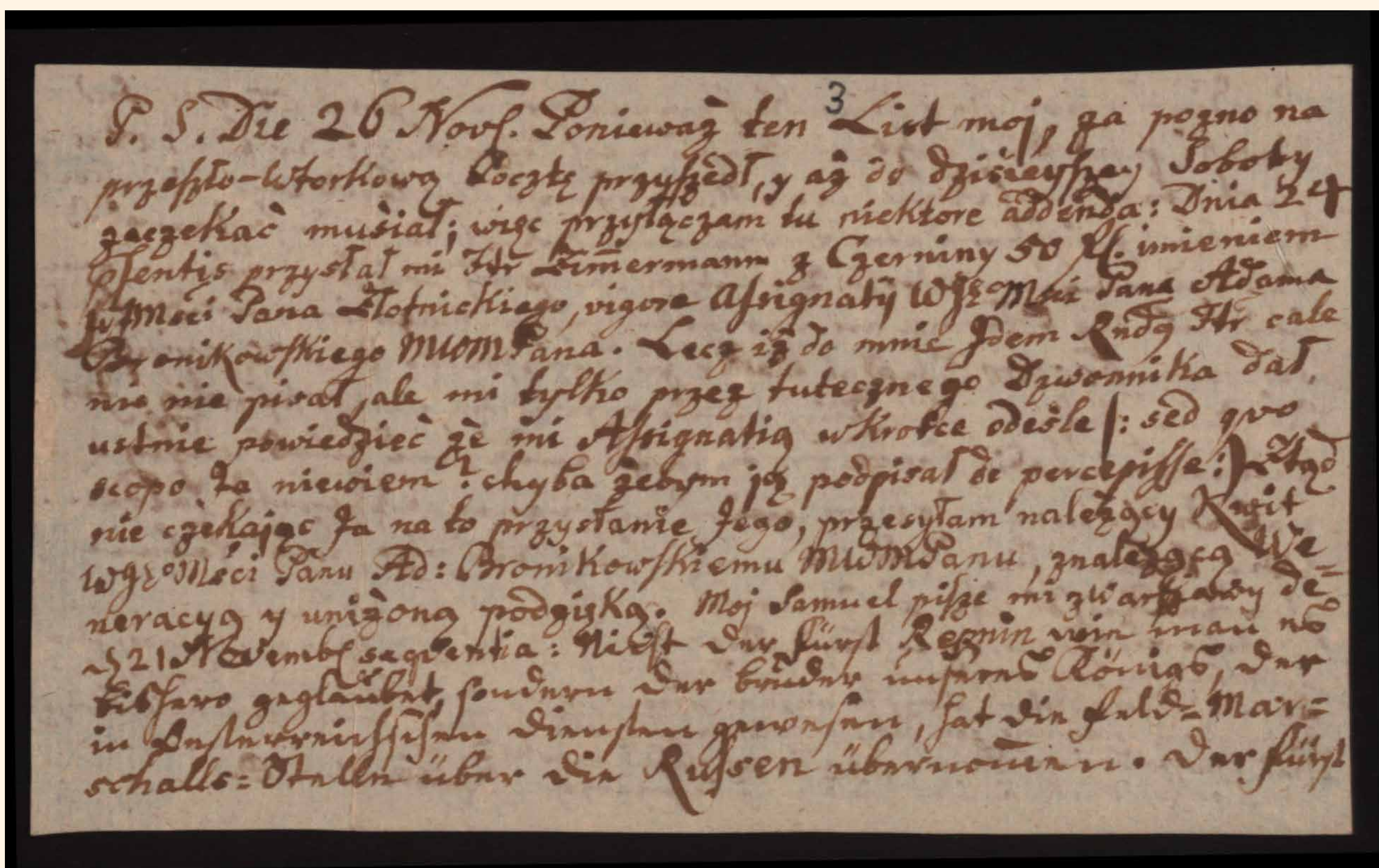
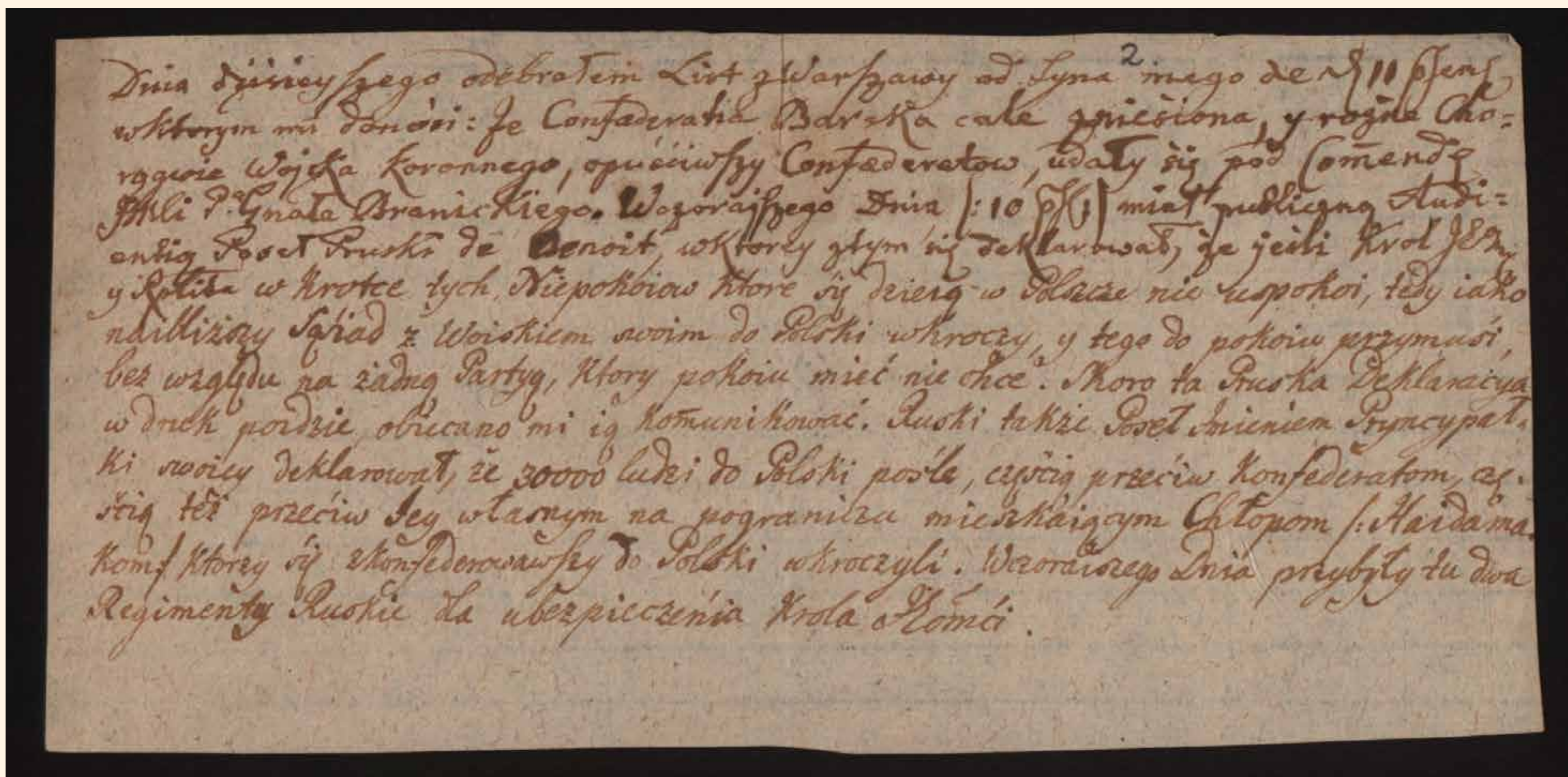

Rafał Leszczyński upomina króla Zygmunta Augusta – Reprodukacja wg miedziorytu Daniela Chodowieckiego, XVIII w., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

R. Leszczyński erinnert den König Sigismund August, dass er nur der erste Bürger des Staates sei.
R. Leszczyński fait souvenir le roi Sigismund Auguste, qu'il n'est que le premier Citoyen de l'état.

Opis wypadków po zniesieniu konfederacji barskiej sporządzony przez Cassiusa z Orzeszkowa, 1768 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Testament Krystyny Prüferowej z 1654 r., z zasobu Archiwum Państwowego w Poznaniu.

Jednota braci czeskich wywodzi się z pacyfistycznego odłamu husytów i powstała w oparciu o doświadczenie krucjat i wojen, jakie toczyły się w Czechach pomiędzy husytami a panującymi tam Luksemburgami w latach 1419-1436. Pacyfiści odrzucili możliwość i sens stosowania przemocy, a wzorując się na apostołach, wybrali życie proste, pracowite i pobożne, realizowane w ewangelicznych wspólnotach, stosujących zasady Ewangelii i równości społecznej. Pierwsza gmina braci czeskich została założona w 1457 r. we wsi Kunwald w Czechach wschodnich przez grupę ubogich mieszczan i studentów z Pragi, przyjmując też rzemieślników i chłopów. Połączenie ewangelicznych wspólnot w jeden kościół, zwany jednotą nastąpiło podczas pierwszego synodu tego wyznania w 1467 r. Pierwszych duchownych nowej wspólnoty jej członkowie wybrali spośród siebie, a pierwszego jej biskupa ordynował biskup waldensów. Bracia czescy nie chcieli prowadzić walki zbrojnej z katolikami, za to skoncentrowali się na działalności gospodarczej, oświatowej i naukowej; zakładali szkoły i drukarnie i popularyzowali literaturę czeską w celu udostępnienia jej szerokim masom społecznym. Bracia przyjęli wyznanie wiary wzorowane na wyznaniu ewangelicko-augsburskim, przetłumaczyli Pismo Święte na język czeski (Biblia Kralicka) pod wpływem kalwinizmu przyjęli program teologiczny mówiący o oparciu się jedynie na świadectwie Pisma Świętego, uznali naukę o usprawiedliwieniu wyłącznie z łaski i o przyjmowaniu chrztu w wieku świadomym, odrzucili rygorystyczne praktyki przygotowujące nowych wiernych, pośredniczącą rolę kapłanów w drodze do zbawienia, wiarę w przeistoczenie, a także celibat duchownych i spowiedź indywidualną.

Pierwszy w Polsce zbor braci czeskich został założony w 1549 r. przez mieszczan poznańskich, jednak najwięcej zborów tego wyznania powstało w dobrach prywatnych, tj. we wsiach i miasteczkach należących do polskiej szlachty. Pierwszymi duchownymi w zborach polskich byli Czesi, natomiast czeskich osadników było w Polsce tak niewiele, że nie utworzyli żadnego czeskiego zboru. Właściciele ziemscy, którzy przyjęli religię czeską, zapewniali utrzymanie materialne powstającym gminom, do których wstępowała głównie okoliczna szlachta. W tej sytuacji bracia musieli zrezygnować ze swoich zasad ubóstwa i życia z pracy własnych rąk, a za to zaczęli zabiegać o uniwersyteckie wykształcenie, ponieważ szlacheccy słuchacze ich kazań domagali się „uczonych” kaznodziejów.

W 1570 r. wyznania reformowane (protestanckie) działające w Polsce zawarły w Sandomierzu porozumienie dla wspólnej obrony przed kontrreformacją i dla zaprzestania walk między sobą. Postanowiono wzajemnie uznawać sakramenty i kaznodziejów, planowano wspólne synody, stworzono projekt ustawy sejmowej, w której postulowano zrównanie prawne protestantów z katolikami. Zgoda sandomierska przygotowała grunt dla konfederacji warszawskiej, która została przyjęta przez sejm polski w 1573 r. i gwarantowała bezwarunkowy i wieczysty pokój między wszystkimi wyznaniem, natomiast szlachcie, mieszczanom królewskim i innym ludziom wolnym zagwarantowała pełne równouprawnienie w prawie publicznym i prywatnym, niezależnie od wyznania. Konfederacja warszawska była pierwszym w Europie aktem szerokiej tolerancji religijnej. Odtąd każdy nowo obrany król polski przysięgał słowami: „Przysięgam, że będę bronił i przestrzegał pokoju wśród dysydentów i w żadnym wypadku nie dopuszczę, by z powodu religii ktokolwiek był uciskany zarówno przez urzędników państwowych, jak i przez nas”. Katolicy królowie polscy przestrzegali zapisów konfederacji warszawskiej i zasady tolerancji wyznaniowej i nie dopuszczali do wystąpień antyprotestanckich.

Pierwszym możliwym protektorem braci czeskich w Polsce był Andrzej Górka, starosta generalny Wielkopolski. Sprawował on władzę namiestniczą w imieniu króla, a mimo to sprzyjał reformacji, choć nie zerwał z kościołem katolickim. Już od 1548 r. przyjmował braci czeskich w swoim pałacu w Poznaniu i dopiero zmuszony mandatem królewskim (król tłumaczył, że nie może przyjmować uchodźców z krajów habsburskich) wyprawił ich do Prus. W tym samym czasie sprowadził braci czeskich do swoich prywatnych dóbr; w 1551 r. w jego mieście Szamotułach założyli oni pierwszą w Wielkopolsce drukarnię.

W 1551 r. do zboru utworzonego przez mieszczan poznańskich wstąpił Jakub Ostroróg, dziedziczny właściciel dóbr ziemskich. W 1553 r. przyjął on wyznanie braci czeskich i stał się ich obrońcą i protektorem. Jednota otrzymała od niego kościoły i zabudowania wraz z uposażeniem w jego dobrach Ostrorogu i Koźminku, które później stały się miejscami zebrań i synodów skupiających ogólnokrajowy ruch różnowierczy. Gmina w Ostrorogu, zorganizowana przez czeskiego ministra (biskupa) Jerzego Izraela, stała się główną gminą tego wyznania i rezydencją seniora duchownego prowincji wielkopolskiej. Jakub Ostroróg sam organizował i uczestniczył w dziesięciu synodach zmierzających do zjednoczenia wszystkich wyznań reformowanych w Polsce. Przyczynił się do wydania zbioru zasad wyznaniowych braci czeskich i przedstawienia go królowi. Mimo swego innowierstwa, w 1566 r. otrzymał od króla urząd starosty generalnego Wielkopolski, dzięki czemu mógł jeszcze skuteczniej chronić swoich współwyznawców. Gmina w Ostrorogu przyjęła także mieszkających w tej okolicy Szkotów, którzy uciekając przed prześladowaniami religijnymi w swoim kraju, schronili się w Polsce. W latach 1611-1614 w szkole braci czeskich w Ostrorogu uczył się urodzony w Szamotułach syn szkockiego imigranta, Jan Jonson, późniejszy lekarz i przyrodnik o światowej sławie.

Protektorem braci czeskich był także Rafał Leszczyński, starosta radziejowski, właściciel miasta Leszna, który około 1566 r. do tego miasta, zamieszkanego już przez Polaków i niemieckich luteran, sprowadził niemieckiego kaznodzieję braci czeskich i utworzył niemiecką gminę wyznania czeskiego. Gminie tej dał miejscowy kościół katolicki i zapewnił jej członkom, tak samo jak Polakom i niemieckim luteranom, wolność wyznania i parytet w urzędach miejskich.

Kolejnym opiekunem i mecenasem różnowierców był Rafał Leszczyński, wojewoda bełski. W 1628 r. przyjął on w Lesznie dużą grupę emigrantów z Czech i Moraw, wygnanych przez Habsburgów po klęsce czeskiego powstania narodowego pod Białą Górą w 1620 r. Utworzyli oni pierwszą w Polsce gminę czesko-braterską, a Leszno stało się największym w Polsce skupiskiem czeskiej emigracji i najważniejszym ośrodkiem dysydenckim oraz siedzibą biskupów wyznania czeskiego. W 1628 r. emigranci czescy sprowadzili do Leszna także drukarnię jednoty oraz jej archiwum, znane jako pierwotne archiwum gminy czeskiej. W Lesznie działał największy spośród Czechów, Jan Amos Komeński, który wywarł wielki wpływ na europejską i światową kulturę, a szczególnie na szkolnictwo.

W 1636 r. do Leszna przeniosła się też polsko-szkocka gmina wyznania czeskiego z Ostroroga, która na mocy wyroku sądowego przeciwko bezprawnemu obróceniu katolickiej świątyni na inny cel, musiała ustąpić z dawnego kościoła katolickiego w Ostrorogu. W 1652 r. także jednota braterska w Lesznie utraciła kościół katolicki wraz z całym uposażeniem, ale już w 1653 r. Bogusław Leszczyński, podskarbi koronny, kolejny właściciel miasta, za zgodą króla zezwolił na budowę nowego kościoła św. Jana, z tym że odtąd o uposażenie dla duchownych musiała się starać gmina. Bogusław Leszczyński był uczniem Jana Amosa Komeńskiego w Lesznie.

Po rozbiorach Polski, król pruski w 1817 r. zlikwidował odrębną organizację braci czeskich i włączył ich do jednolitej organizacji zborów ewangelickich podporządkowanej władzy państwowej, co dla braci czeskich dawniej nie byłoby możliwe do przyjęcia.

Tekst: Zofia Wojciechowska